

ספר

שמירה מזוה

כ"ו

כל לשון שמירה הנזכר בתורה למקומותיהם
ותעודותיהם, ומבאר איסור גלוח הזקן בכל
מיני גלוח ואפילו בסם, ומתאר בפרוטרוט
רוע מצב השחימה בניו-יורק ובארצות
הברית בכלל, עפ"י מה שראו עיני
המחבר בעצמו במשך ח"י שנה
היותו שו"ב במדינה זו.

ונוספו בו מראה-מקומות מכל הש"ס להלכה למשה מסיני,
הן שנזכרו בסוגיות הגמרא והן ברש"י או

בתוספות, אחד מהם לא נעדר.
כל אלה חוברו לה יחדיו עפ"י הלכה, דרוש
ומוסר ועפ"י הזוהר הקדוש

מאת

חיים מאיר בן מרדכי ז"ל בא"ל, שו"ב

510 סוטמער עוועניו, ברוקלין.

ניו-יורק, התרפ"ה.

מפתח פרטי התיבור.

מעלת הבעלי מלאכות, שהמלאכה מכבדת בעלית.
לשמור מן מלאכה באיסור, מחילול שבת חלילה.
לשמור ללמוד חומש עם פירש"י, וחלכות מנהגי ישראל,
פירוש אדם לעמל יולד.
לשמור בלימוד התורה שיהיה לשמה.
לשמור שלא להקל בשום דבר מדברי סופרים.
לשמור כל השמירות האמורות בתורה.
לשמור הנהגת קדושה בבית הכנסת.
לשמור הלימוד וההנהגה של תינוך הילדים.
לשמור לא לברך ברכת חמפמיר בשלא לצורך.
לשמור לקיום הסכמת פוסקים אחרונים באיסור גלות.
לשמור שהעוסקים במלאכת הקודש לא יהיו מגולחים.
לשמור ולתקן הנהגת השחיטה בבית המטבחים.
פירוש להראיה שתביא הרב בית הלל לאסור העברת חשער
ע"י סם, מגמרא נזיר דף מ'.
ידיעת הרופאים בהעברת שער על-ידי סם.
שאלה לרבים מענין גילות ע"י סם.
חלכות שנאמרו למשה מסיני הנמצאים בש"ס בבלי, גם
חנאמרים מפי חזקנים וחנביאים.
דרוש על ענין גמילות חסדים.

קראתי לחיבורי זה בשם „שמירה טובה“. יען כי עיקר החיבור הזה הוא רק לשם שמירת התורה, הנקראת טובה, גם כי יהיה לי לזכרון עולם, כי שמירה טובה עולה הגימטריא למספר של שמי מאיר בן מרדכי ז"ל. וכוונת החיבור היא שאחינו בני ישראל ידקדקו לחדר שכל העוסקים במלאכת הקודש, הנקראים עיני העדה, יהיו באמת מחודרים כאמיתתה של תורה, ובזה תהיה הצלה לרבים. הקדמונים נקראים סופרים שספרו ומנו כל אותיות התורה, כדאיתא בגמרא קידושין ד"ף ל', ואנו הדלים הלואי שנזכה לשמור ולקיים האזהרות של שמירת התורה שנכפל ונשנה קצ"ז פעמים, כמו שאפרטם לקמן בפרט 197, שהכורא ית"ש מבקש מאתנו לשמור התורה הטובה, ועל זה אתפלל לאדון העולם, שיתן חו"ש לי ולזוגתי מרת גיטל תי' ולבני מ' אליהו באלל, ולבני מ' נחום באלל, שו"ב, ולבני המושלם בשו"ב, גם מוסמך להוראת, ומפורסם במעלת הרופאים, מ' זוסמן הנקרא דאקטאר באלל, בני ארי' ליב באלל ובנותי מרת דבורה ומרת בתיה, כולם עם ב"ב ומשפחותיהם יעמדו על הברכה, ד' יברך אותם בחו"ש, ולא תמוש התורה מפי זרעי וכו' ויתן בלבבנו לשמרה ולקיימה.

גם הזכרה טובה לבני המנוח מ' מענדעל ז"ל. אב הרחמים יסתירנו בסתר כנפיו ויצרור בצרור החיים את נשמתו וינוח בשלום על משכבו.

ואדון העולם יתן חו"ש לאשתו האלמנה, לבניו ולבנותיו ויתברכו בכל טוב.

ד' מאיר בן מרדכי ז"ל באלל, פה ניו-יורק, שנת צדק צדק תי' ד' ר"ף.

הקדמה.

מחשבות אדם ינהלו רעיוני בימי נעוריו ממחסורים
רים דרך כבוד ישנו, זממו לטובתו, ולזאת מוכרח הוא
להיות טרוד בעסקיו, להשיג פרנסתו למחיתו, וגם זה הוא ממצות
הבורא יתברך לעסוק במלאכה עבור קיום העולם, כמו שצוה לאדם
הראשון על העבודה, כמ"ש ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, ופירש
הרמב"ם על זה (בראשית א' ב') וזה לשונו: מה טעם ויניחהו בגן
עדן לעבדה ולשמרה, שהניחו שם להיות זורע לו חטים ומיני תבואות
וכל עשב זרע וערונות בשמים וקוצר ותולש ואוכל כרצונו.
וזהו טעם לשון לעבדה לעבוד אדמת הגן עכ"ל. וגם אח"כ כששלחו
מנ"ע נאמר שם (א' ג') וישלחהו מנ"ע לעבוד את האדמה אשר
לוקח משם, הרי שזהו ממצות הראשונות לעבוד במלאכה, וכן נהגו
כל אבות אבותינו במלאכה. באברהם נאמר שהבטיחו הקב"ה,
ואברהם (ופירש רש"י ז"ל ממ"ד) בממון, והרי לא מצינו בשום
מקום שהמטיר לו הקב"ה מן השמים ממון, רק הברכה היתה
בכל מעשי ידיו במלאכתו. ביצחק נאמר (בראשית א' כ"ו) ויזרע
יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים, הרי שהיה עובד
אדמה ויברכהו ה', וכן ביעקב נתברך מיצחק בעבודת האדמה, כמ"ש
ויתן לך מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירש, וזהו וראי מן
עבודת האדמה. וכן נאמר ויעבוד יעקב וגו', וכן לרורות אחרונות
צוה לכו תורתנו הקדושה לעשות מלאכה, כמ"ש ששת ימים תעשה
מעשיך וגו' (שמות כ"ג) גם נאמר וברכך בכל אשר תעשה. וגם
דוד המלך ע"ה משבח את המלאכה כמ"ש יגיע כפיך כי תאכל
אשריך וטוב לך (תהלים קכ"ח), אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם
הבא. גם שלמה המלך ע"ה אמר חזית איש מהיר במלאכתו לפני
מלאכים יתיצב וגו' (משלי כ"ב), וכן מצינו התנאים והאמוראים,
מהם

מהם היו בעלי מלאכות ר' יוחנן הסנדלר, ר' יהודה החייט, ר' יצחק נפחא. וכן איתא בגמרא (נדרים דף מ"ט:) ר' יהודה כד אויל לבי מדרשא שקל גולפא על כתפיה, אמר גדולה מלאכה שמכפרת בעליה. ר' שמעון שקל צנא על כתפיה אמר גדולה מלאכה שמכפרת בעליה. ובגמרא (פסחים ק"ג.) א"ל רב לרב כהנא פשוט נבילתא בשוק ושקיל אנרא ולא תימא כהנא אנא גברא דבה אנא. וזה המאמר מובא ג"כ בבבא בתרא פלשון אחר נטוש נבילתא בשוקא והיא היא נמיש או פשוט. ושם פירשו התוספות בשם ר"ת שלא יאמר כהנא אנא אין הכוונה מחמת שהוא כהן, כי רב כהנא לא היה כהן, רק כך היה שמו ומחמת שהיה אדם חשוב ולא יאמר כהנא אנא, כלומר, אדם חשוב אנא. ובגמרא (ב"ב ק.) כך מקובלני מבית אבי אבא לעולם ישכיר אדם את עצמו לעבודה זרה ואל יצטרך לבריות, ולא לעבודה זרה ממש חלילה, כי אם לעבודה זרה לו, ולא לפי כבודו. ובגמרא (קידושין דף י"א) מסיק שם אליבא דכולי עלמא שהאב חייב ללמד את בנו אומנות, מנא לן, אמר חזקיה דאמר קרא דאח חיים עם אשה אשר אהבת וגו', כשם שחייב להשיאו כך חייב ללמדו אומנות. ר' יהודה אומר כל שאינו מלמדו אומנות כאילו מלמדו ליסמות, ושם (קידושין דף פ"ב) ר' מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה, ופירש מהרש"א זו"ל, וד"ל דוראי בלי אומנות כלל לא יסמוך אדם על תפילתו להתעשר, כדאמרינן בפרק קמא שחייב כל אדם ללמד בנו אומנות וליכא מאן דפליג. ושנינו גם כן באבות כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה וכו' עכ"ל. גם בגמרא (ברכות מ"ג.) אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב את הכל עשה יפה בעתו מלמד שכל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו. גם (אבות פ"א) שמעיה אומר אהב את המלאכה ושנא את הרפנות, ובמדרש רפה סדר ויצא (פ' ע"ד) את עניי ואת יגיע כפי, ר' ידמיה אומר חביבה היא המלאכה מזכות אבות, שזכות אבות הצילה ממון ומלאכה הצילה נפשות, הרי מכל הלין דאיה ברודה, שהמלאכה אינה מאוסה לפני הקדוש-ברוך-הוא, ואינה מכזה את האדם

האדם בעשותה על פי דרך התורה, רק כי האדם מבזה המלאכה אם עשה שלא עפ"י התורה, וכמאמר חז"ל לא מקומו של אדם מכפרו אלא הוא מכפר מקומו (תענית כ"א:), וכן ממש במלאכה. אבל יש לנו להבין מהו הענין שכל כך בכמה מקומות בש"ס הוזכרו לנו דבר אחר: להתכבד במלאכה. גם לשון המלאכה של שמעיה אומר אהב את המלאכה, אם הכוונה היא לאהוב המלאכה יען שהיא מפרנסת את האדם ובני ביתו, הלא עבור זה ודאי כל אחד ואחד יאהב את המלאכה גם בלא המאמרי חז"ל, הלא זהו טובתו ומי הוא האיש שאינו אוהב את עצמו, ומה חידשו לנו חז"ל בזה לאהוב את המלאכה, אלא ע"כ צריך לומר שיש כאן כוונה אחרת בדבריהם ובאזהרתם, וזהו, כי ידוע לכל שבעון של שנאת חנם חרבה עירנו ושם בית מקדשנו וגלה יקרנו ונוטל כבוד מבית חיינו, ועדיין עון זה מרקר בינינו גם היום ומחמת זה אין קץ לגלותנו, ואנו מתגוללים בחרפה ובזו בין העמים, והמקור של שנאת חנם מאין הוא בא? הוא רק מחמת הגאווה והגסות רוח של כל אחד שיחשוב את עצמו לאדם גדול ואת השני יחשוב לאין ואפס, ומחמת זה נעשו שונאים זה זה לזה, כמו למשל התלמיד חכם יחשוב את עצמו במעלה יתירה מצד חכמתו, ולפעמים הוא נפרד מן עם הארץ ואין מדבר איתו מצד מעלתו וגדולתו, ולפעמים הוא אינו מדבר אתו מחמת שחושש לאיבוד הזמן בדברי בטלה כי בודאי לא ילמוד מן עם הארץ שום דברי תורה מהרחבת הדיבורים שידבר אתו לזאת הוא מקצר בדיבורו אתו, אבל עם הארץ לא יבין שהת"ח חושש לאיבוד הזמן בדברי הבא, רק נשאר אצלו בהסכם גמור שהת"ח מצד גאותו וגדולתו מתרחק ממנו ואינו רוצה לדבר עמו, משום זה הוא נעשה לו שונא גמור, ואומד מי הם הפועלים הבטלים האלו שאינם עושים שום מלאכה לפרנסתם, רק שהם מוצצים דמינו, שאנו מוכרחים ליגע ולעמול במלאכתנו הקשה ולקיימם ולפרנסם חנם, וכל מאמדם הוא רק זה: מאי אהני לן רבנן, וכזאת היא ג"כ השנאה בין העשירים עם העניים. העשיר אומר שהוא הוא המחזיק את העניים ונותן מלאכה לפועלים להחזיקם בפעקטארי ולפרנסם הכל מחמת ממונו והפעלי מלאכה אומרים

אומרים להיפוך, אנו עמלים בזיעת אפינו ואין לנו רק לחם צר ומים לחץ ממלאכתנו והעשירים הולכי בטל, רק ידיהם באמתחותיהם וצוברים ממון רב ומגדלים כרסם ממלאכתנו הקשה. וזוהי באמת שנאת חנם. והסבה לזה, יעז שכל אחד מתהלל בדבר שאינו שלו, זה בחכמתו וזה בממונו וזה בכח ידיו, ואצל כולם לא שלהם הוא, והא ראייה, שמי ששלו הוא באמת, כמו הפורא יתברך הוא, אוהב את הכל, כמ"ש טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו וגם את דכא ושפל רוח אשכנ, ומחמת הש"ח ממילא נהרס מצבנו ואין לנו תקומה חזקה, כמו בבית א' או בעסק אחד שיש בו ג' שותפים וכל אחד רוצה שיתנהג כפי דעתו ולא כרצון חברו והשני רוצה ועושה ההיפוך מדעת הראשון, והשלישי עושה ההיפוך מדעתם, מדעתם של שניהם, אז ודאי העסק הולך לאיבוד, ואם היו כולם בעצה אחת ודאי שהיה טוב לכולם, כן ממש בהנהגת העולם, אם לא היתה שנאה בין אח"י ואיש את רעהו ישמעו ויעזרו והקטנים נשמעים לגדולים והגדולים נשמעים לקטנים, אז בודאי כבר היה קץ וסוף לגלותנו ותקוה טובה לאחריתנו.

ובזה מובנת כונת חז"ל. ר' יהודה ור' שמעון כשהלכו לבית המדרש לא היו נצרכים לא לצנא ולא לגולפי, ונשאו זאת על כתפיהם רק להראות להחמון עם שהם ג"כ מבעלי מלאכה ההולכים למלאכתם ונושאים את כלי אומנתם על כתפיהם כשאר בעלי המלאכה, כי אינם מואסים במלאכה, וממילא החמון עם מתקרב להם, שגם לומדי התורה מתחברים עמנו ואינם מתגדלים עלינו. וכן ר' יוחנן הסנדלר ור' יצחק נפחא ודאי שהעולם היה מחזיקם בלי מלאכתם, רק שלא רצו ליהנות משכר תורה ועסקו מעט, והקב"ה נתן להם ברכה במיעוט מלאכתם להספקת פרנסתם וביתר הזמן עסקו בתורה. וזוהי ג"כ הכוונה שמעיה אומר אהב את המלאכה ושנא את הרבנות, רבנות היינו גדלות, זהו לימוד להעשירים שמתגדלים בממונם שאינם נצרכים לשום מלאכה בעצמם רק שדורכים על ראשי בעלי המלאכה לומר נרפים אתם נרפים, לכן אתם עניים, מהרו במלאכתכם! ואת עצמם יחשבו להכמים, כי עשירים הם, ואינם יודעים מה יולד יום.

כי אפשר שהגלגל של הצלחתו יתהפך והוא כעצמו יצטרך למלאכה ולא יצליח לשום מלאכה, כי לא הורגל לעשות מלאכה ותהיה חרפתו ורוחו יותר משל כולם, לכן ילמדוהו לאהוב את המלאכה ולשנא הגדלות ובעד זה יהיו ג' כולם אהובים זה עם זה.

וכוננת הנמרא דפסחים פשוט נבילתא בשוקא זהו רק לשון נזומא והעיקר שלא יחזיק עצמו לגדול, וגם שום אדם לא יבייש חברו בראותו שעושה מלאכה בזוויה בעיניו, כי המבייש את חברו מחמת מלאכתו השפלה, לא את האדם לבדו הוא מבייש כי אם גם את הפורא יתברך הוא מבייש, כי כן הוא רצון הפורא שיעשה מלאכה זו, וכמאמר הנמרא (ברכות דף מ"ג) מאי דכתיב את הכל עשה יפה בעתו מלמד שכל אחד ואחד לו הקב"ה אומנתו בפניו, הרי שכן יפה הוא להקב"ה והומינה כן לאדם זה ומי יוכל לומר שהקב"ה לא טוב עשה חלילה, ומעשה כזה איתא (תענית דף כ') ר' אלעזר בר' שמעון היה רוכב על החמור על שפת הנהר והיה שמח שלמד תורה הרבה ונכנס בו מעט התנשאות בלבד, ובתוך כך בא לפניו אדם א' שחור ומכוער ביותר, אמר ר' אלעזר כמה מכוער אדם זה, ושאלו אם כל אנשי מקומו מכוערים הם כן, והשיב לו האיש, מכל האנשים אינני יודע איך הם, ומה שאתה אומר עלי שאני מכוער, לך אל האומן שעשני ואמור לו למה עשית כלי מכוער כזה. כששמע ר' אלעזר את דבריו ידע בנפשו שחטא. מיד ירד מעל החמור והלך אחריו כל הדרך לפייסו שימחל לו, ולא מחל לו עד שבאו לעירו ויצאו אנשי העיר לקראתו לקבל פניו ואמרו: שלום עליך רבי. אמר להם האיש השחור, למי אתם קוראים רבי, הלא כך וכך עשה, וסיפר להם את המעשה. התחיל כל העם לבקשו שימחל לו, כי רב וגדול בתורה הוא. אמר להם, לא בשבילו אלא בשבילכם אני מוחל לו, ובלבד שיקבל עליו שלא יעשה כן יותר. ואז התחיל ר' אלעזר ודרש לעולם יהא אדם רך כקנה וכו'. ובתוספות הובא שהאיש ההוא היה אליהו הנביא ז"ל ששלחוהו מן השמים להכניעו לר' אלעזר על שעלה בו קצת גאווה. הרי מפורשי שהמבייש את האדם הוא מבייש להאומן, הוא הפורא יתברך שעשהו. וזוהי כוונתו של

של רב ז"ל, שהכל עשה יפה בעתו, ואסור לבייש שום אדם ושום מלאכה, כי הכל מאתו יתברך.

עוד זאת מצאתי ברבדרי הרמב"ן ז"ל, שהמתנאה הוא חייב מיתה כמו שאכתוב לקמן. מדבריו יש ללמוד שגם השונא והמבייש לרעהו הוא ג"כ מכלל המחויבים האלו, כי ממה בא זה שהוא מביישו ושונאו רק מנאותו וגרלותו שהוא חכם, או עשיר, או בעל כח ביותר מן השני וזלתו, שאין בו מכל הנ"ל ולכן לא יחשבו לשום אדם ומביישו. וזה ידוע, שכל מלך יש לו כתר עטרה על ראשו, גם בגדי מלכות, ואם יבוא שום אדם פשוט וילבש ג"כ עטרה כזו על ראשו, וילבש ג"כ בלבוש מלכות כמו המלך, וגם יעמיד את עצמו קרוב אל המלך בשורה אחת, אז הוא וראי חייב מיתה, כי מורד במלכות הוא. כן הפורא יתברך מלא כל הארץ כבודו, לית אתר פנוי מיני, והאדם עומד נגדו ממש, ואם האדם בגאווה הרי הוא לובש על עצמו בגדי מלוכה של מלך מלכי המלכים הקב"ה, כמ"ש ה' מלך גאות לבש, הרי גאות הם בגדי המלך, וכאשר עלה ברצונו להיות בבחי' מלך התלבש בלבוש גאות ומלכות, וממדה זו משפיע על כל העולם מטובו לכל אי כרצונו, החכמה, הכח והעושה, כי הכל שלו הוא, אבל אתה בן אדם, איך תתנאה במה שאינו שלך, כי יום מחר נושאים אותך לקברד ושמים עפר על ראשך, ואיה חכמתך ואיה גבורתך? ועל זה אומר הכתוב אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו וגו' (ירמיה ט'), על כן הרבו לנו חז"ל בחרבה מקומות להתרחק מן הגאווה ושנאת חנם ולהיות אהובים ובחברותא אי כקטן כגדול, ועל ידי זה יבוא גואלנו בכי"א. והנה הגם שביארנו שהמלאכה מכפרת בעליה, על כל פנים זהו רוקא כשהמלאכה נעשית על פי התורה, אבל אם נעשית שלא על פי התורה חלילה, אז לא די שאינה מכפרת בעליה, רק גם זאת שמזקת ומקפרת בעליה, כמו מלאכה בשבת, ועל כאלו נאמר, אל תתחר במרעים להתחפר עמם, כי הם יסיתוך ויריחוך לשאול ואברון חלילה, ר"ל, ואם אומר לכתוב מחומר איסור מלאכה בשבת אז ימעט הנייד וילאו הירים מלכתוב, כי הלא נתמלאו מזה כל הספרים הקדושים

הקדושים, אך אני אומר דבר א' לפני בעלי בתים פשוטים שאין בידם לבקש מדברי חז"ל בגמרא ובמדרש, אבל די לנו לזוהר ולקיים מה שכתוב בתורה הקדושה שנתנה מסיני מפי הקפ"ה בעצמו, ובודאי אצל כל אחד מישראל יש לו חומש שיכול ללמוד בו, הרי זיל קרי בי רב הוא, ואזכיר לפניכם רק קיצור א' שמזה תוכלו להבין כמה גודל הוא איסור הלול שבת, והיינו כי זאת התיבה של שמירה נזכרה בתורה מאה ותשעים ושש פעם, מן פראשית עד סוף התורה, פעם בלשון עבר ופעם בלשון הווה או עתיד, בלשון יחיד ובלשון רבים, ובדוב מהם מדבר הוא באזהרה שישמור מצות התורה, ובודאי מכלל מצות התורה היא ג"כ המצוה של שמירת שבת, כי היא מן המצוות הראשונות שבתורה שנתנה מקודם כל התורה במרה, ואף-על-פי-כן על מצות שבת בפני עצמה נאמר בפרט שבע עשרה פעמים שמירה, מלבד כמה לאוין שנאמר לא תעשה מלאכה ביום השבת, ושלש פעמים נאמר מחלליה מות יומת ופעם א' נאמר ונכרתה, וכל מי שיש לו מח בקדקדו יש לו להבין למה באו כל כך הרבה אזהרות ושמירות על מצוה אחת, אבל ראה נא ממשל הרופא כשהוא דואה בהחולה איזה דבר שסכנה היא לו לאכול או לשתות איזה דבר, אז לפי גודל הסכנה כן ירבה להזהירו: שמר לך ושמר נפשך מלאכול או מלשתות מן תמות, כן הוא הבורא יתברך טוב ומטיב לכל ולפי גודל הסכנה מחלול שבת, כן הרבה באזהרותיה ושמירתה והבורא יתברך ראה בראשונה מה שיהיה באחרונה, שיבואו דורות כאלו, כאשר בזמננו, שירצו להקל בקדושת שבת וכל א' ימציא לעצמו איזה היתר בטעות, כמו לומר אם לא בדצון הבורא הוא למה איננו ממטיר לי מעות מן השמים שיספיק לי על הכל, או דברי שטות אחרים כאלה, אבל האמת הוא, שבעבור די ספוקו של האדם ללחם ומים די לכל א' להשתכר גם בלא מלאכת שבת, וחלול השבת הוא רק עבור המותרות, כמו תיאטראות ותכשיטין, ואילו היה בטחוננו בהבורא יתברך באמת היה עושה אתנו כמו שהראה לנו בתחילה, כמו אחד שמראה באצבע טובתו שהוא נותן לחבירו, כן הראה לנו, כשבאו בני ישראל מרתה קודם מתן תורה ולא יכלו לשתות מים

ממרה

ממרה כי מרים הם ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים. ופירשו חז"ל, שהעץ שאמר לו להשליך אל המים להמתיקם היה עץ מר והיה נס בתוך נס, שעלידי דבר מר נעשה מתוק, ואמר ד' שמעון בן יוחאי שהיא התורה שנקראת עץ חיים, שתחילתה נראית מרה, כמו למשל איסור מלאכה בשבת שנרמה להארם כמו מר אם לא יעשה מלאכה ביום השבת יחסר לו לחמו חלילה. ובזה הראה לנו הקב"ה שעלידי המר נעשה מתוק, כי במרה קבלנו המצוה של שמירת שבת והוא הוא עץ החיים שהשליך אל היאור וימתקו המים וזה שנאמר שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו כי שם נתן להם החוק של שמירת שבת קודש ושם נסהו להאמין בו יתברך שהוא עשה הכל כרצונו, כי במצדים בנהר נילוס היו המים טובים וברצון הפורא נהפכו למרים, כמ"ש ולא יכלו לשתות מימי היאור, ובמרה היו המים מרים וברצונו נהפכו למתוקים, הרי שעל ידי שמירת השבת באמת לא תהיה שום מרירות, כי גם המר יהפך למתוק. וזהו שאמרו חז"ל (שבת קי"ה) אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד ננאלין, כי מתחילה קודם מ"ת התנה עמנו והראה לנו שע"י שמירת השבת יהפך להם ממר למתוק, וגם הבטיח לנו בזה והבטחתו נאמנה שובו אלי ואשובה אליכם, ובזכות זה יבוא נואלנו בבי"א.

ואחר כל האזהרות של איסור מלאכה בשבת בא הכתוב (שמות פ' ל"ה) ואמר לנו לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת, והוא תמיהא, למה זה בא בפרט מכל המלאכות. יש מרבותינו ז"ל בנמרא סנהדרין (ל"ה וביבמות ו') שאומרים ללאו יצאת ויש אומרים לחלק יצאת, אבל פעלי התוספת בדיעת זקנים אמרו דברים כפשוטו, וזה לשונו, הזהירה תורה על ההבערה טפי משאר מלאכות שאינה נראית כל כך מלאכה, ושמה יאמרו לא נעשה מלאכה אם נבעיר האש, עכ"ל. ונכון הוא מאד, ומזה נוכח לראות איד שתוה"ק השניחה לדרושתינו האחרונים שימצאו בינינו כמה וכמה מקילים בזה, כאשר עינינו רואות שגם בבתי כנסיות ביום ש"ק כשיש שם נער שהוא נעשה בר מצוה בשעה שהולך לבימה לעלות לתורה פתאום יודלק עבודו אור רב מעלעקטרי לכבודו, כי דבר קל מאד הוא לחקוק את כפתור האלקטריק

האלקטריק (ואפשר שנעשה כן ע"י עכו"ם, גם זה לא בבירור הוא מי העושה) ואם כן עושים בביהכנ"ס, בביתם על אחת כמה וכמה, עיין בש"ע או"ח סי' תמ"ו פאר היטב אות ג' דאפילו באיסור דרבנן אסור ע"י אמירה לעכו"ם, וכש"כ באיסור דאורייתא. וכן הסכימו רוב הפוסקים וע"ש ואפילו במקום מצוה אסור, ובאמת הוא איסור גמור, ואפשר שגם מדאורייתא, וכאשר מצינו בגמרא (יבמות דף כ"א) ר' אשעיא אמר מהכא פרעהו אל תעבר בו שטה מעליו ועבור, ופירש רש"י ז"ל פרעהו, גליהו, גדלוהו לאיסור, הוסיף עליו כרי שלא נעבר בו, על פי זה נלע"ד להוסיף עוד טעם באיסור זה של הבערה, יען כי לפי טעם איסור ההבערה משום מלאכה נמצאו כמה מקילים בו באמרם איסור אמירה לעכו"ם הוא משום שבות ומשום הידור מצוה של הבר מצוה מקילים הם באיסור שבות, אבל באמת הם מקילים רק משום הרמים, והא ראייה, הלא לעני בר מצוה לא יעשו כן, ואינם עושים כזאת רק משום להרבות הרמים, ואינם חוששים לנפשם שזה כמו דמים בדמים נגעו, לכן אני אומר בזה כמו שכתב הטור (י"ד סי' קפ"א) באיסור הקפת הראש שאין אנו צריכים לחפש שום טעם על מצוה זו וכפי כוונת הט"ז בדבריו בכרי שלא נבא לשום קולא מחמת הטעמים, כן אני אומר גם בזה, לא לבקש שום טעם באיסור ההבערה שלא להקל בשום אופן לא על ידי עכו"ם ולא ע"י שום דבר, כי כן אמר הכתוב, לא תבערו אש בכל משבותכם מ"מ. ובקונטרס השני נבאר מזה באריכות איה"ש לנכון.

והנה הגם שביארנו גורל האיסור במלאכה בשבת ארעל"פ"י כן אל יפול לב האדם עליו לומר, הלא כמה פעמים עשיתי מלאכה בשבת או עוד שארי עבירות חלילה וכבר אבדתי את הכל ולא אוכל לתקן חטאי ולא נשאר לנו רק לילך וליהנות מעוה"ז, כאשר שמעתי מאיזה שוטים אומרים כן ומחמת זה יוסיפו עוד סרה, אבל באמת לא כן הוא, ואין זה כי אם עצת יצה"ר להחטיא את האדם ולהורירו מטה מטה חלילה, הכי מי שאכל שום ודיחו נודף, יאכל עוד שום להרבות את הריח הרע? אבל האמת הוא כי לא ירח ממנו נדה, והקב"ה טוב לכל ומצפה לתשובת הרשעים, כמ"ש החפץ אהפוז במות

במות הרשע כי אם בשובו מדרכו וחיה, וגם חז"ל אמרו במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, כי ע"י התשובה נמחל להם חטאם ועולים מעלה מעלה וכפי ערך השפלתם כן הוא ערך עלייתם, ואין לך דבר שעומד בפני התשובה, אם ישוב מיד תקבלו, כמ"ש ובקשתם משם את ה' ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך, ואמרו רבותינו ז"ל ובקשתם משם, משם דייקא והיינו משם ממקום הושך וטומאה שנפל האדם חלילה, משם תבקשנו ע"י תשובה ומשם תמצאנו, ואין לי להאריך בזה, כי כבר רבו ספרי הקדמונים מדרכי התשובה ומי שרוצה למצא דברי הפז ימצא בספריהם, רק כי כוונתי בזה להזכיר דברים אלו, ואפשר יועילו דברי אלה לשום מי שיעיין בספרי זה אפילו לאחד מאלף שיחזור למוטב, זהו כוונתי ורצוני ועבור זה אטריח בכתיבת ידי ובפיוזור מעותי להוצאת הדפוס, כי לא לשום הרווחת ממון חלילה אני כותב זאת, אקוה לעליון שלא אעשה שום מסחר מזה, רק לזכות מי שירצה להזכות ומי שירצה לשלם בעד זה הספר מעותיו יעלו לצדקה להחזקת ישיבה ויתן איזו נדבה להישיבה של ר' חיים ברלין ז"ל וזכות צדקת רבים יעמוד לכל ישראל ויגאלנו.

והנה הגם שביארנו שהמלאכה היא אחת ממצות התורה ומכפרת בעליה, אעפ"כ אי אפשר לומר בעבור זה שהוא עיקר בריאת האדם שיעסוק תמיד במלאכה, אבל עיקר הבריאה היא עבור לימוד התורה ועל ידי לימודה תתעלה התורה, וגם התורה תעלה את האדם הלומדה, כמו והארון נושא את נושאי, וכמאמר חז"ל בראשית ברא בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקרא ראשית תבואתו, והקב"ה ואורייתא וישראל כולה חד הוא ובקשר אחד נקשרין והיינו שע"י לימוד התורה לאמתה ישראל מתאחדין להקב"ה, והיינו שיכוין בלימודו לעשות מצות הבורא שצונו ודברת בם, כעבר שמקיים מצות אדונו, וגם יכוין לעשות נחת רוח לפניו יתברך מאהבתו אותו כבן שעושה רצון אביו מאהבתו, ובזה תתעלה התורה עם האדם הלומדה למעלה, ולזה כיון התנא (באבות פ' ו') אמר ר' יהושע בן לוי וכו' וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה, שנאמר וממתנה

וממתנה נחליאל ומנחליאל במות, ונראה שזהו ג"כ כוונת הנמרא (סנהדרין צ"ט:) אמר ר' אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל מלאכה וגו', כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפיד הוי אומר לעמל תורה, עכ"ל, ופירשו מפרשים ל'ע'מל' נוטריקון ללמוד על מנת ללמד, ואפשר ג"כ לומר הנוטריקון ל'ע'מל' ללמוד על מנת לעלות כנ"ל. אך כי באמצע הזמן שהאדם מוכרח להמציא פרנסתו למחיתו וודאי יש לו לשלם חובותיו בקביעות עתים לתורה, כמבואר (בש"ע י"ד ס"י רמ"ו) אבל לעת זקנתו שאין ביכלתו לעסוק במלאכה ובפרט מי שחננו הבורא יתברך שיש לו די סיפוקו ודאי עליו החוב של ת"ת ביותר, לכן בשמחה באמיתת הלב אתן שבח והודאה להבורא יתברך שמו ובפה מלא אני אומר בדרך אתה אב הרחמן שהחיתני עד כה וכה יזכני להחייני ולהחזיק אותי כל ימי חלדי האחרונים ויתן לי היכולת ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, להכין לי מעט צידה לדרך הקרובה ורחוקה!

ואקדים לומר, אם ימצא בחיבורי זה איזה מאמר שאומר בו איזה פירוש הנראה לי, ורבים מן הראשונים פירשוהו באופן אחר, בודאי לא באתי לחלוק על דבריהם חלילה, ואני רק כמוסיף על דבריהם ולחזק הענין, וגם כי לא יהיה בזה הלאו של לא תוסיפו חלילה כי הלאו הוא רק במקום שההוספה היא גרעון לעיקר המצוה, כמו חמש ציצית בכנף הפגור או חמש פרשיות בתפילין, או חמישה מינים בלולב שאז לא נעשה כלל המצוה כהלכתה והוי גרעון, אבל אם ישב יום שמיני בסוכה לא בא השמיני עם השבעה ומה שעשה טוב עשה ואין כאן גרעון מצוה, כן פירשו בעלי תוספת (דברים ד'), וכן כוונתי רק לחזק הענין. ונחזור לעניננו שעיקר פריאת האדם היא לעמל התורה והלימוד יהיה דוקא לשמה, וגם כי יש שאומרים שפלימוד לשמה יש סודות עמוקות, אך כי אין לנו עסק בנסתרות, והנגלות לנו ולבנינו ודי לנו שנחשוב פלימודינו לעשות רצון הבורא וגם בכדי שנדע איך לעשות מצותיו, וגם בכונה זאת נקרא הלימוד עבודה שלמה להבורא יתברך, כמו שאמר הרמב"ן ז"ל בשם הספרי (דברים ו') על פסוק ואותו תעבוד, היינו עבודת המקדש ועבודת התורה

התורה, וזה לשונו שם ודרשו עוד עברו בתורתו ללמוד התורה ולהנות בה וגם היא עבודה לפניו יתברך עכ"ל. וכן מצינו בגמרא (ברכות ה') ואתנה לך את לוחות האבן, לוחות אלו עשרת הדברות, תורה זו מקרא והמצוה זו משנה וכו', הרי שהמשנה נקראה מצוה, ובגמרא (קידושין ל"ז) ת"ר אלה החוקים אלו מדרשות והמשפטים אלו הדינים אשר תשמרון זו המשנה, הרי שהמשנה נקראת בשם שמירה, וכן פירש רש"י ז"ל בחומש, ושמרתם ועשיתם, ושמרתם זו משנה ועשיתם זו מעשה, ובגמרא (עירובין כ'): הנצו הרמנים פתח הסמדר, סמדר זו משנה וכו' ולמה קראו חז"ל למשנה בני לשונות הללו: מצוה, שימור, סמדר, אלא כולם לכונה אחת, שהלימוד יהיה בעבודה להבורא יתברך ובשמירה לשם מצות הבורא יתברך לכן נקרא סמדר, כי הכרם משהגיעו הפירות לכלל סמדר הוא צריך לעבודה מעולה, וזה עבודה הכרם וכן נקראה המשנה שמירה, ומצוה כפשוטו לשמור המשנה כמצותה לשמה, כי הלימוד בכלל נחלק לארבעה חילוקים זה למעלה מזה, והם א' הוא יש מי שלומד לקנטר ר"ל לידע איך לעשות היפוך התורה והמצוה, זהו רשע גמור, ועל כאלו נאמר מוטב שיתהפך שליתו על פניו. חלק ב', הלומד לשום פניה לעצמו שיקראוהו רב, זהו שנקרא שלא לשמה, ותורה זו נשארת בעולם הזה הגשמי ואינה עולה למעלה עד שיעשה תשובה ועל-ידי התשובה היא נתעלה למעלה, ולכן אמרו רז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה וכו' שמתוך שלא לשמה בא לשמה בוראי, שבוראי סופו לעשות תשובה בגלגול זה או בגלגול אחר, כי לא ירח ממנו נדח ואז יעלה. חלק ג', הלומד סתם, לא לשמה ולא שלא לשמה, רק מהרגל שהורגל כך, שהרגילו אביו ורבו ללמוד. תורה זו מיד כשחוזר ולומד אותו הלימוד שלמד סתם ולומדו עתה לשמה מתחבר ומצטרף עם הלימוד לשמה ועולה למעלה מיד ואין זה תלוי בתשובה כמו בהלימוד שלא לשמה ממש הנזכר בחלק ב'. חלק ד', הלומד מיראת הבורא ומאחבתו לעשות רצונו זהו לשמה ממש, תורה זו עולה מיד למעלה וגם מעלה האדם הלומדה, פירוש זה מהדב בעל המחבר שלחן ערוך והתניא (עין פרק ל"ט ופרק מ') וכן ראיתי במפרשים

במפרשים אחרים הכוונה שמתוך שלא לשמה בא לשמה היינו שישתדל לחזור הלימוד של לא לשמה ללמדו עוד הפעם לשמה ואז יהיה כל לימודו הראשון נחשב ג"כ לשמה וזהו הפירוש של יעסוק אדם, שיעסוק וישתדל לחזור הלימוד של לא לשמה ללמדו עוד הפעם לשמה ואז יהיה כל לימודו הראשון נחשב ג"כ לשמה, וזהו הפירוש של יעסוק אדם, שיעסוק וישתדל בזה לחזור ולהעלותו לשמה, ועל פי דברי הרמב"ן ז"ל, שלימוד התורה נקראה עבודה יתפאר ג"כ שעל ידה יתעלה האדם כמ"ש (דברים י"ג) אותו תעבדו ובו תדבקו, ותרגם אונקלוס וכן תרגם יונתן בו תדבקו, תתקרבו, הרי שעל ידי עבודת הבורא מתקרבין להבורא ואין לך העלאה גדולה מזו, ואין הכוונה של תתקרבון לשון נגיעה חלילה, רק שיהיה כשר ומוכשר לקרב, כמו בגמרא (מעילה דף י' סוף פרק שני) אמר ר' אלעזר וכו' יש נגיע וכו' וע"ש פירש רש"י ז"ל שכשר לקרב כן כאן ע"י עבודת לימוד התורה נתכשר לקרב לה' וזוהי העלאה שאין למעלה ממנו כי הוא אין סוף ולהתקרבותו אין סוף, וזהו שאמר התנא העוסק בתלמוד תורה מתעלה ולא נתן שיעור למעלתו כי אין לה שיעור, כנזכר לעיל.

וגם כידוע, ששכר מצוה מצוה, ובזה יהיה ג"כ שכרו בצדו כי ע"י התקרבותו להבורא יתברך ממילא יולד בו אהבה ויראה אמתית לקיים מ"ש ואהבת את וגו' כי כמשל החילוק מבין כרך שרואה את המלך לבן כפר הרואה את המלך. בן הכפר שרואה אותו לפעמים אינו מתבטל כל כך מן המלך, יען כי הוא אינו מכיר את דוממותו וגדלותו של המלך, אבל בן כרך המקורב יותר אל המלך מכיר הוא יותר בגדלותו ודוממות המלך, כי הוא רואה תמיד איך שכל השדים נחדרים ונופלים לפניו, על כן הוא גם כן בראותו את המלך הוא בטל לפניו בתכלית הביטול ונכנס בו ג"כ אהבה ויראה יתירה לפניו (ועיין בחגיגה י"ג ב', ושם כי בן כפר נתפעל יותר מן המלך). אבל שם מדברים רק שבן הכפר נתפעל ומתמיה ביותר כמבואר שם בתוספות ורש"י אבל ביטול, מי שהוא משיג יותר בגדלותו, בטל יותר לפניו. כן כשהאדם בלימוד התורה מתקרב להבורא יתברך נכנס בו אהבה

אהבה ויראה אמיתית ומה שלומד יותר הוא מתקרב יותר ומשיג בו יותר ונכנס בו אהבה יתירה. ובוה יתורץ לי מ"ש (דברים ו') ועתה ישראל מה ד' שואל מעמך כ"א ליראה וגו' ולאהבה אותו וגו', והקושיא ידועה: הלא דבר גדול הוא מבקש ומה הוא שאומד כ"א, ומה יש עוד לעשות? ואף שחז"ל דברו מזה אטו יראה מלתה זוטרותא היא, ומשני אין לגבי משה מלתה זוטרותא היא! אבל על כל פנים הלא נאמר לכל ישראל, וגם איד יכול האדם לאהוב דבר שאינו רואה ואין בו שום השגה מה שיאהוב, ואף שבוראי יש על זה כמה פירושים לישב זה וכולם אמת, אבל לע"ד נראה לי לתרץ על-פי דברינו שדברנו לעיל מכל מאמרי חז"ל ועל פי דברי הרמב"ן ז"ל שלימוד התורה היא עבודה ועל ידה מתקרב להקב"ה ואז ממילא לא תהיה בו שום תאוה ואהבה לשום דבר זולת להבורא יתברך, כי אז ישג שהוא העיקר וזולתו הכל אין ואפס. וזוהי כונת הפסוק "ועתה ישראל" ועתה דייקא כשניתן לכם התורה. וכפי שראיתם במרה, כשקבלתם שמירת שבת הפכתי לכם המים המרים למתוקים, ועתה על-ידי לימוד התורה אתם יכולים להתקרב יותר ויותר לחיי החיים, ודאי תהיה היראה והאהבה לו יתברך דבר קטן לכם להשיגה ולקיימה. וזהו שנאמר בסופו של הפסוק ההוא, ועתה ישראל מה וכו' ומסיים שם לשמור מצותיו, וכפי שנזכר לעיל מדברי חז"ל שלשמור היינו משנה, גם מצותיו היינו משנה, והיינו שע"י לימוד המשנה לאמיתה יבא ממילא בכם האהבה והיראה, וכמו דבר קטן יהיה לכם. אחרי כתבי זאת מצאתי כזאת בדברי רש"י ז"ל והרבה הנאה היתה לי שכוונתי לדעת הגדולים. בפרשה ראשונה של קריאת שמע נאמר תחילה ואהבת את ד' אלוהיך וגו' ופירש רש"י על זה עשה דבריו מאהבה וגו' ואח"כ כתיב והיו הרברים האלה וגו' ופירש רש"י ז"ל וזה לשונו ומהי האהבה והיו הרברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומדבק בדרכיו עכ"ל (ספרי), וע"ש בשפתי חכמים שמבאר כוונת רש"י, שקשה לרש"י איד יכול האדם לאהוב מה שאינו משיג, אך ע"י הרברים האלה תתקרב להקב"ה ותשיגו באהבה, הכל כמו שכתבתי לעיל.

בגמרא

בגמרא (נדרים דף פ"א:) אמר רב יהודה מאי דכתיב מי האיש החכם ויבין זאת וגו', על מה אברה הארץ. רבד זה נשאל לחכמים ולא פרשוהו, נשאל לנביאים ולא פרשוהו עד שפרשו הקב"ה בעצמו, שנאמר, ויאמר ר' על עזכם את תורת וגו' ופירש שם הר"נ אם נימא שלא עסקו בתורה כלל הלא רבד קל הוא לחכמים ולנביאים לומר שאברה הארץ על שלא עסקו בתורה ומפני מה לא הבינו בזה להשיב כן, אלא וראי שעסקו ולמדו בתורה רק שלא כווננו בה כראוי ולהחשיבה לברך עליה, ופירש שם תוספות ורא"ש היינו ברכה לעסוק ברבדי תורה, והערב נא, ואשר פחד פנו עכ"ל. כי זוהי הכוונה הפשוטה של למוד תורה לשמה שאומרים וצונו, הרי זה אני מקבל עלי לעשות מצותו ורצונו, והחכמים והנביאים לא ירעו מזה, כי ראו שלומדים תורה, על כן לא ירעו מה לומר למה אברה, אבל הקב"ה יורע מחשבות וכוונות הלב שלא היתה כוונתם שלמה בלימודם על כן אמר הקב"ה על עזכם את תורת, כי אם לא מכוונים בלימוד תורה לשם רצון הבורא ונחת רוח לפניו נקרא עזיבת התורה ר"ל, הלא מכל אלו מאמרי חז"ל נתבאר שעיקר בריאת האדם היא לעמל התורה ולעלות על ידה למעלה עליונה ולכן מהראוי לכל אחד לראות בעמלו איזה טעם ולחדש איזה חידוש בתורה כמאמר הגמרא (עירובין כ"א) על הפסוק קווצותיו תלתלים, אמר רב חסדא מלמד שנתנה התורה לחדש על כל קוץ וקוץ וכו' אבל בעוה"ר עתה נתמעטו החרדות והלבבות ופסקה מאתנו החכמה בהשגות כאלה, ומחמת זה ראיתי ושמעתי רבים מהמוזן עם שאומרים מה אנו ומה למודנו, כי אין אנו משיגים טעמיה ומחמת זה הם עוזבים התורה ואומרים הגדולי לב בחכמה הם ילמדוה. אבל באמת לא כן הוא, ואין זה כי אם עצת יצה"ר להחטיאם ולפסוק חייהם, וחוב גמור הוא על כל אי מישאל ללמוד תורה כפי מה שהוא וכפי השגת ירו לקבוע עתים לתורה והמאור שבה יחזירנו למוטב הן בהשגת התורה והן בקיום המצות, רק שיכון לשם שמים.

וכן הוא בגמרא (שבת ס"ג.) לגמור אינש והדר לסבר, ואפילו אם הוא בטבע שכחן ואינו זוכר מה שלומד אין זו התנצלות להפטר מלמוד

מללמוד, כי כן אמר רבא (ע"ז י"ט) על פסוק גרסה נפשי לתאווה לגרם אינש והדר לסברי ואפילו שכח ואפילו אינו יודע מה הוא אומר, דכתיב גרסה ולא כתיב טחנה, וכן נאמר באבות פרק ג' משום רבי מאיר כל השוכח וכו' יכול אפילו תקפה עליו משנתו ת"ל ופן יסורו מלבבך הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו עכ"ל, הרי מוכח מזה הא אם ישב ומסירם מלבו שאינו רוצה ללמד הרי זה מתחייב בנפשו ממש, ולא אדבר נגד החכמים והלומדים שיכולים למצא דברי הפז יותר מחיבורי זה, רק אדבר לפני אנשים פשוטים שיראו להשתדל להחזיק בלימוד בלי שום התנצלות, אם אין ביכלתם לימוד הגמרא ילמדו החומש של תורה שהיא עיקר הלימוד, הפך בה והפך בה דכולה בה, וכן הוא בגמרא ברכות על פסוק ואתנה לך את לוחות האבן והתורה וגו' הלוחות אלו עשרת הדברות והתורה זה מקרא, ומפרש שם מהרש"א הלא תורה היא בכלל כל התורה, ולמה אמר תורה זה מקרא דמשמע מקרא לבד ולא שאר התורה, אלא משום שעיקר מצות לימוד תורה הוא המקרא, לכן במסכת ברכות שהיא התחלת הש"ס הוא אומר לנו שעיקר הלימוד יהיה במקרא, ובפרט כי ללימוד זה של מקרא יש לך הרבה מלמדים שילמדוך ויפרשו לך מה שלא תבין מעצמך, וכן ללמוד פרקי אבות המלמדת מדות טובות, וגם לזה תמצא מלמדים הרבה, וכן לימוד הש"ע או חיי אדם לירע איד לזוהר מחלול שבת ושאר דינים בהנהגת ישראל.

על פי הרברים האלה כאשר אני הנני ג"כ מהאנשים הקטנים והפשוטים שקצרה ירי מלירד לעומקי התורה ולחבר איזה חבור לחדש חידושים מאיסור והיתר, אבל החוב של עמלת התורה מונח עלי, על כן אמרתי להשתדל להחזיק במצוה האחרונה הכתובה בתורה ק, כמ"ש ועתה כתבו לכם וגו' ועל זה אמר רבא (יבמות כ"א) מכאן שמצוה לכל איש ישראל לכתוב ספר תורה לעצמו, דין זה הובא בטור יורה דעה (סי' ר"ע) ושם נתבאר שהרא"ש ז"ל כתב שזה דוקא בזמניהם, שלימודם היה מספר תורה והיו דורשין על התנין והסירות ויתירות משום דאצלם לא היו ספרים אחרים כתובים, אבל

אבל בזמננו, שתורה שבעל פה כתובה לפנינו עיקר המצוה היא לימוד התורה לכן טוב יותר לקנות ספרים מפרשי התורה שבע"פ וללמודם, וכן הסכימו רוב הפוסקים האחרונים, לכן אמרתי בזה לכתוב ס"ת כזה שיחיה נכלל בו מצות הכתיבה עם מצות הלימוד ביחד, כי בלי לימוד אי אפשר לכתוב, והיינו, לכתוב בחיבורי זה מספר ההלכות שנאמרו למשה מסיני הנמצאים בש"ס בבלי שלנו, כי ידוע הגמרא (גיטין דף ס') הפלוגתא דר' אלעזר ור' יוחנן, אי הוי התורה רוב בכתב או בעל פה, ובכל מקום שחולקים ר' אלעזר ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן דסבירא ליה תורה שבע"פ הויא רובה, א"כ גם היא עיקר התורה, לכן נראה לע"ד שגם עלי היא המצוה לכתוב ובפרט שכונתי בזה לשם מצות לימוד התורה ובכרי שלא ישבח ממני כי מעשי האדם בידי הוי ליה סמנא טבא שלא ישבח ולא יסית דעתו ממנה כדאיתא כה"ג בגמרא (ביצה דף מ') רב חנא בר חנילאי תלא בשרא בעברא דרשא בבית אושפזיכניה והוא היה בא מעיר אחרת לררוש שם פרו ונאנשי העיר ערכו לו, אתא לקמיה דרב הונא לשאול על הפשר אם מותר לו לאכלו, אמר ליה אי את תלית זיל שקיל, ואי אינהו תלי לך לא תשקיל, ומסיק שם הגמרא רב חנא גברא דבה הוא וטריר בשמעתיה, והכי קאמר ליה רב הונא אי את תלית יש לך סימנא בגויה, ופירש רש"י ז"ל על זה "מידי דעביר אינש בידי לא מנשי ליה ולא מסח דעתיה מניה" עכ"ל, ואי אינהו תלו לך לא תשקיל, והטעם הוא משום היסח הדעת מן הפשר והוי ליה כבשר שנתעלם מן העין, הרי שמעשי ידי אדם בעצמו לא נשכחו ממנו וסמכינו על זה גם להתירא, ולזאת באתי לכתוב בכתב ידי שיחיה לי למשמרת כל המאמרים המובאים בש"ס רובם או אפשר כולם, שהם הלכה למשה מסיני או בלשון גמרא גמירי לה, או הלכתא גמירי לה, כי כן ראיתי בספר הליכות עולם, שכל מקום שנאמר בגמרא הלכתא גמירי לה היינו מסיני, וכן הוא ברש"י ז"ל בדוב מקומות על תיבת גמירי לה, מפרש מסיני, ואף שבאיזה מקום מניח תיבת גמירי ולא פירש כלל, מ"מ אפשר שכולם הם מסיני, רק שכן דרך התנא לפעמים לקצר בלשונו, וכי כדוכלא ליחשב ולזיל!

ואקדים

ואקדים תחילה לכתוב את מספר ומנין התיבה של שמירה, כמה פעמים נמצא בכל התורה מן בראשית ועד סוף התורה לעיני כל ישראל, ובאיזה לשון שהם יש בלשון עבר והוה ועתיד ובלשון יחיד ובלשון רבים, וכולם בכלל הם מאה ותשעים ושבעה, ומהם רובם ככולם מדברים משמירת התורה והמצות, וכוונתי לכתוב זה אולי יהיה מזה איזה תועלת שיכנס בלב מי מאחינו בני ישראל לעיין בזה ולהבין את זאת. אילו היה מלך אחד שהוא התקיף בגבורתו ובכוח חיילותיו, אם הוא עומד נגד אדם אחד ומוזהירו לעשות איזה דבר הלא בלי ספק שתיכף ומיד בזירות הוא יעשה כמצותו שלא למרוד במלכות ולחייב מיתה, וכל שכן אם היה המלך ההוא מבקש בלשון רד ומראה לו פנים של אהבה באמירתו זאת לעשות איזה דבר או בודאי היה איש ההוא שמח בשמחה גדולה שהמלך דיבר אתו טובות והיה עושה המלאכה ההיא בחדות לבו ליפותה ולהדרה על האופן היותר נעלה, אם כן כל שכן וקל וחומר הוא כאשר מלך מלכי המלכים עומד תמיד לפנינו, כי מלא כל הארץ כבודו ואשר בידו נפש כל חי להמית ולהחיות להעשיר ולהעני ומוזהיר אותנו לשמור התורה ומצותיה באזהרת מחלליה מות יומתי, ולאידך גיסא מבקש מאתנו באהבה כמ"ש מה ר' אלקיד שואל מעמד וגו' לאהבה אותו על אחת כמה וכמה שצריך לעשות רצונו בשמחה אמיתית ולקיים "עברו את ה' בשמחה".

רשימה של המשמרת:

סדר בראשית

פ' ב' לעברה ולשמרה	א'	פ' כ"ד השמר לך	א'
פ' ג' לשמר את דרך	א'	פ' כ"ז וישמר משמרת	ב'
פ' ד' השמר אחי	א'	פ' כ"ח ושמרתיו בכל	ב'
פ' י"ז את בריתי תשמר	ב'	ושמרני בדרך	ב'
בריתי אשר תשמרון	ב'	פ' ל' ארעה צאנך אשמר	א'
פ' י"ח ושמרו דרך ה'	א'	פ' ל"א השמר לך מדבר	א'
		פ' ל"ז	

פ' ל"ז ואביו שמר	א'	פ' מ"א אתו במשמר
פ' מ' במשמר בית		ב' בערים ושמרו
ימים במשמר		פ' מ"ב אל משמר
ג' אתו במשמר		ב' בבית משמרכם
סד הכל עשרים ושתיים—22		

סדר שמות

פ' י' השמר לך	א'	פ' כ' ולשומרי מצותי
פ' י"ב והיה לכם למשמרת		ב' זכר ושמר
ושמרתם את המצות		פ' כ"א ולא ישמרנו
ושמרתם היום הזה		ב' ולא ישמרנו
ושמרתם הדבר הזה		פ' כ"ב כלים לשמר
ושמרתם העבודה		ב' בהמה לשמר
ליל שמורים		פ' כ"ג עליכם תשמרו
שמורים לכל בני ישראל ז'		המצות תשמר
פ' י"ג ושמרת החוקה	א'	לשמר בדרך
פ' ט"ו ושמרת כל חוקיו	א'	השמר מפניו
פ' ט"ז הניחו למשמרת		פ' ל"א שבתותי תשמרון
מאנתם לשמר		ושמרתם את השבת
למשמרת לדורותיכם		ושמרו בני ישראל ג'
למשמרת לדורותיכם		פ' ל"ד שמר לך
לפני העדות למשמרת ה'		השמר לך
פ' י"ט ושמרתם בריתי		חג המצות תשמר ג'
ב' השמרו לכם		ס"ה שלשים ושלש—33

סדר ויקרא

סדר ויקרא

פ' ח' ושמרתם משמרת' ב'	פ' כ' ושמרתם חקות' ב'
פ' י"ח חוקותי תשמרו	פ' כ"ב ושמרו משמרת' ג'
ושמרתם את חוקותי	פ' כ"ד ויניחוהו במשמר' א'
ושמרתם אתם	פ' כ"ה משפטי תשמרו' א'
ושמרתם את משמרת' ה'	פ' כ"ו שבתותי תשמרו' ב'
פ' י"ט שבתותי תשמרו	פ' כ"ז שבתותי תשמרו' ב'
חוקותי תשמרו	
שבתותי תשמרו	
ושמרתם כל חקותי' ד'	
	ס"ה עשרים—20.

סדר במדבר

פ' א' ושמרו משמרת' ב'	פ' ט' ושמרו משמרת' ד'
פ' ג' ושמרו משמרת' ב'	פ' ט"ו אותו במשמר' א'
משמרת, ושמרו	פ' י"ז למשמרת לאות' א'
משמרת ושמרו	פ' י"ח ושמרו משמרת' א'
ומשמרת, ומשמרתם	משמרת, ושמרו משמרת' י'
ישמרו, משמרת	ושמרתם את, משמרת' א'
ישמרו, משמרת	ואת משמרת, תשמרו' א'
משמרת, שמרים	משמרת' י'
משמרת, למשמרת' ט"ז	פ' י"ט למשמרת' א'
פ' ד' במשמרת, ומשמרתם	פ' כ"ג אותו אשמר' א'
משמרת, משמרת' ד'	פ' כ"ח תשמרו' א'
פ' ו' יברכך וישמרך	פ' ל"א שמרו, משמרת, שמרו' ד'
פ' ח' לשמר, משמרת' ג'	משמרת' ד'
במשמרתם	
	ס"ה ארבעים ותשעה—49.

סדר דברים

סדר דברים

ג' לשמר	פ' ב' ונשמרתם
ב' פ' ט"ו השמר לך, לשמר	פ' ר' לשמר, ושמרתם, השמר
ב' פ' ט"ו ושמרת, שמר	ונשמרתם מאד, השמרו
ב' פ' י"ז ושמרת לעשות לשמר ב'	לכם, ושמרת, ושמר
א' פ' י"ט כי תשמר	ז' נפשך
פ' כ"ג ונשמרת מכל	פ' ה' ושמרתם, שמור,
ב' שפתיך תשמר	ולשמר, ושמרתם לעשות ד'
פ' כ"ד השמר בנגע	פ' ו' לשמר, ושמרת, השמר,
ג' לשמר, תשמרו	שמר, תשמרו, כי נשמר ו'
פ' כ"ה לא תשכח	פ' ז' ומשמרה, שמר, ולשמרו
פ' כ"ו ושמרת ועשית ולשמר	ושמרת, ושמרתם, ושמר ו'
ג' ולשמר מצותיו	פ' ח' תשמרו, התשמר,
א' פ' כ"ז שמור כל המצוה	ושמרת, השמר לך,
פ' כ"ח לשמר לעשות, כי	ה' לבלתי שמר
תשמר, לשמר ולעשות	פ' י' לשמר את מצות
לשמרו, לשמר מצותיו	פ' י"א ושמרת, משמרתו
ו' אם לא תשמר	ושמרתם, השמרו לכם,
א' פ' כ"ט ושמרתם את	שמר, תשמרו, ושמרתם ז'
ב' פ' ל' לשמר מצותיו, לשמר	פ' י"ב תשמרו, השמר לך
א' פ' ל"א ושמרו לעשות	השמר לך, שמר ושמעת
א' פ' ל"ב לשמר לעשות	ה' השמר לך
א' פ' ל"ג כי שמרו אמרתך	פ' י"ג תשמרו, תשמרו,

ס"ה שבעים ושלשה—73.

הזכרה להשמירה.

הן סימתי ההקדמה עם מספר השמירה האמורה בתורה שנראה לכל כמה וכמה פעמים הוהירנו לשמור התורה גם בקש בבקשה לשמור

לשמור התורה ומצותיה, וידוע שבדברות הראשונים נאמר זכור את יום וגו' ובדברות האחרונות נאמר שמור את יום וגו', מזה נראה שהזכירה היא העיקרית שנאמרה בראשונה, וגם לפי הפירוש של חז"ל שזכור ושמור בדבור אחד נאמרו, אף-על-פי-כן נראה מזה שהזכירה היא ההכרחי לשמירה, דאם לא כן למה נאמרה כלל זכירה והיה די אם נאמר שמור לבד, כמו בדברות אחרונות, ואחרי כל זאת שנאמר גם זכור וגם שמור, ועתה בעוה"ד אין אנו משגיחים לא על הזכירה ולא על השמירה ר"ל, ואיש כל הישר בעיניו יעשה, על כן באתי לעשות הזכרה להשמירה, וכשם שאנו מאמינים שיש תועלת לנשמת המתים כאשר אנו עושים הזכרה לנשמותיהם אף שהם מכוסים בעפר הארץ, אם כן כש"כ וק"ו שיהיה תועלת מהזכרה זאת להשמירה לנשמות החיים הנקראים מתים, כי באמת השמירה היא ג"כ חלק מהנפש, ואם אין השמירה בשלימות אף ודאי גם הנפש לא בשלמות, כמ"ש שמור את נפשך, לשמר נפשותכם, תשמרו את נפשותכם וכהנה עוד רבות, הרי שהשמירה היא להנפש ואם אין בה השמירה אז הנפש כמו גוסס חולי מסוכן לכן אני עושה הזכרה לשמירת הנפש המסוכנת, והגם כי יודע אני שיש בארצנו הרבה מהנחשבים למשכילים ומטיפים, ודבר מה שלא יוכשר בעיניהם ישליכו לאחוריהם, אבל ארצנו היא עיר ואם בישראל, ויש הרבה יראים ושלמים, רק יש מהם שרוצים ואינם יכולים, ויש מהם יכולים ואינם רוצים מחמת שגגתם, שחושבים שאין שום דבר צריך תיקון, לזאת אקדים דברי ההזכרה הזאת בתפלה להבורא יתברך שיתננו לחן ולחסד בעיניו ובעיני כל רואי ויצילני מכל דבר שגיאה, ויכנסו דברי אלו באזניהם, שיתחברו כולם באהבה אמתית לעשות ולתקן צרכיהם והבא לטהר מסייעין אותו.

אנא רחום.

מפיקודיך אתבונן על כן שנאתי כל אורח שקר,
את חוקיך אשמור אל תעזבני עד מאוד,
יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש,
רחמיך רבים ה' כמשפטך חייני.

אם אתחיל לדבר על הענין הרע שנעשה בארצנו מהקפת פאת הראש והזקן, אף שהוא איסור דאורייתא, מכל מקום ימצאו כמה בני אדם שיאמרו מה זה בא הספר ללמדנו להנהיג חדשות, מה שאי אפשר להיות, שזה שנים משנים שהורגלנו לעשות כן ולא נחליפנו וישליכו מידם הספר מלראות בו וילכו להם, לכן אפסק מעט ואהיה רק כמזכיר אזכרה מזה, ולסוף אפרשה, כדינו ממקורו עם הפוסקים האחרונים, אבל רבות רואים אנו בעינינו, איד שבאים בבתי כנסיות יום שבת קודש כשיש בו נער הנעשה בר מצוה, וגם לפעמים ג' בני בר מצוה בשבת אחת אף נתמלא בית הכנסת מקרובים, נשים ובתולות עומדות סביב הבימה עם ספר התורה, כולם פרוצות ראש וחשופות ממש כערומות עד חצי גופיהן, והרבה מבחורי ישראל יתקבצו מסביבתן ויצרם בוער בהם כאש להבה כנראה בפניהם שאיש אל אשת רעהו יצהילו כסוס לסוסיא. אוי לעינים שכך רואות. וכזאת אווזים את ספר התורה על הבימה יותר משעה עד שהשמש ילך מחיל אל חיל לדרוש שמה של כל אחת ואחת איד לזעוק בקול מי שברך הוא יברך האשה יענטע, חסי, ראשי, בעבור שנדרה א' דאלאר על השמש, א' דאלאר על החזן. זכרו נא אחינו בני ישראל, הזוהי שמירת התורה? גם המפטיר נקרא ג' פעמים עם כל ברכותיו, שזה אסור מדינא משום ברכה שאינה צריכה, וכמו שאבאר מזה לקמן. ואחרי סיום המפטיר מתחילין קרוביהם עם מכיריהם, האנשים

עם

עם הנשים לנשק זה את זו בנשיקות אהבה. זה היה ראוי להעשת במקום אחר ולא בבית הכנסת נגד התורה. זכרו נא, הוזהו שמירת התורה וכבודה! מנהג נשיקות כאלו נעשה רק בבית העכו"ם בתפלותיהם. כן ראוי להם, ולא לנו, חלילה. וכסדר הזה נעשה גם בשבת קודש שיבוא החתן לעלות לתורה לפני חתונתו או לאחר חתונתו.

המנהג הרע הזה לא היה פה בארצנו במשך עשר שנים למפרע, ורק כעת משנה לשנה היהדות הולכת ומתדרללת, וכן בהרבה משאר מנהגי וריני ישראל המון העם עושה כרצונו ואין פוצה פה להם. וכאשר אמרתי לאיזה מהם: מדוע אתם עושים ככה? על דבר פאת הראש והזקן, אמרו, הלא גם הרבנים והשו"ת עושים כזאת, ומדוע נחמיר עלינו יותר מהם. ועל דבר המפטיר לומר ג' פעמים, אומרים, שעושים זאת בהתרת הרבנים, ואף שפוראי לא התיר להם שום רב לעשות כזאת, רק יען שהרבנים שותקים להם בעשותם ככה, הרי שתיקה כהוראה דמי, גם מוסיפים הכערת האלקטרי בשבת פעת שהחתן או הפר-מצוה הולך לעלות לתורה, וגם על זה מצאו להם להקל, שזהו רק ספיקא דרבנן, והלכה מפורשת היא בשלחן ערוך (א"ח סי' רע"ו ס' א') א"י שהדליק את הנר בשביל ישראל אסור לכל אפילו למי שלא הודלק בשבילו, וההיתר של אמירה לנכרי לעשות בשבת בשביל ישראל הוא רק בדבר שהאיסור הוא רק משום שבות דשבות, ולצורך מצוה הקילו, כמבואר בש"ע א"ח שם (סימן ש"ז סעיף ה') דבר שאינו מלאכה ואינו אסור לעשות בשבת אלא משום שבות מותר לישראל לומר לא"י לעשותו בשבת, והוא שיהיה שם מקצת חולי וגו', או מפני מצוה וגו', ויש אוסרין. וכן מפורש ג"כ בש"ע שם (סי' תקפ"ו ס' כ"א) שופר של ר"ה אין מחללין עליו יום טוב אפילו בדבר שיש בו משום שבות, כיצד, היה השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר אלא הוא אינו עולה באילן ואינו שט"ע"פ המים להביאו, ועל ידי נכרי מותר דהוי שבות דרבנן (פירוש, איסור אמירה לא"י הוא משום שבות וגו' ובאיסור דרבנן הוא שבות דשבות), ובמקום מצוה לא נזרז, עכ"ל. ומה שנהגו היתר שהא"י

שהא"י מכנה נרות פיום הכפורים הובא בפוסקים שהוא, כי הכבוי בעצמו אינו אלא שבות, דהלכה כר"י דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ואמירה לא"י הוי שבות דשבות, ע"י פאשל אברהם (ס' ש"ז אות ב'), אבל להדליק וראי אסור לא"י שידליק כי היא איסורא דאורייתא ואף שיש דיעה אחת שמותר לומר לא"י להדליק נר לסעודת שבת, על זה פירש הבאר היטב שזהו דוקא כשיושב בחושך ואינו יכול לאכול, אבל אם כבר אכל פשיטא דאסור, וה"ה אם יש לו נר א' אסור לומר לא"י להדליק עוד, עכ"ל. ומלבד זה רוב האחרונים הפוסקים חולקים על סברא זו וכן הסכים הרמ"א להחמיר וע"ש. ובשלחן ערוך א"ה (ס' תמ"ו ס' א') לענין המוצא חמץ בביתו אם הוא בחה"מ יוציאנו ויבערנו, ואם הוא י"ט יכפה עליו כלי עד הליכה ואז יבערנו לפי שאסור לטלטלו ביו"ט, והובא שם (בבאר היטב אות ג') וזה לשונו, אבל הסכמת רוב האחרונים דאין לו תקנה אלא בכפיית כלי ואפילו ע"י אמירה לא"י לזרוק לים גם כן לא התירו, וכן פסק המג"א עכ"ל, הרי נראה מזה דאפילו באיסור טלטול שהוא רק דרבנן ג"כ לא התירו לומר לא"י לטלטל אפילו בקיום מצוה ביעור חמץ, ומכש"כ ריש להחמיר בהדלקה שהוא איסור דאורייתא אסור לומר לא"י להדליק, ובפרט במקום שאין שום מצוה. וזה לשון הבאר היטב. ודע שאין מדמין דבר לדבר בעניני השבותים, ואין לך בזה להתיר אלא מה שאמרו חכמים ועמ"א. עכ"ל.

וזה ידוע לכל, שכל דבר הנעשה בבית הכנסת להקל באיזה דבר הכל נעשה על-ידי לומדי תורה, ומה חידוש על ההמון עם שעושים גרוע מזה בבתיהם. אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר, ועד שלא אספיק מלומר לאחד מהם טול קיסם מבין שיניך הוא אומר טול קורה מבין עיניך, ע"כ נראה מדיבורם של החמון שכל מה שמקילים הוא מחמת שהרבנים והשוחרטים מקילים בניגוד ואין מה ליתן להם שום תשובה, כי הם באמת עיני העדרה, ואין לי כי אם לומר: זכרו נא על הנאמר בתורה כמה פעמים שמר נפשך. כתוב בתורה (ויקרא י"ט) הוכח תוכיח את עמיתך—וזוהי מצות עשה, ובסוף פסוק זה נאמר ולא תשא עליו חטא, הרי מצות לא

תעשה

תעשה שעובר עליה מי שאינו מוכיה, ועוד הוא עובר על לא תעשה של לא תשנא את אחיד בלבבך, כי בזה שאינו מוכיחו זהו מחמת שנאתו לו שמניחו לחטוא יותר, וממילא הוא עובר נ"כ על המצות עשה של ואהבת לרעך כמוך, כמוכן שהשונא אינו אוהב. כן נראה הפירוש של מפרשי התורה. גם נאמר בקרא ולא תחניפו את הארץ וכו', אם כן בכרי לקיים אלו המצות מהראוי היה אפילו לאיש כמוני נ"כ להוכיחם על פניהם. אבל האמת יתן עדותו שמעולם לא נסיתי בזה לעמוד לפני קהל וערה לדבר מוסר ותוכחה, וגם יורע אני ערכי הקטן ובוראי לא יתקבלו דברי שאדבר תוכחה נגד אנשים כאלו שנקראים בשם רבנים ושוחטים, שהם לומדי תורה, ובוראי יעמרו לצד ההמון ויתנו טעם לפגם שהם עושים הכל על פי דיני התורה ויצא מזה תקלה יתירה ר"ל שיבואו להראות פנים בתורה שלא כהלכה, על כן כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, וגם כי החוב של מצות תוכחה מונח רק על מי שיש בידו למחות. כראיתא בגמרא (שבת דף נ"ה.) רב ור' חנינא ור' יוחנן ורב חביבא אמרו כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, דכתיב ה' במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו, אם שרים חטאו זקנים מה חטאו. אלא על זקנים משום שלא מיחו כשרים, וכן פרתו של ר' אלעזר בן עזריה יצאה שלא ברצון חכמים, ולא פרתו היתה אלא של שכנתו ועל שלא מיחה בה נקראה על שמו. וכן בגמרא (ע"ז דף י"ה) אשתו של ר' חנינא בן תרדיון כמה נשרפה על שלא מיחה בו. מכאן אמרו חכמים, כל שאפשר לו למחות ואינו מוחה נענש, עכ"ל. הרי בכל אלו המקומות אמרה הגמרא הלשון דוקא מי שאפשר לו למחות עליו החוב למחות ולא על מי שלא אפשר לו למחות. על-כן, לפי דעתי, אני יוצא בזה שאני כותב בחיבורי זה, אבל לדרוש ברבים מזה החוב, הוא רק על הרבנים, שיכולים לרבר וגם כי להם ישמעו וגם כי נגדם לא יקפצו קלי הדעת בטענות פגומים, ובפרט כאשר זכינו שבאו כעת לפה אמריקה רבנים שהם פאמת אדירי התורה ויראי ה', יש מהם נקראים בשם רב ויש נקראים בשם רבי,

אף שלא ידעתים, אבל שמם הטוב ושמעם הטוב יעיד עליהם, לפניהם באתי בבקשה שיעמדו ג"כ לעזור בהחזקת העיר ולעזור להרבנים הנאמנים שנמצאים בארצנו להסיר מהם החרפה והבושה מה שהמוז עם הארץ מחרפים אותם, מחמת הרבנים המגולחים, שאומרים הם כל הרבנים שוים, ומחמת זה הם עושים כל דע, ואין לך חלול השם גדול מזה שמביישים חנם את התורה ולומדיה. לפי דעתי נראה לי לומר את הכתוב והוא מסיבות מתהפך בתחבולותיו וגו' שהקב"ה מסבב כל הסיבות ואפשר שפעבור זה מובאים לארצנו הרבנים הגדולים, לתמוך ולהחזיק את יתר הפליטה הנמצאים עדיין אצלנו, וגם תקימו בזה המעלה הגדולה שבצדקה כמבואר בש"ע (י"ד סי' רמ"ט) שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו, הגדולה שאין למעלה ממנו. המחזיק ביד ישראל המך, וכן הוא ממש בהחזקת יהדות, ועל זה נאמר שכתוב והחזקת בו, ובפירוש חז"ל להחזיק בעוד שידו מטה לנפול ולא נפל עדיין לגמדי, כי כשיפול לגמדי חלילה יהיה קשה להקימו ר"ל. גם אבקש שתקיימו מאמר חז"ל ושמרתם המצות דרשו ושמרתם המצות, מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, כי אם תאחרו לעשות בין כך וכך יתאכלו כמה ספוקי טריפות בישראל, גם יקוים בכם הכתוב וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה וגו'. הרמב"ן ז"ל פירש על זה, וצדקה קאי על הקב"ה שיהיה צדקה מאתו כשיתן לנו שכר בעד המצות שנעשה, כי אנו מחויבים לקיים מצותיו גם בלא שכר יתר, כעבר לאדונו, דבריו ודאי אמת, אבל לעולם אין מקרא יוצא מדי פשוטו, ונראה שגם צדקה תהיה מאתנו כשנשמר לעשות כשמירת המצות שלא נחמיצנה למהר להחזקת יד ישראל בדרכי היהדות, וזכות הרבים תעמוד לסייעכם! אחינו בני ישראל, זכרו נא את התורה ועל מי שנתן לנו התורה, כמה פעמים נאמר בה ושמד נפשך ושמדתם את משמרת, השמר, פן, ואל, כולם לאוין הן, כמה פעמים נאמר השמר פן תשכח, איה היא קבלתנו שקבלנו עלינו לקיים, כמ"ש קימו וקבלו היהודים, קימו מה שקבלו כבר, אם התורה אמרה כמה פעמים בלשון שמירה שמע מינה שיש מה לשמור ולשמור, ולא לסמוך על איזה בן אדם שיאמר

לך

לך שהכל טוב ואין לך מה לילך ולהטריח לשמור, ובאמת האיש האומר לך כן, הוא רק שומר את עצמו ולא אותך, כלל וכלל לא, הלא אב אחר לכולנו ותורה אחת נצחית לכולנו בלי שום שינוי, וכי התורה פעמים פעמים נתנה, ועתה ראו נא איה היא שמירתנו, שהכל נעשה היפוך ונגד התורה ואין מי פוצה פה על כל זאת.

זה כלל גדול בתורה, כל מקום שנאמר תיבה אחת מוכפל הכוונה היא לזרז בזהירות יתירה באותו דבר, כמו הוכח תוכיח, שתי פעמים אמרו על זה חז"ל, תוכיח אפילו מאה פעמים, כן שמר תשמרון פירשו חז"ל לשמור באזהרות יתירות, ושמרתם משמרת, עשו משמרת למשמרת. צדק צדק תדרוך, פירשו חז"ל, ברור לך דיין יפה ומהודר בכל המעלות ובארצנו נמצאים רבנים מגולחים ומהם בתספורת פאת הראש והזקן, ומהם מגדלי בלורית ופאת הראש מושלכות אחורי האוזן עד שהן בהיקף אחד עם שער הראש, ואחריהם ימשכו השוחטים, ג"כ מגולחים ומסופרים, ועליהם סומכים כל העיר לאכל מה שמכשירים, ועל דבר לכתחילה לקבל דיין או שוחט וראי לכל הדעות אסור לקבל כאלו, כי הש"ע (י"ד ס' של"ד סעיף מ"ג) כתב על כ"ד דברים מגדלין את האדם וחשב שם המזלזל בדבר א' מדברי סופרים וא"צ לומר מד"ת, ולשון של המזלזל משמע שאינו עושה להכעים רק מזלזל קצת, לא מהדר בדבר, חייביו לנדות, ודין מנודה הלא חמור יותר כמבואר שם בש"ע שאסור ליהנות ממנו, ועוד כמה הדבה חומרות שאסור לעמוד בד' אמות שלו, ובדיעבד אם מותר לאכול מהם, מזה נדבר לקמן ממקור הדיון, ואחרי שהרבנים עם השוחטים עושים כן לזאת עושים כן גם האנשים האחרים למיניהם, כמו החזנים, השמשים, המלמדים, המוהלים, מסררי קירושין וכל העוסקים במלאכת הקודש, אשר לכל אלה יש מהם שאסור לנו להחיותם ויש מהם שלא אסור, רק שאין אנו מצוים להחיותם, הכל נתבאר בש"ע (י"ד ס' רנ"א) ובכלל של להחיותם היינו ליתן להם פרנסה ומחיה, ע"כ הלא בדינו הוא ממש להחזירם למוטב באחת מב' התנאים או שיקבלו עליהם דברי חבירות ויחזרו למוטב או ישארו על מצבם ומי שלא ירצה לקבל עליו להיות נוהג מלספר הזקן ופאת הראש כדינו אז הלא הוא נחשב ממבזה מצוה

אחת ממצוות התורה ורינו חרוץ שאסור להחיותו ונעבירנו ממצבו, כי האשמה היא על המחזיקים אותו ליתן לו פרנסה. ואף שקשה הוא להוציא החטא של גילוח מכל עם הארץ, כי קשה הוא כגול הנאכל, אבל מן העוסקים במלאכת הקודש קל ונכון הוא לתקן, ואז ממילא לא יהיה פתחון פה להמון העם לאמר הלא הרבנים והשוחטים עושים כן, ואם לא כולם, אבל כמה וכמה גם מהמון העם יתרבו שיחרלו מלגלה, כי יראו שדבר אסור הוא, ורוב ישראל בחזקת כשרים הם ורוצים לעשות הישר, רק שכעת אינם יודעים שיש בזה נרדוד איסור, כי הלומדים עושים כן, ומה שנמצא איזה מיעוט מאחינו בני ישראל שנושאים פאת זקנם כר"ת, ההמון חושב אותם, שזהו רק ממנהג הזקנים שעושים כמנהגם, ולא מחמת שיש איסור בזה! אחינו בני ישראל, יודע אני שיש אצלנו רבים יראים ושלמים אינם רוצים בשום אופן לאכול ספק טרפה, אבל הם אוכלים ספקי טריפות מצד חסרון ידיעתם ואין זה שוגגים, כי שגגת תלמוד עולה זרון, גם לא יהיה לכם שום ספק בזה כמבואר בפוסקים שספק מחמת חסרון ידיעה לא מקרי ספק, אם הוא אינו יודע להכריע יכריע מי שדעתו שלמה, כן הוא לשון הפוסקים לענין כמה דברים, ובזה יתורץ לי התמיהה הנדולה שגם היראים והשלמים לא יעוררו עצמם להשגיח ולעיין בדבר הזה, כאשר ראיתי בעיני שעמדתי על משמרת זאת של שו"ב פה ניו יארק ח"י שנים עם ה' חדשים ולא בא אחד מהם לראות ולדקדק בזה, אבל התירוץ הוא שכבר קרמו חז"ל ואמרו פנמרא (יומא דף ל"ט) שעל ידי עבירה שהאדם עושה נתטמטם הלב, כמ"ש ונטמאתם בם אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם, ובפרט ע"י מאכלות אסורות שעליהם נאמר ולא תשקצו את נפשותיכם בודאי נטמטם הלב ביותר לכן הם נשארים כישנים בדבר הזה, ואכילה זאת מזקת גם לתולדות האדם, עיין באבן עזרא שכתב על ובשר בשדה טרפה לא תאכלו (שמות כ"ב) וזה לשונו בשם ר' משה כהן, הטריפה קשה מהנבילה, כי יש בטריפה כרמות סם רע שמזיק תולדת האדם, על כן לא התיר לנו לתתה לגר אשר בשעריך או למכור לנכרי כמו הנבילה, עכ"ל, ואף שאין אני יודע הטעם בזה

בזה, אבל כשיצא מפי הגדולים ודאי נקבלנה ואפילו אם לא היה איסור גמור בהקפת הראש והזקן אבל ולול קצת ודאי יש, זה נראה אף לאדם פשוט שלא למד כלום, הרי יש אצלנו התוארי פנים של הגר"א מווילנא ושל ר' יצחק אלחנן זצ"ל מקאוונא ושל הגאון וצדיק החפץ חיים שליט"א שבכולם אין שום נגיעה לא בפאת ראשם ולא בפאת זקנם, כי זהו התואר האמתי של איש ישראל, אם כן המספרים פאת זקנם בודאי מזלזלים הם במצוה זו. ועתה ראו נא איך אדם גדול מהפוסקים, שכל הפוסקים יסכימו לפסקי דיניו בלא שום מחלוקת ה"ה המפורסם בעל הפ"ת (סי' י"ח ס"ק ל"א) מה שהוא מעיד על שוחטים כאלו וזה לשונו, ולדידי חזי לי דבכל בני אדם דמזלזל קצת במצוה אחת ממצות התורה קים לי בגויה דלא דמי אנפשיה למיעבד בדיקה הצריכה לסכין עכ"ל. ראו נא בצחות לשונו שכתב, המזלזל קצת והמספרים פאת זקנם אין לך ולול גדול מזה, כי הוא איסור גמור ודאי דרבנן וספיקא דאורייתא.

גם שמעתי מאיש ישר ונאמן שאמר לי משמו של הרב הגאון ר' יהושע ליב זצ"ל שאמר בזה הלשון, מה זה שעל בית של סנדלר נתלה דף א' בתמונת מראה של מנעלים ועל בית חייט תולין תמונת איזה בגד, זהו רק סימן שנודע לכל מהחיצוניות של הבית מה שיש בפנים הבית, כן בהאדם מהשערות שלו הם חיצוניותו ניכר מה בתוך פנימיותו וד"ל ודפח"ת.

ונראה לי לומר על פי הרמז בתורה, שגם קודם מתן תורה היה זה בישראל ששמרו בהקפת הראש ופאת הזקן, כי ידוע שאברהם אבינו קיים כל התורה עד שלא נתנה ואפילו ע"ת, וזה שאמר לו הקב"ה התהלך לפני והיה תמים, והלא במקום אחר כתיב אחרי ה' אלקיכם תלכו, ולמה כתוב כאן התהלך לפני, אלא כאן רמז לו על מה שכתוב בתורה ולא תקיפו וגו' וזהו הפירוש של התהלך לפני, שילך בפנים שכתבתי בתורה, היינו לפני, אחרי הפנים שנתתי בתורה, והיה תמים, היינו שלא תשאל שום שאלות למה אני רוצה בזה, כי הוא ברעתי שתהיו מובדלים מן העכו"ם, פירש זה על תיבת והיה תמים, שלא תשאל שום שאלות, כן פירש האבן עזרא שם על מקומו של והיה תמים

תמים, בראשית י"ז במצות המילה, לא תשאף למה המילה, עכ"ל. וכן ביעקב אבינו כשראה את יוסף בפעם הראשונה במצרים אמר אמותה הפעם אחרי ראותי פניך וגו', גם שם הלא הוא מדבר עמדו והיה לו לומר אחרי כי ראיתך, ולמה אמר ראותי פניך, אלא גם כאן הכוונה ששמה יעקב אבינו שראה בפני יוסף בנו שלא שינה פניו בהקפת הראש וגו'. וכן בפסוק ויהי שם לגוי, מלמד שהיו ישראל מצוינים שם פירש הכלב"ו שלא שינו לבושיהם ופיאת הראש ג"כ בכלל, שזהו הלבוש הראשון באדם. וכן בהבטה לרעה חלילה גם כן הבטה ראשונה היא על הפנים אם יש להם פנים של יהדות כמ"ש במלאכים וישקיפו על פני סדום, מהו על פני סדום, אלא שהשקיפו בראשונה על הפנים שלהם אם יש להם פנים של יהדות, כי הפנים הוא המעיד על האדם, כמ"ש (ישעיה ג') הכרת פניהם ענתה בם.

אחינו בני ישראל, אם כי התורה לא חסה מלומר כמה פעמים זה אחר זה שמור נפשך, שמר תשמרו, בודאי אין לי מה למעט מלומר לכם וכו' נא על השמירות הנתנים לכם! אם אתם חושבים שיש לכם לסמוך על הרבנים בכל מה שנוכר לעיל, זהו ברור דברי רוח ואין בהם ממש. ידוע לי, שגם הרבנים רוצים לתקן בכל הנ"ל, אבל אין בהם לעשות שום דבר, כי מפורש נאמר להם, אם לא ישרה בעיניכם כמעשינו, לכו לשלום למקומכם ואנו נקח לנו רב אחר על מקומכם! ונשארו כאלמים לשתוק. וגם איזו רפואה היא לכם במה שאתם רואים שהרבנים שותקים, הכי יכול החולה להרפא בלא רפואות, רק בזה שרואה לעיניו שיש עוד חולה כמוהו? יוכל להיות שגם להרבנים יכאב לבם מכל זה ואינם יכולים לעזור! מפורש בכמה ספרים, שהעובר על איסור קל של דברי סופרים מקרי רשע, עד שיעשה תשובה, והביאו ראייה כדאיתא בגמרא (יבמות כ'). איסור קדושה חולצות ולא מתלבמת, מאי היא איסור קדושה, אמר אביו שכל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש. אמר ליה דבא, ומי שאינו מקיים דברי חכמים קדוש לא מקרי רשע נמי לא מקרי. פתמיהא. אלא אמר דבא מקרי

מקרי קדוש משום שאוסר עליו דבר המותר לו, וזה ודאי אי אפשר לומר דלאביו הוי שניות איסור חמור, והמקיימו מקרי קדוש, שלא עשה האיסור, ודאי סבירא ליה ג"כ כקושית רבא שהיא מוכרחת, אלא דגם לאביו ס"ל דהוי איסור קל ולכן קראו להמקיימו קדוש, אבל רבא ס"ל דגם מי שאינו מקיים איסור קל נקרא גם כן רשע, ולכן אמר דמקרי קדוש דשניות מותר לגמרי ואפילו איסור קל לא הוי, לכן המקימו לאסור עליו נקרא קדוש, וכזאת ממש בגמרא (נדה דף י"ב) לענין צניעות של בריקת האשה שם ג"כ נתבאר חילוק זה בין אביו לרבא, דלרבא אפילו העובר על איסור קל של ד"ם מקרי רשע כאותה שעה, והעושה עבירה אחת ממצות התורה בפעם א' לא מקרי מומר, אבל אם עשה העבירה הרבה פעמים נקרא מומר ואפילו שלא להכעיס, רק מחמת תאוותו, ובעל הפרישה קורא אותו בשם מומר ומשומר, כראיתא בט"ז ושל"ך פש"ע י"ד סי' ב' סעיף ו' ובסי' רנ"א סעיף א' בשם הפרישה.

וזה לשון הש"ע י"ד סי' ב' ס' ו': מומר לאחר משאר עבירות אין צריך לבדוק לו סכין, ולהרמב"ם צריך, וכתב על זה הש"ך שם אות י"ח צריך משמע אפילו לעכוב, דהיכא דלא ברקו לו הסכין לא בתחילה ולא בסוף שחיטתו אסורה, עכ"ל. ושם בט"ז אות ט' וזה לשונו: ודעת הרמב"ם פירש הרא"ש כיון דחוינו דפוקר בשביל תאוותו באחת משאר עבירות חיישינן שמא פוקר שלא לקיים שום מצוה כהלכה, עכ"ל, וסיים שם הש"ע ודוקא במומר לעבירה, אבל מי שהוא פסול לעדות מהמת עבירה אין צריך לבדוק לו סכין, ופירש על זה הש"ך אות י"ט, ודוקא במומר, היינו שהוא מועד ופסול לעדות, היינו שלא עבר אלא פעם אחת ואינו מועד עכ"ל. והעובר על אחת מהמצות משום שאינו מאמין בת, זהו דינו ככותי ואסורה שחיטתו כנבילה דאורייתא אפילו כשברקו סכינא, וראו ששחט יפה, ע' בתב"ש סי' ב' ס' ו' ג' שלזה הסכימו כל הפוסקים, ומאחר שהרמב"ם והרא"ש ז"ל והש"ך והט"ז והב"י והתב"ש והצ"ח כולם הסכימו לדין זה שהם עמורי יסודי התורה, האיד אנו שוכרים עמודים כאלו לעשות התיפור מדבריהם לאכול משחיטת שוחטים מגולחים בתער

פתער או במספרים, שגם זה איסור דרבנן ודאי וספק דאורייתא. אין זה כי אם לצעוק בקול מר (וועה געשריען) מה זה נתחזה בארצנו, איך אנו מברכים בכל יום קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה, ואנו עושים ההיפך מן התורה. אין זה כי אם מעיד עדות שקר בעצמו. והכתוב אומר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, הלא פירוש הפשוט של וקדשנו הוא שהבדילנו, כי קדוש הוא לשון מובדל, ובמה הבדילנו, בזה שנתן לנו את התורה, וכאשר אנו עושים היפוך התורה, איה הבדילתנו וקדשנותנו? העכו"ם הולכים בלי פאת הראש והזקן וכן הרבנים והשוחרטים בלא פיאת ראש וזקן, ואחריתם ימשכו כל המון עם לעשות כן, ע' במדרש רבה (בראשית פ' כ"ו) ויראו בני האלקים את בנות האדם, ויקחו להם, רשב"י קרא להן בני דייגיא, וכח"א עד אלקים יבא דבר שניהם, תני רשב"י כל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה, כי מתוך שהגדולים עושים כולם עושים, ומדור לדור הולכת ומתדלדלת היהדות בכל תחלובות הישראל, ורק משום עיני העדה הנ"ל, שבפלוסוף ובחריפותם חשקו מראים טעם לפגם להתיר כל האיפורים ועל פי הגמרא והפוסקים הנ"ל הורשה לנו לקראם להעוברים על דבריהם בשם רשעים מומרים, משומדים, עד שלא יעשו תשובה.

ועתה ראו נא אחינו ג"י אם היה שום אדם קורא לחברו בשם רשע או משומד בודאי היה נכלם ומראה לכל שאין בו הפסולים האלה, וכאן, כאשר הגמרא קוראת אותנו רשעים, כנוכר לעיל (מיבמות ב'). והפוסקים קוראים אותנו מומרים ומשומדים, ואין אנו נכלמים בזה להסיר מעלינו החרפה וחפז, כי אם האשמה היא בהרב או בהשוחט, הלא בנו היא האשמה והחרפה וכי הצוי של וזבחתי כאשר צויתוך היא רק על השוחט, הלא כל מי שצריך לאכול בשר צריך לשחוט כד"ת, רק שהשוחט הוא השליח שלנו, וכדרכיב גבי פסח, ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, וכי כל קהל שוחטים? אלא ששלוחי של אדם כמותו ומשנה מפורשת במעילה, השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל ובקידושין (י"ג) ילפינו מטבח או מכר דבעה"ב חייב על הטביחה והשוחט, אם כן כל האשמה שבהם

אשמתנו היא, וכן החזון, הרי נקרא שליח צבור א"כ אשמתו אשמתנו היא, אבל התירוץ על זה כאשר הזכרתי לעיל, כאשר נתמלא הכרם שלנו עם מאכלי ספקי טריפות נתטמטם הלב ונסתמו העינים ואין לנו שום חרפה ובושה איש מרעהו ולא מהקפ"ה ומתורתו, ואיש הישר בעיניו יעשה, על כן בהרמת קול אקרא ואומר אחינו בני ישראל, זכרו נא לשמר נפשותיכם ונפש בניכם אחריכם, ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה מכל מה שנאמר בויקרא (פרשה כ"ו) ואם לא תשמעו וגו' ואם עד אלה לא תשמעו וגו' ואם בזאת לא תשמעו וגו'.

שמעתי, שכאשר באו השורדים בעיר מאסקווע לבית הגבירים ולקחו מהם את כל רכושם על ידי הכאות רבות אז אמרו להם בניהם הקטנים לאביהם בלשון רוסיא כי חרפה היה להם לדבר בלשונם, או ששכחו לגמרי לשונם, ואמרו: "פאפא, ראוויע מי טאזשיע יעוורעאי?" הכוונה היא, שאמרו, וכי אנו גם כן מהיהודים, שלוקחים את רכושינו מאתנו? וכן, אם לא תעשו כעת אצלנו איזה תיקון להחזיר העטרה של היהדות למקומה קרוב הרבה שבמשך איזה שנים יהיה אצלנו גם כן כמו ברוסיא, כי שנאתם של העכו"ם לנו היא רק מחמת התקרבותנו להם בכמה פרטים ושגגנו מתגדלים עליהם ושנאה כבושה היא זאת בלבם ובפרט כאשר הקפ"ה הבדילנו מן העמים והזהירנו על הקפת פיאת הראש והזקן ואנו משליכים זאת פירינו מלפנינו ומאחרינו בלא שום נחיצות המלוכה, כי ארץ חפשית היא לנו וארצנו אמריקה היא כהיום הטובה מכל הארצות שבועלם ואנו מרצון עצמנו עושים את כל החטאים האלה, הכי יכופר לכם כל זה? רק שהקפ"ה הוא ארץ אפים וטוב ומטיב ומצפה לתשובתנו, כמו שהבטיח לנו והבטחתו נאמנה: שובו אלי ואשובה אליכם! אחינו בני ישראל, הזכרתי לכם בחיבורי איזה פעמים שאנו אוכלים ספקי טריפות ר"ל, לזאת מהראוי לי לבוא לפניכם בראיות ברורות, כי אחזיק בשיטתו של ר' מאיר, שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, ויען כי פלוגתא זו בין ר' מאיר וחכמים כמה פעמים בש"ס אי מוציא אדם דבריו לבטלה אי לא ובעירכין (דף כ'). יש שם ג"כ פלוגתא.

פלוגתא זו לענין ערך חצי כלי וכו' ושם הודו חכמים לר' מאיר, הרי דבמקום של קדושה ומעילה הודו חכמים לר"מ שאין מוציא דבריו לבטלה, לכן גם אני מבקש מאת חכמינו הרבנים, שבענין שלנו שהוא כוראי דבר קדושה וגם להציל רבים מידי מעילה, יתנו הוראה לרבני אלה. ולאירד גיסא, לענין מה שאי אפשר לעשות אתן אני הוראה לחכמים, כי כן מצינו גם כן בגמרא (חולין דף י"ב) שר"מ הורה לחכמים בראי אפשר לענין שפריד הגמרא ר"מ רחיש למיעוטא היכי אכל בשרא שמא במקום נקב קשחט וכו' ומשני ודלמא היכי דאפשר אפשר והיכא דאי אפשר אי אפשר, וזהו רק עבור שאר העם, שאי אפשר היום לעקור הדבר מן השורש שלא יתגלחו ולא יחתכו פאת ראש, כי קשה מאד בעבור שנשתרש הדבר מאד שאינם רואים בזה שום איסור, אבל מהעוסקים במלאכת הקודש שמהם יצא ההיתר להמון העם, פאלו מאד קל ואפשר לנו לתקן, ובוה אנא ליתן לי הוראה!

וזאת ועוד אחרת: שמהראיה שאביא לכם על אכילת ספיקי טריפות תראו ותבינו בעצמכם שהאשמה היא על ראש עמנו בני ישראל, שאינם עושים בתקנת העיר כנהוג מעולם בכל תפוצות ישראל, שהעיר תחזיק את הרב והרב מחזיק את השוחטים, ובארצנו אף שניו יארק היא עיר ואם בישראל, היא ההיפוך מן הקצה אל הקצה, אין העיר יודעת מהחזקת הרב ולא רב יודע מן השוחטים, וכמו הפקר היא לכל בין לרבנים ובין לשוחטים, ומי שיש בירו לקחת באיזו תחבולות נשאר ירו על העליונה.

התנא אמר לנו עשה לך רב וקנה לך חבר, והיינו, שראשי העיר יבחרו רב הגון וישר, כמ"ש צדק צדק תדרוך, והרב ישגיח על השוחטים שיהיו תמיד תחת ידו בהשגחה יתירה, ובפרט כעיר גדולה זו שבארצנו, ואם ימעט ברב א' יעשו ב' או ג' באופן שהם יהיו נחשבים לרב הכללי, שבלערם לא יהיו שום רב להרים ידו ליתן הכשרים על שום דבר, רק שיהיו עור הרבה רבנים מסתעפים להם ומסייעים להם, על ידי רשותם. אבל אצלנו כל הפא לעיר ממציא לו איזה חברה ע"י איזו תחבולות ונעשה רב וכן השוחט ממציא

לו איזה האלסיילער ומשלם להשוחרטים כפי שיתפשרו ונעשה שוחט ולהרב אין שום דעה בזה, אם הפארמאן מהשוחרטים אומר עליו טוב הוא למלאכה, או נשאר שו"ב לעיר, וכן הוא האמת, שהוא שוחט את העיר וד"ל.

וממילא רבנים ושוחרטים כאלה במה יתכבדו לפני העם אם לא בראשי האנשים האלה וגו', והיינו שעושים את ראשם שוים ליתר העם בהקפת הראש ופאת הזקן, אז העם נהנה מהם, בראותו שהם שוים עמם ומן הסתם היתר גמור הוא. והגם שבזמן הזה ישנם אצלנו רבנים מפורסמים ג"כ, שבאו מיוראפ, שעליהם אפשר לסמוך כבכל ערי ישראל, אבל אין בידם שום כח והזקק לעשות דבר מה, כי הרבנים הראשונים מהזיקים בחזקה את העיר, ולא העיר מחזיקה אותם, שנוכל לאמר עליהם שום דעה. וזהו כוונת התנא עשה לך רב, היינו שהרב יהיה נשמע לך להיראים והשלמים מהעיר ולא שהרב יהיה עליך כמו שידעה. אשרי הרור שהגדולים נשמעים לקטנים, ואז גם הקטנים נשמעים לגדולים. וזהו שמסיים התנא וקנה לך חבר, היינו, איך יהיה כזאת הוא רק על-ידי קנין, כי ידוע שהקנין אי אפשר להיות על יד אחד אחר רק מידו של זה ליד חברו, כן הוא בקנין חבר, שכל עם פני ישראל יתאספו בחברותא ויתנו כפיהם בקנין זה עם זה להסכמה אחת על החבר או יהיה הכל טוב וישר.

הן ידוע לכל המאמר שיש בדברי חז"ל, זרוק חוטרא אאורא אעיקרא קאי. והגם שהוא כמו משל של הדיוט אעפ"כ שיחת חולין של ת"ח צריכים לימוד, ויש ללמוד מזה כשארם בא לעיין איזה דבר יראה בהשורש של אמיתת הדבר, וזהו הכוונה אעיקרא קאי, גם כי שלמה המלך ע"ה אמר החכם עיניו בראשו, היינו שהחכם יתן עיניו לעיין בראשיתו של דבר, אם יתוקן הדבר מראשיתו יהיה טוב גם בסופו, וכן מפורש גם בתוה"ק (דברים כ"ט) פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה וגו' הרי שהתורה מזהירה לנו שיהיה השרש שלנו טוב, ואם יהיה לא מהטוב נעקור השורש, כי כן הוא האמת, מה יועילו אם יקצצו הענפים הרעים, אם השורש הרע נשאר הלא נצמחו

יצמחו ויגדלו עוד הפעם מהשורש הרע, כמובן לכל, לכן אסדר לפניהם מה שורש כפי ידיעתי בזה, ובפרט כאשר יש אצלנו דברים מפורסמים כעת, שבאו לארצנו ואינם יודעים מתהלכות הארץ ובפרט מהנהגת השחיטות, וגם אם אולי איזה רב ידבר לפניהם טוב, וגם אפשר שיקח את הרבנים המפורסמים ויביאם לבית המטבחים ויראה להם באצבע איד ששומדים שוחטים והכל נעשה יפה ומחודר, אל תפנו אליו ולא תשמעו לרבדיו, כי אין זה כי אם סמיית עינים, כי אי אפשר לשום בן אדם לדעת ולעמוד על תוכן העיקר מה שנעשה בבית המטבחים, עד שיעמוד שם במלאכה עצמה עם כל הפועלים דשם עם הנכדים ועם היהודים לא פחות מזמן שלשה חדשים רצופים ובתמידות מראשית מלאכת היום עד סוף מלאכת היום, אז תהיה לו ידיעה להבין מה שאפשר להיות טוב או לא טוב, כי אין אדם אחד יכול לראות למרחוק מה שהשני עושה שם ומה שדואה בעצמו ואינו עושה במעשה ידיו, וגם אם ראה במקום אחד לא יכל לראות מה שבאותו רגע נעשה בחדר השני והשלישי והרביעי וגו', כי השור השחוט יתחלק אחר שחיטתו לשבעה חלקים למקומות ולחדרים שונים, ששם נגמרת המלאכה של כל אחד ואחד, על כן ראייה כזו אינה שוה כלום, כי אין לשום אדם שבע עינים שיכול לראות בפעם אחת בשבעה מקומות, לא ראייה ולא ידיעה!

ידוע לכל מאמרו של רבא, שכל איש במקום שאין מכירין אותו שרי לאורועי נפשיה, לכן אודיע אני היום בדרך השם כבן שבעים ושתים שנה ועד שנת הששים לערך עסקתי במלאכת שחיטה ובדיקה מבן עשרים שנה לערך עסקתי בשו"ב בעיר נעוועל עם שוחטים מפורסמים בתורה ויראה, ה"ה ר' משה ליב ז"ל בנו של הרב המפורסם ר' פרץ שהיה רב במחנה נעוועל ולסוף ימיו בעיר טשער-ניגאוו ושם מנוחתו כבוד, ואחריו לא קם כמוהו זי"ע, וכערך עשרים שנה עסקתי בשחיטה ובדיקה פה ניו יארק, וזה יותר מעשר שנים שחרלתי מלעסוק בשו"ב, ובה"ש שהזמין לי פרנסתי שלא אצטרך למלאכה לעת זקנתי וכה יתן לי הנותן מטובו לכל להחיני ולהחזיקני כל ימי חלרי האחרונים וטעם של בשר בהמה דקה או גסה לא

מעמתי

טעמתי זה כארבע עשרה שנה, כי גם בשלש שנים האחרונות שעמדתי עדיין במצב עסק השו"ב בבית המטבחים לא אכלתי גם מהבשר ההוא. יען כי יתר השוחטים לא עשו כראוי ולא יכולתי לעמוד נגדם עד כי משום זה עזבתי מצבי שם, והודעתי מזה לכמה בע"ב מהגבירים והנכבדים שבעיר ונתנו לי תשובתם: אין אנו משגיחים אחר זה! יש לנו שם רבנים האומרים כי הכל טוב ומוכרחים אנו לסמוך עליהם. וכאשר דברתי עם רב אחד ידוע שמהראוי גם לו לעזוב את השנחתו על בית המטבח, למען ידעו רבים שאין להם שום השגחה, ולא יהיה הקולר תלוי על צוארו מלהכשיל הרבים, אָמר לי בזה הלשון: מה יהיה התועלת מזה שאילך לי. הלא השוחטים יקחו להם רב אחר שיהיה עוד גרוע ממני! כי השוחטים הם הבע"ב על זה איזה שיבחרו ויצינו אותו לפני ההאָלסיילערס והם פוסקים לו שכירתו לשלם, ובוזה הוא נעשה רב ומוחזק על כל העיר ואנפיה, כי שמו עם החותם שלו נתלה על כל הצאקס בשר הנמכר בעיר ובקאנטרי ונודע לכל שהוא הגדול ועליון על כל הרבנים שבעיר, ובאים אצלו לקחת הכשרים על כל הפראדוקטען הנמכרים בהכשר ומשלמים בעד ההכשר שניתן להם בכי טוב ביד פשוטה, יען כי ההכשר שלוקחים מהרב המה משאירים אותו לירושה טובה גם לבני בניהם עד סוף כל הדורות, שהרבר ההוא נעשה בתכשר הרב ויאכלו המהדרין מן המהדרין. וראיתי הכשרים כאלו במקומות שהרב לא היה שם מעולם, לא הוא ולא משגיחו, וגם כי באיזה פעקטארי שיש איזה משגיח, גם שם מסתפקים במשגיח אחר במקום שנצרך חמשה משגיחים!

ואספר לפניכם מתהלכות השחיטה דפה ניו יארק:

לערך שלשים שנה למפרע הסכימו כל אחינו בני ישראל דניו יארק לשלוח לעיר ווילנא ברוסיא להביא לכאן את הרב המפורסם ר' יעקב יוסף ז"ל, ונתקבל להיות רב הכולל דפה, ובאמת שהוא גדר הרבה פריצות והתקין תקנות טובות בעד עמנו בני ישראל דניו יארק. אך יען שהיה ההכרח לרבר עם סוחר העיר ובפרט עם ההאָלסיילער של בית המטבחים של נסות ודקות, שכולם מאנשי שפת

שפת אשכנזית ואנגלית, וזה לא היה ביכלתו של הרב לרבר אתם, היה מהחברה לתת לו איזה רב לסניף ולסדרם, שביכלתו לרבר בלשונם. ובאותו הזמן היתה החברה של אנשי אונגארן ידם תקיפה פה ניו יארק בעשירות, ואחרי הרבה סכסוכים בתוך בני עמנו בנ"י את מי יבחרו לסניף להרב, גברה ידם של אנשי אונגארן שיקחו את הרב שלהם, ד"ר ידוע בכאן, כי הוא מלומד ביותר בלשון אשכנז, כי שם נתגדל ושפתו נאה עם כל ההאליסיילער, ובמה שנוגע להוראת דבר תורה לא היה שייך, כי לא נצרכו לו, כי היה הרב הכולל, שבלערו לא היה נעשה שום ד"ת. הרב הכולל קבץ ואסף את כל השוחטים מן העיר שיעמדו לפניו בנסיון, והשו"ב שלא הוכשר בעיניו העבירו הכל כדל, גם תיקן שיהיו פלאמבעס נתלים על הפשר כשר, גם על העופות שנשחטו בהכשר ובחותם הרב והכל היה על צד היותר טוב הן בכשרות והן בהנהגת היהדות בבתי-כנסיות, והיה כן עד העת שחלה ונפל למשכב ולערך חמש שנים לא יצא מפתח ביתו עד זמן מנוחתו כבוד זי"ע, ובמשך החמש השנים האלה היתה אשתו של הרב המושלת בביתה ונשתנה הרבה שנים בביתו, כי הוא לא ידע מזה, ובתוך השנים האלה נתחזק הרב הנ"ל העוזר, שהיה עושה הכל בפקודת הרב הכולל, ועבור הרב להתחזק מחיתו, ואחרי מותו של הרב הכולל לקח עוזרו את הרבנות ביד חזקה, כי הוא הנכבד אצל ההאליסיילער ולא רצו לקבל שום רב אחר, כי הוא המדבר טוב בשפתם וגם מבני עירם, וממילא נשאר גם לרב על העיר ליתן שאר ההכשרים, כי זה כלל גדול פה ניו יארק, את מי שהאליסיילער מחזיקים לרב זהו רב העיר, כי הם משלמים את השכירות מדי שבוע בשבוע די ספוקם, גם השוחטים כולם סרו למשמעתו, כי עשה להם הנחות רבות, גם הם התחילו לספר פאת זקנם כמו שהוא עושה, רק שהם היו מיפים כוחם לספר ביותר, כי הם יודעים את הנאמר בההגדה כל המרבה לספר הרי זה משובח, וחולי זה נשאר גם עד היום הזה, והשוחטים נתעלו במעלה העליונה אצל ההאליסיילערם עד שנעשה ידם תקיפה ועליונה גם על הרבנים והרבנים מוכרחים להיות נשמעים להשוחטים בכל תהלוכות

תהלוכות עניני השחיטה, גם השוחטים נתקשרו כולם בשם יוניאן, כמו החייטים, ושום שוחט לא יקובל להיות שוחט עד שישלם כפי משכורתם שנתפשו וזו הוא נכנס להיוניאן להיות שוחט, ואין להרב לומר שום דעה בזה, וחיוזוק השוחטים אצל ההאגליסילערס נהיה רק על ידי דבר אחר, שאחר מיתת הרב הכולל עשו השוחטים הנחה גדולה לבעלי הבתים שלהם וגם לעצמם, והיינו, כי מתחילה היו משלמים להשוחטים מדי שבוע בשבוע, כמו כל שכירי הפועלים כך וכך לשבוע, וממילא מובן שלא היו נוגעים בדבר כמה יהיה מהם טריפות, אבל אחרי מותו שינו את הסדר, שהשוחטים יקבלו את שכירתם רק מהכשרות ולא מהטריפות, ובכמה נתרבה מספר הכשרות אצלם מבראשונה, זה לא אוכל לומר על ברור, יען שאני לא שמעתי בבית המטבחים ששם היה הד"ר הנ"ל רב, כי אני הייתי בבית המטבחים שהיתה תחת השנחת הרב ממאסקווי ר' יעקב ווירעוויץ ז"ל, ועמדתי שם במלאכת השו"ב ח"י שנים עם ה' חרשים, וכל שנותיו של הרב ממאסקווע הנ"ל הפצירו בו הבעלי בתים, היינו ההאגליסילערס שיעשו גם הם לשלם להשוחטים מהכשרות, ולא הניה כזאת לעשות, רק שיקבלו את שכירתם כשכירי יום מדי שבוע בשבוע, וזכות זאת יעמוד לו, שדבר גדול עשה, וממילא כל הפועלים הישראלים, המבדילים הכשרות מן הטרפות, כמו בלאמביכער מהפסד ומן (הסמאל סטאר) היינו הקרבים והראשים והרגלים, ג"כ קבלו את שכירתם מדי שבוע בשבוע מן בעלי הבתים ולא היו שייכים להשוחטים, ולכן היתה היכולת לפועלי מלאכה זו לעשות הכל כד"ת.

באותו הזמן היה סכום השחיטה לערך 8000 לשבוע, ובשעה אחת היה הכל נשחט ונגמרה כל המלאכה שלהם, ערך ששים שורים גדולים, ולפי החשבון יעלה רגע אחד לשור להגמר כל מלאכתו, ההפשט והניתוח והנקיון מהקרבים וכל אחד יובל על מקומו הראוי לו להיות, ומי שלא ראה את כל זאת יתמה: היכול להיות שפרגע אחד יוגמר כל המלאכה משור גדול! אבל כן הוא הדבר, כי תיכף כשנשחט השור יבואו ששה פועלים בפעם אחת, ארבעה יפשיטו את הרגלים

הרגלים, אחד הראש ואחר מתחיל (רק התחלה הוא עושה) להפשיט מן הצואר לכרס ומניחה כך בלי הפשט, רק עשה מקום מהיכן שיבואו פועלים אחרים להפשיטו אחר שיתלו את השור על רגליו האחרונות, בעזרת מכונה נתלה במהירות, ואחרי כן יבואו פועלים אחרים לגמור את ההפשט ולחלקו לחלקים, ועוד פועלים עומדים מוכנים עם עגלות קטנות ההולכות על שני אופנים, באחת מהן יקבלו הקרבים ובאחת הריאה והכבד, באחת מהן יקבלו את הכרס לבר, כי גדול הוא, ובעגלה אחת יתנו את הראשים. בעגלה אחת מקבצים את הרגלים, וכל אחת מהן תובל למקומה ולחרר מיוחד ששם מנקים את הקרבים מהפרש ומן החלבים, והפני מעיים נפרדים לג' חלקים, הרקין לבר והרחבים לבר והקיבה לבר והכרס לבר, כי כל דבר ודבר נמכר לחוד, וכן הראשים לבר והלשונות לבר, והכל מנוקה בשטף מים רבים לכל אחד, כי עכו"ם מקפדים אנקיותא יותר מישראל, כידוע, ורק בשורה הראשונה הנשחטת בתחילת היום שנים עשר זה אחד זה בפעם אחת ישתהא זמן ערך חצי שעה, יעו שהפועלים מוכרחים לעמוד זה אחר זה ולהמתין עד שהאחד גומר את מלאכתו ואז מתחיל השני את מלאכתו, אבל בשורה השניה הנשחטת אינם ממתינים כלל, כי בעוד שהשורה הראשונה לא גמרה עדיין את המלאכה בשלמות, השורה השניה, שנים עשר שורים, נשחטים ומונחים על הארץ והפועלים מפשיטים את הראש והרגלים ועושים את מלאכתם על הארץ ומכינים הכל שיהיה מוכן ומזומן לתלותם בעזרת המכונה על מקום הראשונים, ופועלים שם לרוב עד אין מספר, ומה שהאחד עושה לא יעשה השני, רק שמתחילים ומזמינים אחד לשני מה לעשות ומה לגמור, והראש (פארמאן) עומד על גביהם שלא להניחם לרגוע אף רגע אחד, ולפעמים היו זמנים כאלה שנצטרכו בעלי הבתים לשחוט יותר, אז היה נגמר 80 שורים בשעה אחת, כי פועלי עכו"ם הם לרוב וביום שצריך יותר הוא מרבה בפועלים יותר, ובתוך הזמן שהשור השחוט מונח עדיין על הארץ מוכרח השו"ב לבדוק הריאה בבדיקת פנים, ואם ישהה רגע אחד יותר בבדיקותיו בשור האחד הוא מפסיד את בדיקת השור השני

השני המונח אז על הארץ, כי יש עכו"ם אחד שכל מלאכתו היא
ללכת משור לשור המונחים על הארץ ולחתוך במגירה את החזה
מהשור מתחילתה ועד סופה, כשיתלו את השור יהיה מקום קל
להשליך משם את הריאה עם הכבד, והעכו"ם ההוא עושה מלאכתו
במהירות יתירה עלי ידי הפארמאן שעל נביו ולא ישגיח בזה אם
השו"ב ברק כבר את הריאה אם לא, ואם הבורק פנים לא יזמין ולא
יתקן בפנים כל הסרכות שיש בהן להניח בשלימותן על מקומן בכדי
שלא יתפרקו מעצמו, אז כמעט כולן נאכדות על ידי הפועלים
המשליכים את הריאה בחזקת ירם מהשור על הארץ ומן הארץ
לתוך עגלה עלי ידי עכו"ם שני, ופעמים רבות הן מעבירים את העגלה
שלם עם אופני הברזל שלה על הריאה בעודה מונחת על הארץ
והסרכות כלא היו, עד שבאים ליד הבורק-חויז על השלחן, אם לא
שהבורק חויז יתעכב על ריאה אחת לבורקה ערך רבע שעה לא
פחות, אז ימצא היכן היא מנותחת, אבל זה אי אפשר לו לעשות,
כי תיכף יתמלא השלחן עם ריאות מן השורה השניה ואיננו יכול
לרדת איזו ריאה היא ומאיזה שורה, ואם יהיה הכל נעשה כד"ת,
אתם, רבותי, שימו נא את לבבכם להבין כמה היה מן ההכרח
להיות לזה שוחטי השור ובורקי פנים ובורקי חויז לפי המהירות
של פועלי העכו"ם, אשר מלאכתם היא ממש כאש להבה בידם
מחמת הרגילות במהירות, ואינם צריכים להשגיח על כשרות, וכן
כמה נצטרך לזה אנשים מישראל לברר הכשרות מן הטריפות להניח
עליהן החותם "כשר", כי כל מין אחד מונח בחדר בפני עצמו ששם
נגמרת המלאכה, ושם הם נכללים יחד, הכשרות עם הטריפות
ומוכרח שם להיות איש יחיד מאחפ"י לברור זה מזה ובעוד
שהוא במקום אחד לא יכול לראות מה שנעשה בחדר השני, ומה
שעושים רושם לכתוב בעפרון על הדקין או על הקיבה או על הכרם
או על שאר חלקי השור, קשה מאד לסמוך על זה, יען כי רבוי
המים השוטפים עליהם בחזקה, פעם בחמין ופעם בצוננים, כפי
צורך הפועלים, ידחיו וישטפו לפעמים את הכל ואפשר להכיר בדוחק
ולפעמים אפילו בדוחק אי אפשר להכיר, ועל כל פנים, הישראלי

ההוא

הוא מוכרח להיות בריסמכא, כי בירו היא להאכילנו טרפות כמו כשרות, וממנו יבקשו בעלי-הבתים באזהרות יתירה וכן השוחטים יזהירוהו שלא יאכר אפילו אחת מן הכשרות. והפיטו וראו מי הם הנאמנים האלה : לא בעלי תורה ויראה, וגם לא בעלי שכל ישר, את מי שיכולים השוחטים להשיג שיקח משכורתו בזול—אותו יקחו. את אחר מהם אזכור שהיה מחלל שבת בפרהסיא ושמו היה אייזיק, והוא היה הפלאמבערער מן הסמאל סטאף, עד שבקושי הרחתיו ממשמרתו. על-ידי טרחה גדולה והשתדלות רבה, ועל כל פנים, בעת שהיה אצלנו הרב ממאסקווע ז"ל בבית המטבחים שלנו היו אָז אחר עשרה שוחטים ובורקים, בלאמבירערס היו חמשה ומשניח אחר, הרי ששה עשר בכל, והבעלי בתים שלמו לכל אחר את משכורתו תמיד מדי שבוע בשבוע כשכירי יום, אבל תיכף אחרי מותו של הרב לקחו השוחטים את הרב הנ"ל שהכל תהיה תחת השגחתו, ובכרי שלא ירעשו העם, למה יהיה כזאת שעליו לברו יסמכו כל השלאכט הייזער רהעיר, היינו סווארצעלרם, יונייטער, ניו יארק בוטשער, אלה השלשה הם העיקר של כל העיר ואנפיה, לכן התחברו לו עוד רב אחר רק למען שמו, ורק בשלאכט-הוויז הנקרא יונייטער, ובפירוש התנו עמו שידע שהשוחטים הם הבעלי בתים שלו והם לקחוהו להיות רב אצלם ולקחוהו בתנאי כפול כמו התנאי של בני גר וראובן, ואז הסכימו תיכף הראשים מהשוחטים עם ההאָלסיילערס להחליף את משכורתם, לקחת מהכשרות כבקשתם מאָז, כי בכל שלאכט-הוויז יש להשוחטים ב' מהם, אחר מהם נקרא בשם פאָרמאן והשני כמו מזכיר (סעקרעטער), שהם המדברים עם הבע"ב ועל פיהם יגמר כל הדבר, ואז מספר הטריפות שהיה מתחילה ערך ארבעים ממאה ולא פחות משלשים וחמשה ממאה, נתהפך בפעם אחת שלא נמצא אלא י"ח או לא יותר מעשרים ממאה, כן היה כל הזמן שעמרתני עמהם ג' שנים אחרי מות הרב ממאסקווע, ומה שמתחילה היה בא אצלי איזה שוחט לומר בשתיקה שעל שור זה לבו נוקפו משום שהיה אי דרסה כי מחמת המהירות מהפועלים אי אפשר להזהר מזה שלא

שלא ישהה או שאר איזה פסול שחיטה והייתי מטריפו. כי אני הייתי מן הבורקי חוץ שהם הנומרים לומר כשר או טריפה, ומומן ההוא שהתחילו לשלם ממספר הכשרות פסק זה, וגם כי הרבה פעמים באתי אל הרב הנ"ל וסדרתי לפניו מה שאני מטריף והם מכשירים ובא הרב והתחיל לדבר למה תהיה אצליכם כזאת? נתנו לו תשובה מפורשת: אנו יודעים יותר מכם בשחיטה, ומי הביאכם הלום לרב, הלא אנו! אם אינכם רוצים תוכלו ללכת לשלום, ומחר יהיה אצלנו רב אחר על מקומכם. ואז נעשה פניו לבן כמו חלב והלך בפתי נפש. ומאז נתהפך הרב לאיש אחר, שאם לפעמים נתערבה בשר כשר עם טריפה על ידי טעות מהפלאמפירע, ואז הולך הפארמאן מהשוחטים לבית הקור מקום שכולם נתלים, ובדרך שם איזה שירצה ועושהו טרפה והשאר כשרים, וכשספדתי מזה להרב, היתכן? והיתה תשובתו לי: הלא בשבוע נשחטים ערך 3000 ואם יתערב א' או ב' טריפות, הלא מדינא בטלים ברוב. כאשר שמעתי את זאת מפיו ממש נפחדתי ולא יכולתי לדבר אתו. כי מה יועילו דברי אם גם הוא מסכים להם, הלא כל רב שהוא קבוע הוא כמחצה על מחצה ואין רוב, וגמרתי בלפי לעזוב את המצב.

ותערובות כאלה מן הסמאל סטאף המה מרופים מאד והכל נתכשר על ידי הפארמאן מהשוחטים, הוא הער, הוא הריין, ושום שאלות לא יובאו להרב, על הכל השוחטים בעצמם רייני הצדקי, אבל זה אמת, שמשכורת השוחטים נתרבה כפלים ממה שהיה בראשונה, כי בעליהבתים עושים חשבון אחד מכמה שנמצאו כשרים, ועולה החשבון סך הכל למשל ערך 800 דאלאר, ומזה יחלקו ליתן משעק לכל אחד כפי החלוקה מהפארמאן של השוחטים, לזה חמשים ולזה ארבעים ולהפועלים כפי מה שהשוחטים משלמים להם, ואם יעלה הסכום הכולל רק 750 אז יתמעט מהמשעק של כל אחד לפי חשבון זה. המשעק של השכירות לא ישוה שבוע בשבוע, כמו שהיה בשנים הראשונות, וממילא מובן מזה כיון שהכל שייך לשלם מרמי השוחטים, כל מה שיכולים למעט באנשים, הן בשוחטים והן בפועלים

בפועלים ימעטו וישאר להם רוח יותר, ממנהג זה נתעלו ההאלסילער למיליאנען והשוחטים לאלפים, אבל והוא רחום יכפר לעשירות כזאת, כי רמים בדמים נגעו, הלא מקור דין זה הוא בגמרא (בכורות כ"ה: וב"ט). הנוטל שכר לראות הבכורות אין שוחטים על פיו ואפילו כמו אילא ביבנה שהוא חסיד באמת ולא יטה אעפ"כ לא התירו לו חכמים, כי אם דוקא שזה בשהו. והרמב"ם ז"ל פסק כן גם לשוחטים שלא יטלו שכר מכשרות יותר מטריפות, וכן הסכימו כל האחרונים, ואפילו אם תמצא דעה אחת להכשיר בדבר מועט, אין זה שייך לארצנו אמריקה, כי הדין של דבר מועט הוא רק כששוחטים א' או ב' אבל אצלנו מריבוי השחיטות אפילו פרוטה אחת נחשבת למרובה שעולה בשבוע לסכום רב, ולשוחטים כאלה אסור מדינא לפסוק שום פסק להכשיר. ויש להבין שמרוב שחיטות כאלה יש הרבה שאלות יום יום ובפרט שאלות מן בית הכנסת שנקה ע"י מסמרים גדולים שנמצא בהם, ממש אין לך יום שלא יהיו כמה וכמה ביום והכל נגמר ע"י האנשים הפועלים, ולפעמים בא ליד השוחט לראות והכל נעשה כשר על ידם, ומה שיש משגיח אחר בשלאכט' הווי, הלא הוא עומד בחדר מיוחד ששם השוחטים משחזים החלפים ולא יצא מפתח חדרו ואינו רואה לא השחיטה ולא הבדיקה ולא שום שאלה יבוא לידו, כי אין לו פנאי, כי לכל אחד ואחד די לו לגמר מלאכתו על מה שהוא עומד והלואי שתהיה יציאתו כביאתו.

גם נתקנו בבית המטבח הרבה חביות פתוחות שנוטלו מהן שוליהן דלמעלה, ממולאים עם מים על ידי קראן שנגדיהן, מהן יש שהן ממולאות מים רותחים ויש עם מים קרים, הכל לפי צורך הפועלים, ובימי החורף כולן כמעט עם מים חמים כמובן, ולהפועלים המפשיטים יותנו לכל אחד ואחד סמרטוטים גדולים חדשים, וכל אחד מהם יטביל את הסמרטוט שלו בהחבית ומרחץ ומשפשף היטב את הבשר והתלבים של הכליות לנקותם מכל לכלוך ודם, גם הסכינים שמפשיטים יטבילו תמיד בהחבית, כמובן שהמים החמים יעבירו שמנונית החלב מהסכין ובזמן שמרחצים הבשר עם המים אז נראה להדיא שצף שמנונית חלב

חלב על המים בהחבית ואז עריין הפשר חם וגם המים חמים ונבלעים המים החמים בהפשר החם, וזה נעשה ממש יום יום, כי אי אפשר להם בענין אחר להמתין עד שיתקררו, כי מפני רבוי השחיטות הכל הולך בזריזות מרובה.

יש עוד זמן אחר בימי החורף לפני ימי איריהם, אז מביאים הסוחרים את סחורותיהם לשוקים הגדולים להראות לעין כל את ההירור והיופי של סחורותיהם, וכן גם סוחרי הפשר במשך איזה שבועות קודם הזמן ההוא מתחילים לעשות על הפשר איזה ציורים שונים להדרו וליפותו, והציור הוא באופן זה:

תיכף אחרי ההפשטה, בעוד הפשר חם, לוקחים מהחלב המובחר ג'כ חם ומטיחים כל הפשר ותיכף בחמימותם חותכים ומעבירין עם הסכין על הפשר איזה ציורים, כמו אילן וענפיו, והטבע של בשר חם, כשמחתיך אותו מעט בנחת תיכף יתפרד הפשר במקום הניתוח ונעשה הציור עליו יפה ולכן מהחלב שעל הפשר, וכן עושים יום יום קודם חנם, ואפשר שהקצבים הנאמנים יסירו החלב בעין מה שימצאו על הפשר הבא להם בחנותם, אבל את החלב הפלוע בבשר שהטיחו עליו בהיות שניהם חם, זה אי אפשר לו לנקר, וגם לא כל הקצבים שוים, יש מרקרים בזה ויש שאינם משגיחים לטרוח בזה, כי הם מסתפקין בזה שנתלה על הפשר פתקאות פחתימת הרב שהבשר כשר למהדרין מן המהדרין, ומה צריך יותר מזה!

ולרעתי ספק גדול הוא אם כשר הוא למהדרין, הלא המהדר בדבר רוצה שלא יהיה שום ספיקה בהכשר ולא יקמץ בממונו לשלם פרוטה יתירה, רק שלא יהיה לו שום ספק באכילתו בכשרות.

על כן אחינו בני ישראל, נתתי לכם הסדר בקצרה מתהלכות שחיטה בארצנו, כי על הכתב אי אפשר לי לפרש הכל, כי זקן אני וגלאו ירי מלכתוב, אך זאת תרעו שלא לחנם אמרתי שאוכלים ספקי טרפות בארצנו, אפשר שלא רק ספיקות רק וראיות, רק שאין אני רוצה להוציא מפי לומר וראי על שום טריפות בעולם, כי לכל יש הרבה חילוקי רעות, אבל למעשה כשבאו לירי הטרפתים, ולכן

אף כי לביעור חמץ נתנו לנו חז"ל זמן אור לארבעה עשר, ודוקא לאור הנר ולא באבוקה, בכדי שיהיו יכולים להכניסו לחורין ולסדקין לבדוק, אבל ביעור החמץ הזה חוב גמור הוא עליכם יום ממש ובכל יום אתם עוברים בכל יראה ובכל ימצא וגם לאור הנר אינכם צריכים, כי לא במחבוא ובטמון הוא, אך בפרסום גדול לעין כל ואין כאן שום ספיקות, כמאמר לשון חז"ל, הרי השור שחוט לפניך ואין לזה תועלת רק כשיהיה הכל ביד העיר, להרפנים ישולם מהעיר די סיפוקם בריוח וכל ההכנסות שיש להם יהיה שייך להעיר וכן יהיה ג"כ עם השוחטים, אז בטח שיהיה הכל כשר וישר, אבל כאשר הוא כעת, שכל אחד מוכרח לעשות מעצמו, כל אחד מהם מקלו יגיד לו, כל המקל לו וכו' ובכל דבר רבנן מקילים, באמרם ספיקא רבנן לקולא, וכן בכל דבר שצריך שיעור מקילים ולא ישניחו על זה שכל שיעורים שנתנו חז"ל הלכה למשה מסיני הם, כידוע שיעורין, חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני, ומזה יצאו כל הקלות שנעשו בעיר, וכאשר תלכו על דרך האמת והשלום אז וראי תצליחו והבורא יתברך ישלים כל צרכיכם לטוב, כי הבא למהר מסייעין אותו ושלום יהיה לנו ולכל ישראל אמן.

הזכרתי לפניכם סדר השחיטות והתשלומים כשהיה מאז, ועליכם חוב גמור לראות איך הוא מעמדם כהיום הזה, כי מעד עשר שנים שאינני בא בתוכם ואפשר שנשתנה בשום מה, רק זה ידוע לי, שגם אז כשאמרתי להרפנים למה יהיה כן בהתשלומים מהכשרות כחדו לי הדבר ואמרו שרק דבר מועט, 2 סענטימ, משלמים יותר מהכשרות, אבל לא כן הוא כדבריהם, וגם כי בארצנו מרבוי השחיטות לא שייך דבר מועט, כי אף פרומה אחת תעלה למרובה במשך השבוע שמשלמים השכירות. גם רבים אומרים שבארצנו הכל כשרים בכשרות, כי כשנמצא סרכה בריאה מטריפין אותה מיד, אבל זה שקר גמור, ואדרבה מקילים ומקילים יותר מדי.

כתוב בתורה (ויקרא י"ט) לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנד, ופירשו חז"ל (מכות דף כ') הקפה זה המשוע צדעיו לאחורי

לאחורי אונו ולפרכתו (והש"ע י"ד סי' קפ"א סעיף ג') כתב שיעור הפאה מכנגד שער שעל פרכתו ועד למטה מן האוזן וכו' וכל רוחב מקום ההוא לא תגע בו יד, וכן כתב בבית יוסף כיון דספיקא דאורייתא הוא יש לזהר בכל רוחב המקום ההוא, והאר"י ז"ל היה נוהג בענין פאת הראש שהיה מניח כל רוחב הצדעים שהוא כל השער שיש מן האוזן עד שליש המצח שהוא מקום החלק שיש בראש משני צדי המוח ומפסיק בינתיים, ובגובה היה מניח כשיעור אם יקימו האזנים למעלה בראש עד אותו מקום ויותר מעט למעלה, והיה מניח הפאה של ראש לגדל עד שיכנס למטה במקום שער הזקן ממש, והזקן לא היה מגלח כלל לא בתער ולא במספרים. כן הובא בברכי יוסף (והש"ע י"ד סי' קפ"א), ויש מי שמגדלים שער ראשם לאחוריהם משום נוי וכבוד, גם זה אסור, והוא מוזכר בש"ע (י"ד סי' קע"ח) וזה לשונו: אין הולכים בחוקות העכו"ם, ואין מדמין להם (טור בשם הרמב"ם) וכו' ולא יגרל ציצית ראשו כמו ציצית ראשם וכו' וכתב הט"ז על זה נראה דאף בלא שום גלוח נאמר איסור זה ואף זה בכלל מגדלי בלורית שאסרו חכמים, ואעפ"י שיש פירוש אחר על מגדלי בלורית וכו' מ"מ חר טעמא הוא שהכלל הוא שיש לישראל להבדיל עצמו מהם, מה לי בכך ומה לי בכך, כי המדינות חלוקים במנהגם בזה. עד כאן לשונו. ובפרט אם משליכים גם פאת הראש לאחורי האוזן ונעשים שוים עם השערות הארוכים מן אחורי האוזן, יש בזה יותר מן האיסור של מגדלי בלורית עם הפאות ביחד שאינם נכרים ולא נפרדים, וגם כי הרבה מן העכו"ם עושים כן, ואין כאן סימן יהדות, והטעם של איסור הקפת הראש כתב הרמב"ם שאסר הכתוב מפני שהעכו"ם עושין כן, והטור כתב על זה ואינו מפורש, ואין אנו צריכים טעם למצות וכו' וכתב הט"ז (סי' קפ"א ס' א') ונראה רבזה חולק הטור עם הרמב"ם דהרמב"ם תלה דין זה בעכו"ם שהיא חוק שלהם וא"כ יש לפעמים היתר משום שלום מלכות כמו שמצינו בסי' קע"ח וע"ז כתב הטור שהרי אינו מפורש שזה יהיה משום חוקות עכו"ם ולא מצינו היתר משום שלום מלכות אלא באיסור משום חוקות עכו"ם, ואין אנו צריבין לירע טעם למצוה

למצות עכ"ל הט"ז וא"כ אסור אפילו למקורבין למלכות להקיא פאת הראש.

וכן לא תשחית פאת זקנד, יש מחז"ל שאומרים דלא נקראה השחתה וגילוח כי אם בתער, ולדעת ר' אלעזר אפילו לקטו במלקט ורהיטני חייב דסבירא ליה שגם זה בכלל השחתה וגילוח, בש"ע סי' קפ"א כתב אינו חייב אלא בתער אבל במספרים אפילו כעין תער מותר, ועל מה שכתב הרמב"ם ואם גילח במספרים פטור דמשמע פטור אבל אסור, תירץ בזה הפ"י דלאו דוקא הוא, דלכתחילה נמי שרי, אבל הרב בעל צמח צדק בתשובה צ"ג (דף פ"א) הביא דברי הרא"ה מספר החינוך (פ' קדושים סי' רנ"ב) שכתב שם וזה לשונו וכתב הרמב"ם ז"ל ואם גילח במספרים פטור נראה מדבריו דדוקא פטור הוא אבל אסור לעשות כן וכו', הרי זה דלא כהפ"י, וכתב שם הצ"צ דהרמב"ם ז"ל דקרק בלשונו לעיל מיניה לכתוב ומותר בהלכה ו' וכן אח"כ בהלכה ט', ובאמצע בהלכה ז' גבי פאת הזקן לא כתב שמותר כ"א ואם גילח במספרים פטור, מורה באצבע דאיסורא איכא גם לגלח במספרים, ודבריו לקוחים מהתוספתא דמכות (פ"ג) ואינו חייב עד שיטלנו בתער, נטלם ברהיטני או במספרים פטור, משמע בהדיא רק פטור ממלקות דכל הפרק קאי על ואלו הן הלוקין, אבל פשיטא דאינו מותר ח"ו. עכ"ל.

וכתב שם עוד בתוכן התשובה וזה לשונו, ובמחילת כבודו אשתמיטתיה תשובת הרשב"א ח"א סי' ק"ו הביאה הכנה"ג דאוסר במספרים אף שלא בעין תער, ואפילו בידו, וכל הסוגיא דנזיר (דף נ"ט ע"א) מורה כן, ובוראי אילו ראה הפ"י תשובת הרשב"א הוה הדר ביה, גם בי הרשב"א הביא ראיות ברורות לדבריו מהגמרא, והפ"י לא הביא שום ראיה לדבריו רק כתב כן מסברא בעלמא, עכ"ל. ומלבד זה האריך בתשובתו מן דף ע"ט עד דף פ"ז והביא שם מגמרא ופוסקים ראשונים ואחרונים, ומכל מראה מקומות שיש ללמוד להקל לא מצא שיקילו רק כי לדעת כולם הן בהקפת הראש והן בפאת זקן אסור אף במספרים, ואפילו שלא כעין תער איסור גמור

נמור דרבנן, ולקצת דעות גם איסור ראורייתא, ולכן הוי איסור דרבנן וספק דאורייתא.

ולענין להעביר פאת הזקן באבק ששורף השער מן עיקרו או להסך נשא הובא בברכי יוסף על הש"ע י"ר סי' קפ"א בשם הרב בית הלל שאוסר בכל הלין מדינא, והביא גם מתשובות אחרות שמקילים, וגם הוא בעצמו מסכים להמקילים בזה, והעלה כי יותר טוב להקל להעביר השער בסם מלחתכם במספרים, וסיים שם וזה לשונו: כל זה מדינא אִמְנָם על דרך האמת סתרי תורה איסור נמור לעשות הזקן בשום אופן, וכבר הביאו האחרונים רברי רבינו האד"י ז"ל שהסכים לאסור גם להעביר בסם, וכן ראיתי בדרכי תשובה שהביא מכמה פוסקים שמשום מראית העין לכולי עלמא יש לאסור להעביר פאת הזקן בסם.

עוד הובא בברכי יוסף שמלבד גודל האיסור של העברת פאת הראש והזקן שעובר בכל יום על הלאוין דאורייתא, עוד יחדר שהוא מוחרם מפי גאוני עולם ומפיהם לפירים יהלכו וכו' נכתוב בספר יין המשומר של כתבי הקודש ע"ש באורך. גם מזה יש להבין למה החרים הגאונים על מצוה זו יותר משארי מצות, הרי כל המצות דאורייתא שוין הן, אלא ודאי משום שמצוה זו היא בפני האדם והיא עיקר לסימן היהירות שהבדילנו הקב"ל מן העמים כמ"ש ואתם תהיו לי, אם אתם עושים כן הרי אתם שלי ואם לאו לא משלי אתם, לכן החמירו בזה הגאונים להחרים מי שבא להקל בזה. וכן אתם, רבותי חכמי הרור דומננו, גם לכם ראוי ונכון לעסוק בזה לעקור האשמה הזאת לכל הפחות מן העוסקים במלאכת הקודש שלא יכשילו את הרבים ללמוד מהם.

והגם שכל הפוסקים הסכימו שאין לבקש טעם לשום מצוה, וכמו שהבאתי לעיל מדברי הטור והמ"ז לענין הקפת פאת הראש שאין אנו צריכין לטעם, על כל זה הוא לא איסור ליתן טעם למצוה, כי גם דבי שמעון דרש טעמא דקרא, רק כוונתם הוא שלא ליתן טעם שאפשר לבא להקל בשום אופן ע"י הטעם, אבל בברכי לחזק האיסור ודאי שרי ליתן טעם למצוה לכן נלע"ד ליתן טעם למצוה

זו שאסרה תורה בהקפת הראש והזקן משום איסור נגיעה בקרושה. כי בשערות האדם במקום שאסור ליטלם הם נקראים בשם קורש, במ"ש (במדבר ז') קרוש יהיה גרל פרע וגו', דש"י ז"ל קרש יהיה (ספרי) השער שלו לגרל הפרע של שער ראשו. עכ"ל. וע"ש בשפתי חכמים שקרוש יהיה לא קאי על הגוף אלא על השער וגו' וכן (בפ' כ"א ויקרא) כתיב גבי כהנים ופאת זקנם לא יגלחו וגו' קרשים יהיו לאלקיהם, הרי דגם פאת זקן רבהנים שאסור לגלח הוא משום קרושה וכן מפורש בגמרא דנזיר רבנלוח הזקן דכהנים יש עשה ול"ת, היינו ל"ת פאת זקנם לא יגלחו, ועשה דקרשים יהיו וגו' ופאת זקנם דישאל מבואר בגמרא שאנו למדים מן פאת זקנם לא יגלחו דכהנים במסכת נזיר (ד"מ ורנ"ח) ובפ"ק דקידושין (דף ל"ה) הובא (בצ"צ דף פ"ה), הרי מכל הלין נראה דהשערות האסורות לטלם נקראים בשם קרושה, ובפרט אם תזכו ללמוד בזוהר הקדוש בפרשה נשא (מן דף קל"ז עד דף קמ"ג) אף אם לא תבינו אלא מעט מזעיר אבל תראו משום גורל קרושת השערות, לכן המיקל באיסור זה הוא מיקל באיסור דאורייתא ויחוש לנפשו שהוא מוחרם מפי הגאונים ומבזה קרשים, ומעביר קרושת ה' מעל פניו, כי קרש הוא פירושו מובדל, וכמו אסור פירושו קשור, כן קרש מובדל ולכן נקראות כל העבירות בלשון עבירה, כי היא מורכבת משתי תיבות, עבר יה. כן ראיתי בספרים ובפרט בהסרת הפאות והזקן הוא מעביר מפניו הסימן של ישראל שהוא גם כן שתי תיבות, ישר אל, והוא רחום יכפר!

ויען כי דורנו זה הוא מעקבא דמשיחא, שהחוצפה יסני וירחבו הנער בזקן והנקלה בנכבד ויש הרבה מהלומדים קלי הדעת האומרים די לנו אם נקיים כפסק הש"ע שמתיר במספרים אפילו כעין תעה, לזאת הוכרחתי להעתיק כאן ההקדמה של הט"ז שמשם תראה שאצל אנשי האמת גדולי התורה לא היה זה ברעתם לסמוך על הוראתם הלכה למעשה במקום שאיזה רב יביא תיובתא על דבריו, וקבל האמת ממי שאמרו, וזה לשון הט"ז וכל הני מילי מעליותא דאמרן אינם אלא לענין כבוד התורה וכו' אבל למיעבד עוברא והלכה

והלכה למעשה כבר למדנו חז"ל אין חולקין כבוד לרב ובהגיע תור הוראה ותפקח עיני המורה דאיתא תיובתא ברבר איזה אחרון וראי כבוד הרב נמחל בזה ואיהו גופא ניהא ליה בכך, כי אין שם קנאה ולא תחרות. רק קבל האמת ממי שאמרו וכו' ובלי ספק דניחא ליה להווא צדיק שיפורסם הדבר וכל הרוצה לחלוק כבוד בהלכה למעשה בזה הוא מן המתמיהים וגו'. עכ"ל

ובוראי שרעת הב"י ג"כ ניהא ליה שיבורר הדבר לאורו בלא פקפוק למעשה ובפרט כי התוספות תירצו בנמרא (ע"ז דף ז'). חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר, אבל חכם שהתיר חבירו רשאי לאסור ולזה הסכימו כל האחרונים. גם שם בנמרא ר' יהושע בן קרחה אומר בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל דברי סופרים אחר המיקל, וכתב שם בתוספות וזה לשונו, רש"י ז"ל פוסק בכל איכא דאמרי שבכל הש"ס בשל תורה להחמיר ובשל דברי סופרים הולכין אחר האחרון, וריב"א פוסק כלשנא קמא ור"ת פוסק בשל תורה להחמיר ובר"ם להקל, והרא"ש ז"ל בשם הגאונים כתב, בממונא כאיכא דאמרי ובאיסורא להומרא, ואם כן בנידון רידן לכל הדעות יש להחמיר, כי הוא איסור של תורה ואחד אחרון, ובאיסורא ולא בממונא. היוצא לנו בזה כאשר פסק הרב בעל צמח צדק לאסור אף במספרים שלא כעין תער בפזית הראש ובפיאת הזקן, והוא האחרון שבפוסקים, אין לשום חכם להקל בזה, כמו שפסקה הנמרא (דע"ז דף ז') והתוספות שם.

וכן על דבר החזונים המגולחים והלובשים מעיל שחור על עצמם ויורדים בזה לפני התיבה, וכי לא חרפה היא לאחינו בני ישראל לשלוח שליח כזה לבקש רחמים עליהם? הלא אם נצטרך לשום אדם לשלוח עבורו איזה שליח שימליץ עליו טוב לפני איזה שר או שופט ולבקש ממנו רחמים על המשלחו, בוראי יראה שהשליח יהיה יפה ומהודר, שימצא חן בעיני השר שיקבל דבריו לעשות בקשתו, כי כשבא לפני השר איזה מנוול בוראי לא ישמענו ויגרשנו תיבה, ואנו שולחים שליח לבקש רחמים עלינו ממלך מלכי המלכים הקב"ה, שליח בזה, שהוא מנוול ומשוקץ ומתועב לפני הקב"ה מראשו ועד

ועד רגליו, בראשו הוא נמאס שעובר על הלאו של לא תקיפו פאת ראשכם, ובפניו הוא נמאס בחמשה לאוין של פאת זקנו, ובמלבושו הוא נמאס מהלאו של ובחוקותיהם לא תלכו, שלא ילבש מלבושי עכו"ם, ככתוב בש"ע (ו"ד סי' קע"ח), כי מלבוש כזה לובשים רק משרתי העכו"ם, אבל לאחינו בני ישראל המנהג הישר שהחזונים לובשים מעיל לבן להרמות למשרתי עליון שעומדים בלבושים לבנים ונתיסר מנהגנו זה על פי הכתוב (דניאל ז') לבושי כתלג חיור וגו' וצריכים אנו להרמות לצבא מעלה ולבקש שיקום בנו אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וגו' וכצמר יהיו, ומנהג זה נתפשט בכל תפוצות ישראל מפי הגדולים הראשונים, וכל מי שעובר על מנהג ישראל הוא עובר על לאו של לא תסור וגו' ועל מצות עשה של ועשית על פי הרבר וגו', כן מפורש ברמב"ם בפרק ראשון הלכות ממרים, וע"ש, ומלבר מה שכתב השלחן ערוך אורח חיים (סי' נ"ג סעיף ד') ש"ץ צריך שיהיה הגון ואיזהו הגון שיהא ריקן מעבירות, עכ"ל. אנו בוחרים ש"ץ שמלא הוא בעבירות, כי המעיל שמעוטף בו הוא לסמן שכולו מעוטף בעבירות, מראשו ועד רגליו, ובגמרא (הענין דף ט"ז:) הובא שם הפסוק היתה לי נחלתי כאריה ביער נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה, אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר ר' חמא אמר ר' אלעזר זה שליה צבור שאינו הגון היורד לפני התיבה וכו', והאשמה היא ביותר על השולחים את הש"ץ הזה, הלא כי אם הקב"ה אומר על כן שנאתיה, למה תשלחו לי את השונא שלי, אין זה מברך כי אם מנאף, וכמו מי שעשה איזה דבר בכרי להכעיס חלילה וכמו שאומר לו אתה שונא כזה ואני עושה לפניך כזה חלילה, מי שעושה עבירה בסתר הוא מטעה את עצמו ברעתו שאין הקב"ה רואה את מעשיו חלילה, אבל כזה שהוא שולח לו שליה כזה, אין זה כי אם בא לנגרו בחוצפה יתירה הרי שלך לפניך אף אם אינך רוצה בזה.

ועתה לכו נא וראו מה שכתב בעל השערי תשובה בשלחן ערוך (א"ח סימן נ"ג אות ד') ותפקחנה עיניכם משמחה שתראו שלא די שהש"ץ הזה אינו פועל עבורכם שום טובה מלפני הקב"ה, רק גם זה

זה שמהפך להרע לכם. וזה לשונו של השערי תשובה: הגון עבה"ט וכתב אא"ז בבכ"ש דף קט"ז על מה שאמרו חז"ל נתנה עלי בקולה זה ש"ץ שאינו הגון, לפי שהש"ץ בא לעורר מרת הרחמים ושאינו הגון מהפך למרת הרין שהוא מסטרא דנוקבא, ולכך נקטו נתנה וכו' לשון נקבה, וע"ש שהאריך בתוכחת מוסר והמליץ על זה פסוק קול ישורר בחלון חורב בסף ער"מ בשולח לארנו מנחה פירות יפים וכו' ורפת"ח וכבר האריכו בזה בכמה ספרים מראשונים ומאחרונים, והירא את דבר ה' ישית לבו לזאת. עכ"ל.

כתב הרמב"ם פרק א' מהלכות ברכות הלכה ט"ו וזה לשונו: כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא. עכ"ל. ונלע"ד בכונתו שהוסיף לומר והרי הוא כנשבע לשוא, שאילו לפי דבריו הראשונים שאמר הרי זה נושא שם שמים לשוא הוי משמע שהאיסור הוא רק כמוציא שם שמים לבטלה, לכן הוסיף לומר והרי הוא כנשבע לשוא, ונפקא מינה לענין מלקות, דאמר ר' יוסי בר חנינא כל לא תעשה שבתורה אם עשה מעשה לוקין עליה ואם לא עשה מעשה אין לוקין חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם שעל אלו לוקין אף בלא עשה מעשה. הרי רעל הנשבע לוקין, אבל על המוציא שם שמים לבטלה מסקנת הגמרא (תמורה דף ד'). שאין בזה אזהרה מפורשת ואין עונשין אלא אם מזהירין ואין לוקין עליה. והאזהרה דאם את ה' אלוקיך תירא, אינו אלא אזהרת עשה ולא הוי אזהרה ללקות עליה, ולכן הוסיף הרמב"ם לומר והרי הוא כנשבע לשוא שגם לוקין על איסור ברכה שאינה צריכה. מקור הרין הוא מגמרא (ברכות דף ל"ג). ואמר רב ואיתימא ר"ל ואמרי לה ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא וכו', והובא גם כן בהרא"ש ז"ל, וע' עוד בפסקי הרין של הרא"ש סוף מסכת בכורות שמביא שם נוסח ברכה של אבי הבן שמברך בפדיון הבן, וגם נוסח הפרכה של הכהן לברך את הבן בפדיונו שהיא מתקנת הגאונים שתקנו שהכהן יברך, וכתב שם הרא"ש ז"ל שהכהן לא יברך, וזה לשונו דלא מצינו שמברכין שום ברכה שלא הובאה במשנה או בתוספתא או בגמרא.

כי אחרי סדור רב אשי ורבינא לא נתחדשה ברכה, עכ"ל, ושם במע"י כתב על זה והמברך ברכה שאינה צריכה עובר על ל"ת כמו שכתב רבינו בפרק קמא דברכות, וכן מצינו בגמרא (יומא דף ע') מענין קריאה של כהן גדול ביום הכפורים, ובעשור שבחומש הפקודים היה קורא בעל פה, ופריך הגמרא ונייתי אחרינא ונקרי, היינו ספר תורה אחרת שנתגלגלה מאתמול על מקום זה של ובעשור, שלא תהיה טרחא דצבורא להמתין. ומשני משום פגמו של ראשנו, ר"ל אמר משום ברכה שאינה צריכה, והובא זה גם בהרא"ש ז"ל להלכה, והגם שלפי דרשת ר' יהודה בר נחמני בגמרא (גיטין דף ס"י) דברים שבכתב אסור לאומרם בעל פה, אף-על-פי-כן חש יותר למימרא דרב ור' יוחנן ור"ל שבגמרא (ברכות ל"ג) דאמרי ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא, משום דלאו זה חמור מאד מכל הלאוין שבתורה, כמו שמצינו בגמרא (שבועות דף ל"ט) כל העולם נודעו בשעה שאמר הקב"ה לא תשא, ופריך הגמרא מאי טעמא, הלא כל הלא תעשה נאמרו מסיני? ומשני בכולם נאמר ונקח, וכאן נאמר לא ינקח, ועוד שבזה נפרעין ממנו וממשפחתו ומכל העולם, מה שאין כן בשאר לא תעשה. וכל זה הובא ג"כ בהרא"ש ז"ל, משמע דהלכה הוא כן, וכיון דהרמב"ם ז"ל כתב שהמברך ברכה שאינה צריכה הרי הוא כנשבע על שוא, הרי כל העונשין של הנשבע לשוא הם גם כן על המברך ברכה שאינה צריכה.

אל כל אלה באתי מאחר שאנו רואים שחכמינו ז"ל הראשונים שכולם חששו לברכה שאינה צריכה, הרא"ש ז"ל ביטל מלברך לכהן אפילו ברכה שהיתה מתקנת הגאונים, משום חשש זה, הכהן גדול קורא בתורה בעל פה משום חשש זה, הרמב"ם כלל בכלל נשבע לשוא שעונשו חמור, שנפרעין ממנו וממשפחתו ומכל העולם, אם כן על מי אנו סומכין להקל בזה, שלאחר שקראו מפטיר עם ברכתיה שהיא מתקנת חז"ל שהיתה בעת הגזירה שלא הניחו לקרות בתורה ותקנו לקרות מפטיר ומחמת שלא רצו חז"ל לבטל תקנתם הראשונה נשארה גם כהיום התקנה שלא תשכח תקנת חז"ל מאתנו, אבל

אבל לאחר שנקרא המפטיר ונגמרה התקנה, מאין ומאן נביאה להתיר איסור חמור כזה שכולם חששו בו, מי הם עמודי הברזל שלנו בהוראה שיהיה כחם רב להקל במה שכולם החמירו, מנהג של כל ישראל נתפשט בכל העולם לקרות מפטיר פעם אחת ולא יותר, והמשנה ממנהג שנתקבל ונתפשט בכל ישראל הרי הוא עובר בלא תעשה של לא תסור וגו' ובעשה של ושמרתם את משמרת, כמבואר בהרמב"ם בעיקרי מנין המצות אשר לו, שגם המנהגים שנתפשטו ונתקבלו הם בכלל לא תסור, שזהו גם מלבד האיסור של לא תשא, ונהי ללכבוד התורה מותר להוסיף בשמחת תורה, ויש דעה אחת שגם בהתונה מותר להוסיף, אין זה כי אם ללכבוד התורה, שמצוה לחבבה ולכבדה ולשמוח בה, אבל לא להוסיף בברכות על מפטיר דנביאים, שמוזה לא נזכר בשום פוסק לא מראשונים ולא מאחרונים, והכל רואים ומבינים שזה נעשה לא לשם חבוב התורה ולשמוח בה, כי אם שמחה של הוללות, שמתקבצים שם נשים ובתולות שהולכות בפרוע ראש וסביבם מבחורי ישראל ויצהילו זה לזה ומנשקים זה את זה, וממש אוי לעינים שכך רואות! ומרוד לרוד מתרבות נבלות כאלו. על כן אחינו בני ישראל, רבנים וחכמי הדור, חזקו והשתדלו להסיר מכשולים כאלו מארצנו, ועבור ההכנסות לקהל המובאים מבר מצות כאלה יש להם להתיר שאף אם יהיו שלשה בשבת אחת יאמר כל אחד ואחד המפטיר אבל בלא הברכות, ולא יגרע מאומה לא מההכנסה ולא מהשמחה אם יש בזה צד אמת ובזה יהיה הכל טוב ושלם.

עוד דבר חרש נתיסר בזמננו בבתי כנסיות דארצנו אמריקא, שעושים מסחר מהלואות ממון ברבית ועסק זה נקרא אצלם אקציעם ביוזעם, ולזה יתאספו מערך ג' או ד' מאות אנשים וכל אחד מהם אוהו אקציע אחת או יותר ועושים סך קצוב כמה יהיה מקחה של האקציע, 50 דאלאר או 100 דאלאר, ומדי שבוע בשבוע משך שנה צריכים לשלם דיוס עד שמשלמים בעד האקציע. וכן שבוע בשבוע צריך לשלם המעות שלקה בהלואה, והרבית הוא משלם בראש כאשר יקח את ההלואה, כמו מסחרי הבאנק, ומסחר גדול הוא זה, ואוחזים על

על זה אנשים, כותבים וספקרעמער ומנהלי חשבונות, ומסחר זה נעשה ג' או ד' פעמים בכל שבוע ושבו, וזה מרבן שבעת זמנן החיא שינחלו את העסק ההוא לא יזכר ולא יפקד שם של תורה או מוסר חלילה, רק ביותר, הוללות ולצנות, כי גם בזה העסק רוב המשלמות הן נשים ובתולות, ועסק ומסחר בבית הכנסת איסור גמור הוא מדינא דגמרא (מגילה דף כ"ח) וכן פסק הרמב"ם הלכות תפלה (פרק י"א הלכה ז') ויש"ע (א"ה סי' קנ"א) שאסור לחשוב חשבונות בבית הכנסת, ובביאור חוטב בשם הסמ"ק כתב וזה לשונו, ובעוון זה מתחפכין פתי בנסיות לבתי עבודת כוכבים. ובגמרא איתא שם אמר רב ששת, ויש גורסין אמר רב אסי, בית הכנסת שעושין בה חשבונות של רבים לסוף מלינין בה את חמת, ובאופן דידן אפשר לומר שלא יענשו רק מחמת חילול קדושת ביהכנ"ס אלא שיש עליהם עוד עבירה חמורה מזה, שעוברים על כמה לאוין שפתורה, את כספך לא תתן בנשר, אל תקח מאתו נשר ותרביתי, לאחיד לא תשיר, ובדאי קם ליה בררבה מיניה לענין עונשין, אה-על-פירכיו להרפנים וראי ראוי ונכון להסיר מכשול מן הרבים שלא יחללו את קדושת בית הכנסת גם כן, והיינו שיעשו מסחר זה באיזה בית אחר ולא בביהכנ"ס, וגם להורות להם איד לנחל המסחר הזה על פי היתר עסקא כתקנת חז"ל, כי דבר קל מאד הוא להנהיגם בזה, אבל אוי נא לנו שהרבנים יראים לפתות פה נגר בעה"ב בשום דבר שיחיה נגר רצונם, יען כי יראים הם שלא יחסר להם למחיתם, כי כל חברה וחברה עושה רב לעצמה והעיר אינה יודעת מהם להחזיקם, ועל ידי זה הכל הולך כלה ונאבד ר"ל, ד' ירחם עלינו לחטוב.

וכזאת הוא גם כן בחינוך הבנים. הלא נאמר הנוד לגער על פי דרכו גם כי יוקין לא יסור ממנו, ומהראוי היה לשתול בו שורש טוב מימי נעורותיו, שהוא עדיין כענף רך וטוב, שיכולים לנמטו לכל צד שתמצא, או היה הולך וגדול על דרך הישר, אבל לא כן אנו עושים, שמפן חמש הוא מתחיל ללכת אל הסקול כל היום, וכאשר נעשה לבן שמונה שנים או שולחים אותו לשעה אחת אל הת"ת ללמוד, ומה יכול התלמיד ללמוד בשעה מועטת כזאת בין

איזה מאות ילדים או יותר, הלא די והותר לילך בזה אם הוא יודע דבר מה לומר בתוך הסידור, ומנהגי היהדות איננו יודע כלום, כי לא רבו ולא אביו לובשים בגד של ארבע כנפות בציצית, וכולם מגולחים ואיננו יודע שיש בזה שום איסור להקיף פאות הראש, וכאשר הוא רואה איזה ישראל עם פאות הראש ופאות הזקן הוא חושבו לאיזה משוגע ומטורף, וגם אם אולי איזה נער אחר מאלף שמצליח בלמודו ומתחיל ללמוד חומש, כמניע לפסוק לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנד, הלא הנער ישאלהו לרבו היכן הוא המקום של הפאות הללו שאסור לחתכם, וגם אצלד, רפי, מרוע הם מגולחים, הלא אז מוכרת המלמד לומר להילך שזה היה כן מנהג הראשונים אבל אין אצלנו כן, ממילא נשאר ההסכם אצל הילד, שכל הלימוד הזה הוא אך למותר, מה איכפת לו לרעת ממנהגים שהיו לפני אלפים שנה מכבר, וממילא על ידי מלמדים כאלה מתבטלת כל התורה כולה ר"ל. על כן האשמה היא לא על הפנים רק על האבות. על כן מהראוי לכל אחר מישראל להחזיק מלמד טוב עבור בנו שילמדהו לימוד וגם מעשה ואז יראה טוב מזרעו והקב"ה ימציא לו פרנסתו לשלם שכר לימוד, כי כל פרנסתו של האדם קצובין לו מראש השנה לבר מהוצאת שבת והוצאת בנים לתלמוד תורה, אם פיתח פותחין לו ואם הוסיף מוסיפין לו וזה ברוך ומנוסה.

וכזאת היא גם בסידור קרושין, שמהראוי היה שעסק זה יהיה על-ידי איזה איש הגון שיועד איזה דין איד להתנהג בזה שיספיד להחתן ולהכלה שירעו מעט מועיר שהם נקנים זה לזה על-ידי הקידושין והשטר, גם זה ניתן ביד איזה מגולח ומלובש שחורים כמלבושי עכו"ם, ואינו עושה שום שאלה אם יש שם שני עדים כשרים, רק בהרמת קולו הוא פוטר הכל ואין מי שיחוש על מאמר הגמרא (קידושין דף י"ג) אמר רב יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק בהם. ויש שם אמר ר' יוחנן והם גרועים מאנשי דור המבול וכו'. כללו של דבר, כל מלאכת הקורש המחזקת את היהדות נתנה ביד קלים ומרוד לרוד מתלדלת

מתרדלת. לכן אתם רבותי, חכמי הדור של זמננו, עשו צדקה עם יתר הפליטה של ישראל ויקוים בכם וצדקה תהיה לנו, כי נשמר לעשות, וגם כי ימוך אחיך ומטה ירו עמד והחזקת בו וחי אחיך עמד.

בוה שהעם מקילים יותר מחמת שגגת הרבנים, אזכיר כאן מה ששמעתי שפירש הפעש"ט ז"ל: יחלקו בגדי להם ועל לבושי יפילו גורל, בגדי הוא לשון בגידה, איזו שום בגידה שימצאו בו, יחלקו להם ואומרים אם הרב עושה כן לנו מותר כך וכך ביותר, ועל לבושי—אלו המצות הנקראים לבושים, כמ"ש וילבש צדקה, על זה יפילו גורל, אם לעשות או לא, ולפעמים הגורל הוא שלא לעשות המצוה כבחירתם.

יש רבים מהמורים החדשים וכן מהשוחטים שסומכין על דעתם להקל יותר מראי באמרם אם אני פוסק כדעה ההיא המכשרת בכי האי נוונא, גם כן יש להכשיר, ואין זה טריפה, וגם כי בספיא דרבנן יש להקל, וכזאת הרבה, לזאת באתי להזכירכם חלילה לכם מלעשות כן, כי כקל יכולים לטעות להדמות מלתא למלתא, והרבה צריך הבחנה וישוב הדעת לחלק בין מלתא למלתא, ולא לסמוך להקל בשום דבר מפני שהוא רק איסור דרבנן, הלא התורה אמרה ושמרתם משמרת, עשו משמרת למשמרתי, היינו סייג לתורה. גם שלמה המלך עה"ש איזן וחיקר וגו' היינו שעשה אזנים לתורה, גם כן הכוונה סייג לתורה. גם הנמרא (יבמות כ"א) ר' אושעיא אמר מהכא, פרעהו אל תעבור בו שטה מעליו ועבור, רש"י ז"ל פירש פרעהו, היינו גליהו, גדלהו לאיסור והוסיף עליו כדי שלא נעבור בו, עכ"ל. ומלכר זה איך יעלה לשום אדם פרעתו להקל בספק דרבנן, שדבריהם חמורים מדברי תורה, כדאיתא בגמרא (עירובין דף כ"א) דרש רבא בני הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה וכו' וברש"י ז"ל שם איתא יותר מהמה שנתנו בכתב, הזהר באלו שנתנו על פה עכ"ל. ובסנהדרין (דף פ"ה) חומר בד"ס יותר מדברי תורה, וביבמות (דף פ"ה) אלמנה לכהן גדול יש להן כתובה, שניות לעריות אין להן כתובה, מ"ט הללו ד"ת אין צריכין חזוק, והללו ד"ס צריכין חזוק, והחמירו

והחמירו בהן, ובתענית (דף י"ז) אילין יומיא דלא להתנענה בהון, אסורין להתענות לפנייה ולאחריהן, שבת ויום טוב, אסורין לפנייה ולאחריהן מותרין, מאי טעמא הללו דברי תורה והללו דברי סופרים, הרי שחמורין הן מדברי תורה, והטעם בכל אלו רק משום הנהו בני ארם שרוצין להקל בכל דבר, ולהיכן שהרצון הולך גם השכל יטעהו לשם ויבוא לדמות מלתא למלתא ויקיל גם באיסור דאורייתא לכן החמירו וחזקו דבריהם בכל. ומה שנמצא כמה פעמים בגמרא ד"ת להחמיר וד"ס להקל כל זה לא ניתן רק להחכמים לברם והם שקלו בפלס דבריהם באיזה דבר להקל ובאיזה להחמיר אבל לא לנו הרשות בזה להקל בשום דבר מדבריהם, וכראיתא בגמ' הלשון, הם אמרו והם אמרו, או רבנן כדרבנן הקילו וכו' אבל אנו אין אנו יכולין לאמר כן, כי יש הרבה דברים שאסורים מדרבנן והוא מדאורייתא, כמו בגמרא (ברכות דף י"ג) תני בר קפרא כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, שנאמר והיה שמך אברהם. ר' אליעזר אומר עובר בלאו שנאמר ולא יקרא עוד שמך אברם, ובמסכת סנהדרין (דף ק"י) אמר רב המחזיק במחלוקת עובר משום לא תהיה כקרה וערתו וכו', ומצות אלו ודאי לא דאורייתא הן, כי אם דרבנן, שהרי לא נמנו במנין התרי"ג מצות ואעפ"כ אמרו חז"ל שעוברים עליהם בלאו ועשה, כן הובא בספר באר שבע (דף ל"ד) ובספר פנימין זאב (פ' ת"ז) כתב אשכחן בגמרא איסור דרבנן קודין ליה איסור עשה וכו', וכן לענין נטילת ידים (חולין דף ק"ו) שהיה ודאי מדרבנן משום סדר תרומה. רבא אמר מצוה לשמוע דברי ד' אלעזר בן ערך דכתיב וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים, ופירש רש"י רבא אמר, דאורייתא היא מצוה כר' אלעזר בן ערך עכ"ל, הרי דכל דבר דסמכוהו אקרא אף דלא הוה כי אם אסמכתא מקרי דאורייתא, וגם מצינו כמה פעמים שגם המקל בדרבנן לא אמר כן רק להלכה אבל למעשה גם המקל עשה כרבדי המחמיר. עי' מ"ק (כ"ד), ובמ"ר בר' פ"ק יש החילוק מהלכה למעשה. וגם מצינו שבאיסור דרבנן החמירו ולא הקילו רק בחומרא דרבנן כמו בגמרא (שבת ל"ד) לענין ספק חשיכה מערבין, משני שם הגמרא לא

לא קשיא כאן בערובי תחומין, כאן בערובי חצרות, ופירש רש"י ערובי תחומין איסור דרבנן, החמירו בספיקא, אבל ערובי חצרות שהוא רק חומרא דרבנן הקילו בספק חשיכה, ומכאן שם בתוספות שכן פסק ר"ת, וכן פר"ח וכן הוא בירושלמי, דבאיסור דרבנן שיש לו סמך במקרא אין להקל בספיקא רק בחומרא דרבנן מקילין בספיקא עכ"ל, וכן הוא שם בכל הסוגיא דגמרא לענין בין השמשות שעברו לשני בני אדם לאחד נאכל עירובו מבעור יום ולשני נאכל משחשיכה, שם נ"כ יש חילוק זה, וכל זה הקילו רק חז"ל בספק מחומרא דרבנן, אבל הפוסקים האחרונים שמימיהם אנו שותים, כמו הרמ"א ז"ל והש"ך גם בספק חומרא דרבנן לא מקילים כי אם בספק מחומרא לחומרא דרבנן ובהפסד גדול, ואף שיש ראיות לזה מכמה מקומות, ולא אביא לזה ראיה כי אם ממקום אחר, שהשוחטים עוסקים בו, והוא בש"ע י"ד (סו' ל"ט סעיף ב') לענין אם נאברה הריאה קודם בריקה, דמדינא כשירה לכולי עלמא דקים לן נשחטה בחזקת היתר עומדת, וכל ספק של אחר שחיטה תלינן לקולא מחמת חזקה זו וכפירש רש"י ז"ל, אתמול אכלנו מחלבה ועכשיו נחזיקנה לטריפה, בתמיהא. גם רוב בהמות כשרות, הרי דבריקת הריאה לא הוי כי אם דרבנן, ויש מחז"ל שהחמירו ואמרו דבריקה זו מעכבת אפילו רעבר כי החמירו בתקנתם, כי אם לא כן כל אחד ישליך הריאה וכו', על כל פנים לא הוי כי אם חומרא דרבנן, אבל עדיין יש לומר דגם המחמירים לא החמירו לאסרה גם בריעבר בלא בריקה, כי אם היכא דהריאה לפנינו, שאז שייך שם הטעם שהחמירו משום חשש שמא ישליך במזיד את הריאה ולא יברקנה אבל היכא שנאברה על ידי איזו סבה שאז אין שם הטעם של חשש שמא ישליך, יש מקום לומר דגם להמחמירין יש להכשירה בריעבר ולהקימה על חזקתה, ועל הרוב כשרות. ואם נחמיר גם בזה של נאברה לאוסרה, לא הוי כי אם עוד תוספת חומרא להחומרא דרבנן שהחמירו לברוק ולאסור בלא בריקה דיעבר, ועל זה כתב הרמ"א ז"ל בהג"ה וזה לשונו: ויש מחמירין אם נאברה הריאה, ואין להכשיר כי אם במקום הפסד גדול עכ"ל, הרי דגם בספיקא החמירו

רחומרא דרבנן לא הכשיר כי אם בהפסד גדול, ועל זה כתב שם (הש"ד אות מ') וזה לשונו:

ואולי לזה דקדק הרב בצחות לשונו ויש מחמירין, ולא כתב ויש אוסרין, אלא דסבירא ליה שחכמים החמירו בדבר כרי לחזק דבריהם, עכ"ל.

וכוונתי לזה מה שכתבתי שהרי כאן חומרא דחומרא משום דיש מקום להכשיר אפילו להמחמירין, רק משום חזוק דבריהם החמירו יותר, ולכן הארכתני בזה, ולהביא דאיה מהלכות בדיקת הריאה, יען כי זכור אזכור כאשר דברתי עם אחר מהשוחטים אשר לפי ידיעתי את השוחטים אני מחזיק אותו להטוב שבחם, וגם כי הוא למדן, ואמר לי בזה הלשון: אם אני מכשיר דבר זה על פי אותה דעה מן הפוסקים המכשירים, גם כן אינני מאכיל טרפות חלילה, כי יש לי על מי לסמוך, לכן אני אומר, יען כי השוחט הוא בעצמו הוא המורה הוראה והוא הנוטל שכר מהכשירות לבר, אסור לו לפסוק שום הוראה בשחיטה ובדיקה ובפרט בכל ענין טריפות!

ומלבר זה אעתיק לפניכם הסכמת הש"ד ש"ע י"ד (סימן ק"י אות ל"ה) וזה לשונו: דין ספיק ספיקא עמוקים ורחבים מני ים, ויש בהם כללים וענינים הרבה, ענינו של זה לא כענינו של זה, וגם בדבר קל ודק יש להפריש בין זה לזה, על כן אין לנו עכשיו לברות שום ס"ם או ספק דרבנן להקל, אם לא אותם המפרשים כל אחד במקומו, עכ"ל. וזהו מענינם של איסור והיתר, וכן מעניני המצות אין לשום אדם להקל מרעתו, כי יש כמה מצות דרבנן שהם ממש מצות דאורייתא ראסמכינהו אקראי ונקרא בכמה מקומות בלשון דאורייתא, ובפרט כמו שכתב הרמב"ם ו"ל בעקרי מנין המצות שלו, וזה לשונו: כל מה שצוו חכמים לעשותו וכו' כבר נצטוו משה רבינו ע"ה מסיני שיצונו לעשותו והוא אומר על פי התורה אשר יורוך וכו' ואמר לא תסור וכו' עכ"ל.

ובכרי לחזק הענין, להוציא מלב המקילין דבררי סופרים אביא עוד מה שמצאתי כתוב בספר תבואות שור (סי' כ"ט) שכתב שם וזה

וזה לשונו: עוד הקשה הפר"ח דברי הכ"מ אחרדי דפ"ב מהלכות
טומאת מת כתב הרמב"ם וז"ל: אפילו עצם כשעורה מטמא במגע
ובמשא, ולפי שטומאתו הלכה הרי הוא ד"ת ולא ד"ס עכ"ל, וכתב
הכ"מ ע"ז דאפילו לפי שיטתו שסובר שכל הנלמד ב"ג מדות נקרא
ד"ס, זה שהוא הלמ"מ נקרא ד"ת עד כאן לשונו, ובריש הלכות אשות
אהא דתניא כזית מן הנבילה וכערשה מן השרץ וכו' שכל דבר
שעיקרו מן התורה ושיעורו מד"ס ספיקי טמא, כתב הכ"מ כל דבר
שאינו מפורש בתורה אף על פי שאותו פירוש מקובל מסיני והוא
דבר תורה וכו' מיקרי ד"ס עכ"ר. ותירץ שם הת"ש, שזהו על האופן
שנוכר בהרמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים, יש הלכה למשה מסיני
שחז"ל מצאו לו רמז בקרא מן ג"ש או היקש או יתר, י"ג מדות
להלמ"מ"ם זו קוראין ד"ס, יען שהחכמים בפלפולם מצאו רמז בקרא
לזו ההלכה שנתנה לממ"ם ולכן קראו לכערשה מן השרץ ד"ס שמצאו
לה רמז גם מקרא כמפורש בגמרא (חגיגה י"א) שדרשו חז"ל הכתוב
בהם יכול בכולן וכו', אבל הלכה שלא מצאו לה רמז מקרא, קוראין
לאותה הלכה דבר תורה, ואין הפירוש שלנו ההלכה שקוראין דברי
סופרים היא קל מדברי תורה, רק אדרבה שבהלכה כזו יש להחמיר
יותר יען שהיא הלמ"מ"ם וגם בקרא יש רמז.

הרי שגם בפוסקים היכן שנוכר שזהו מדברי סופרים אין הכוונה
להקל רק להחמיר יותר מדברי תורה. וביבמות (כ"א) איתא כל
התורה דאורייתא ופדרשוה דבנן, וכן בין מה שנכתב בקרא מפורש
ובין מה שנתנה הלכה לממ"ם ג"כ לדינא אין שום חילוק ביניהם
רק שחלוקין בשם, וראיה לזה דכמה פעמים איתא בש"ס ולא קל
וחומד הוא ל"ל קרא, ואי מה דבקרא חמיר מן הנלמד ב"ג מדות
מאי קשיא למה לי קרא, משום החומרא שיש בזה, וכן הובאו שם
כמה ראיות, ראין חילוק ביניהם, ועל מה שכתב הרמב"ם לחלק בין
ספק דרוסה שמפורש בקרא לשאר הלכות שהם דק בעל פה, מתרץ
שם הת"ש בטוב טעם, שאין כוונת הרמב"ם להקל בשאר הלכות
שבעל פה, דק שדרוסה מפורשת בקרא והוי ליה זיל קרי ביה דב
הוא לכך יש להחמיר שלא יבא שום מי להקל דהוי כמו דבר שמסור
לכל

לכל החמירו בו, כמו בפסחים (דף י"ב) חמץ לכל מסור החמירו בו וביבמות (דף כ"ב) ערוה לכל מסורה לכן החמירו, מה שאין כן מה שהוא הלכה לממ"ס שאינו מסור אלא לחכמים. וכי ישאל איש לחכמים הם ידעו להבחין בין ספק לודאי ולא יבא להקל לודאי איסור וע"ש באריכות.

ויען שראיתי שבזמננו יש הרבה חברות שמקבלים להם איזה מגיד "רעדנער" ונותנים לו שם "רב" והרבה מהמון עם ישאלוהו ככמה שאלות והוא כמוכרח לומר להם כל מה ששואלים אותו, ולפעמים הוא אומר באיזה דבר משקול דעתו, לכן מהראוי לכל אחד שיכיר בעצמו מה שהוא עושה ומה שהוא מדבר, למור לשונד לומר איני יודע עד אחרי שתעיון היטב עם חכמים ובעלי מעשה שעשו כבר להלכה אמתית.

היוצא מזה, שכל איסורי דרבנן ושיעורי דרבנן ומצות דרבנן, כיון דאסמכוהו אקרא הוי כולם דאורייתא, ויש להחמיר בספיקו, וכן תקנת ומנהג חז"ל שנתפשט ונתקבל בישראל, הוא ג"כ בכלל של לא תסור, ובין מה שמפורש בקרא ובין מה שנאמרה למשה מסיני ג"כ לדינא אין חילוק ביניהם, רק שאין למדין קל וחומר מהלכה, כמפורש בגמרא (שבת קל"ב, נזיר ג"ז). אמר ליה ד' אלעזר עקיבא עצם כשעורה הלכה ורביעית דם ק"ו ואין דנין ק"ו מהלכה דלא נתנה תורה שבע"פ להררש בי"ג מדות...

מענין להעביר פאת הזקן על ידי סם בש"ע י"ד סי' קפ"א בהג"ה של ברכי יוסף הובא שם וזה לשונו: הרב בית הלל אסר להעביר אבן על זקנו שמשרה את השער והביא ראיה מסוגית נזיר דף מ' ע"ש, ודברי קרשו תמוהים הם וכו' וכ"כ בשו"ת שמש צדקה, ולהניח סם כעיסה רכה על זקנו ונושר השער נראה דמותר, ודלא כמאן דאסר, כמ"ש בשו"ת שמש צדקה, כי זה עדיף טפי מלעשות מספרים כעין תער, וכל זה מדינא, אמנם על דרך האמת סתרי תורה איסור נמור לעשות הזקן בשום אופן, עכ"ל.

וכן הובא שם ג"כ בגליון מהרש"א וזה לשונו: ובסם, בדבר השורה את השער עד עיקרו נהי דהשחתה יש כאן, מ"מ גלוח אין כאן ושרי

ושרי (נזיר מ"א), ואפילו סך נשא קמ"ל, ורברי ב"ה אינם מובנים שאסור מסוגיא זו, תשובת נוב"י מ"ת חי"ד סי' פ"א, עב"ל. והנה מדבריהם אלו וגם כאשר ראיתי בתשובתו של הנב"י באורך אינם מדברים רק אם יש בזה איסור הלאו של גלוח או לא, ולא משום איסור אחר, ובאמת יש בזה עוד טעמים לאסור, דאפשר שכולם מסכימים לזה, רק שכאן אינם מדברים מזה.

ואף כי קטן אני להכניס ראש בין הרים גדולים, אבל מה שנראה לע"ד לפרש ברברי הרב בית היכל הורשה לי לומר מה שראיתו לאסור מהרהריה שהביא מגמרא (נזיר דף מ.) היא ברורה ונכונה.

וזה לשון הגמרא: שלשה מגלחין ותגלחתו מצוה, הנזיר והמצורע והלויים, וכולן שגלחו שלא בתער לא עשו כלום. ופריך הגמרא מצוה פשיטא, רש"י, הא קראי כתיבי. ומשני משום דהוי אמינא דהמצוה היא העברת השער ואפילו סך נשא קמ"ל רבתער. ופריך התוספות והרא"ש, תימא, והא מסיפא שמעינן דמפורש וכולן שגלחו שלא בתער לא עשו כלום, ולמה ליה לומר מצוה להוציא סך נשא, ומשני דהוי אמינא דהא דקתני סיפא שגלחו שלא בתער לא עשו כלום, היינו שגלחו שלא בתער, אלא כעין תער, כן מפורש הלשון בהרא"ש ובתוספות, והכוונה כעין תער הוא במספרים סמוך לגוף, זהו דוקא לא עשה כלום, יען כי שרשי השער עדיין ניכר, אבל סך נשא ששורף גם עיקרי השער דהוי ממש כמעשה התער הוה אמינא ריוצא בזה קמ"ל דלא. ומשמע מזה שפיר דוקא באילו הג' דפרט התנא דמצוה הוא לכן בעינן דוקא תער ממש ולא סך נשא, אבל במקום אחר דלא הוי הגלוח לשם מצוה כי אם מחמת איסור, שאסור לגלח שפיר הוי האיסור אפילו בסך נשא שגם הוא משחתת ומעברת השער ממש כמו התער והוי בכלל גלוח, ראי לא תימא הכי רק שבמקום שנאמר לא יגלחו הוא רק בתער אבל בסך נשא שרי, ואם כן על כרחך הטעם הוא דשרי משום דלא הוי כלל גלוח בסיכת נשא, כי הלא מהאיסור שאסרה התורה צריך להרחיק ביותר, וכל מיני גלוח צריך להיות אסור, ואם בפסם שרי, בוראי צריך לומר משום דלא

דלא הוי כלל שום גלוח עליירי סם, אם כן באלו השלשה שאמרה התורה ונלח את כל וגו' הרי צותה לגלח מאין הוה אמינא לומר שיוצאים עליירי סך נשא דלא הוי כלל בשם גלוח אם כן נשארה הקושיא של הגמרא כרמעיסרא מצוה פשיטא הא קראי כתיבי, אלא וראי במקום שאמרה התורה לא יגלחו, שם גם בסם אסור שגם זה מכלל גלוח שמעברת השער העיקרי ממש כמו בתער, וכרעת ר' אלעזר שגם במלקט ורהיטני חייב שגם זה בכלל גלוח, יען שנוטלת השער מעיקרו, כן בסך נשא ג"כ אסור.

ואם כן שפיר הוה אמינא שגם באלו השלשה יוצאים ידי חובת גלוח גם בסך נשא רהני ג"כ בכלל גלוח לענין איסור תגלחת קא משמע לן התנא רכאן אלו השלשה מצוה היא לגלח וצריך לעשות המצוה בהידור יותר דוקא לגלח בתער שנראה לכל שמקיים מצות הגלוח ולא ע"י סך נשא שאפשר לשום מי לטעות ולומר שעושה כן לשם רפואה, ואם כן מכאן ראייה נכונה וברורה שגם סך נשא מכללי הגלוח ואסור ודברי הרב בית הלל שרירין וקיימין.

וכן נראה ג"כ מתוך תשובת הצ"צ סי' צ"ג ממה שהביא ראיות ברורות לאסור פאת הזקן אף שלא כעין תער, ויש הרבה מהטעמים ששייך לאסור גם בהעברת השער עליירי סם, כי ממה שאמר התנא ואינו חייב אלא בתער, מזה אין שום ראיה שבמספרים מותר, כי החיוב הוא לענין מלקות ראורייתא זהו דוקא בתער, אבל במספרים ג"כ אסור מדרבנן, והביא לזה הרבה ראיות כמו כנזיר החיוב הוא אם גלח בתער ואסור גם במספר במספרים, כי אם ספר שערו סותר נזירותו שלשים יום מדאורייתא, וע"ש פראיות מגמרא ופוסקים שאסור לנזיר לספר כלל לא, ואם כן גם בפאת הזקן צריך להיות כן דחמירא מנזיר, שהנזיר אין קרושתו קרושת עולם, ופאת הזקן לעולם, גם נזיר אינו לאו השוה לכל, וגם שישנו כשאלה משא"כ בפאת הזקן. גם דוגמא לזה שאין חיוב מן התורה באוכל טרפה אלא בכזית, ומ"מ אף כחצי שיעור אסור, כן גם בפאת הזקן החיוב הוא בתער אבל האיסור גם במספרים ואף שלא כעין תער.

גם

גם באות י"ז מתשובה הנ"ל הביא ראייה ממה שנאמר ביחזקאל גבי כהנים וראשיהם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו וגו' ופירשו תוספות והרא"ש שיניח ראשו של זה בצד עיקרו של זה, וכן כתב הרמב"ם ואינו מספר בתער אלא בזוג ראשו של זה וכו', ורש"י ס"ל דלאו דוקא הכ"ג אלא אף הכהנים הדיוטים במצוה זו, ושיעור זה להדמב"ם הוא יותר ממספרים כעין תער, ולהתוספות עוד יותר, ולפי"ז אם כדעת הש"ע שפיאת הזקן מותר לכתחילה לגלח במספרים כעין תער, הן לכהנים והן לישראלים, נמצא יציבא בארעא וגידרא בשמי שמיא, ר"ל מה שהתורה צותה מפורש שלא יגלחו, דהיינו פאת זקנם ופאת ראשם יהיה מותר לכתחילה לגלח במספרים כעין תער, ועל שער הראש שלא בא בתורה שום אזהרה לא לכה"ג ולא לכהנים יהיה אסור לגלח עד שישיר כדי לכופ ראשו של זה לצד עיקרו של זה, שזהו יותר אפילו ממספרים שלא כעין תער, וא"כ נעקרה מצות התורה שעשתה הפרש בין שער הראש לשער הפאה והזקן, אם אנו נחמיר בשער הראש יותר, א"ו דלכתחילה יש איסורא שלא לגלח פאת הראש והזקן אפילו במספרים שלא כעין תער כתשובת הרשב"א סי' ק"ו וכפסק הסמ"ק והרא"ה.

ונחזור לעניני מהעברת שער ע"י סם, הפוסקים המקילים לספר במספרים לקוחים ממימרא דרב דאמר מיקל אדם כל גופו בתער, ומסקנת הגמרא דהיינו כעין תער, וכתב בשט"מ להלכה, מזה דרב דוקא כעין תער שרי אבל בתער אסור, ונראה דאף במלקט ורהיטני אסור דבמספרים דוקא נקט תלמודא, עכ"ל השט"מ, ודברי השט"מ האלה הביא הרב בעל צ"צ בתשובתו הנ"ל אות ז' וכתב שם וזה לשונו, כיון דבמלקט ורהיטני ודאי אסור מדרבנן, א"כ ה"ה בסך נשא, דלא כתשובת נ"ב מהר"ת סי' פ"א עכ"ל, הרי שהוא אוסר נ"כ ע"י סם כפסק הרב בית הלל, וזה שמדמה סך נשא למלקט ורהיטני, אע"ג דרהיטני היא ע"י ברזל וסך נשא הוא סם, היינו משום דשויים הם בהעברת השער עד עיקרו לכן מדמה הרב צ"צ גם דיניהם ששניהם אסור בכלל גלות, א"כ מזה נ"כ ראייה לסברת הרב בית הלל שהביא ראיתו מגמרא נזיר דף מ' וכמו שפירשתי לעיל.

אָבן גַם לִבֵּר זֶה יֵשׁ טַעֲמִים לְאַסוּר הַגְּלוּחַ ע"י סֵם, וְכִמוּ שֶׁמִּבּוֹאֵר
בְּתִשְׁבּוֹת צ"צ הַנ"ל אוֹת ח' וְאֵת י' שֶׁבְּגִלוּחַ פֶּאֶת הַזֶּקֶן יֵשׁ ג"כ
אִיסוּר שֶׁל לֹא יִלְבֹּשׁ גִּבֵּר שְׁמֵלַת אִשָּׁה, וְכִמוּ בְּמִלְקֵט לִבְנוֹת מִתּוֹךְ
שְׁחִירוֹת, אוֹ לִצְבּוֹעַ שְׁאִסְרָה הַגִּמְרָא מִשּׁוּם דִּהוּי מִנּוּי אִשָּׁה וְהוּי
בְּכֻלָּל לֹא יִלְבֹּשׁ גִּבֵּר, וְכֵן מִמֶּשׁ בַּהֲעִבְרַת פֶּאֶת הַזֶּקֶן, וְאַפִּילוּ לִמ"ד
שֶׁלֹּא יִלְבֹּשׁ גִּבֵּר הוּא דּוֹקָא בְּלוּבֵשׁ מִלְבוּשֵׁי אִשָּׁה ג"כ בְּגִילוּחַ הַזֶּקֶן
הוּא מְכַלָּל מִלְבוּשֵׁי אִשָּׁה, כִּי הָאִשָּׁה אֵין לָהּ זֶקֶן וְזֶה שֶׁמִּגִּלַּח זֶקֶן
הוּא נִרְמָה לְאִשָּׁה וְלוּבֵשׁ מִלְבוּשָׁה מִמֶּשׁ, וְיוֹתֵר מִמִּלְבוּשֵׁי הַבְּגֵד, כִּי
זֶה לְבוּשׁ הַגּוּף, וְלִדְעָה זֶה הַסִּכּוּם הַרְמַב"ם וְלִכְּן הַחֲמִיר בְּפִיֹּאֵת הַזֶּקֶן
מִפֶּאֶת הָרָאשׁ, יַעַן כִּי בְּפִיֹּאֵת הַזֶּקֶן יֵשׁ הָאִיסוּר שֶׁל לֹא יִלְבֹּשׁ גִּבֵּר
מִשָּׁא"כ בְּפִיֹּאֵת הָרָאשׁ, וְע"שׁ בְּאַרְיִכוֹת בְּטוֹב טַעַם דְּבָרָיו, וְלִפִּי זֶה
צָרִיךְ לֹמַר מֶה שֶׁאִמַּר הַתָּנָא וְאֵינוּ חַיִּיב אֲלֵא בְּתַעֲרָה, אֲפֹשֶׁר שִׁישׁ
לֹמַר דִּהֵיִינוּ כַּעֲיֵן תַּעֲרָה, אוֹ שִׁישׁ לֹמַר שֶׁהַתָּנָא אֵינוּ מְדַבֵּר כַּאֵן
מֵלֵא יִלְבֹּשׁ וְגו' רַק מֵאִיסוּר הַגְּלוּחַ שִׁישׁ בּוֹ לִבְרוֹ חֲמִשָּׁה לְאוּיֵן וְכַמּוֹקֹם
שֶׁאֵין הָלֵאוּ שֶׁל גְּלוּחַ הֵיִינוּ שֶׁלֹּא בְּתַעֲרָה מִמֶּשׁ כִּי אִם בְּמִסְפָּרִים אוֹ
בְּסֵם יֵשׁ שֵׁם הָלֵאוּ שֶׁל לֹא יִלְבֹּשׁ גִּבֵּר, וְאַפִּשֶׁר שֶׁאֵין מִי חוֹלֵק בִּזֶּה
כִּי לֹא דִּבְרוּ מִזֶּה כְּלוּם.

גַם לִבֵּר כָּל זֶה מִשּׁוּם מִרְאִית הָעֵינַי בּוֹדֵאֵי לִכ"ע אִסוּר, וּבִפְרֻט
כֹּאשֶׁר שְׁאַלְתִּי מֵהַרְוּפָאִים מֶה טִיבּוֹ שֶׁל הַסֵּם שֶׁמִּעֲבִיר הַשֶּׁעַר, וְאִמְרוּ
לִי דְּבָרִים בְּרָרוּרִים שְׁבוּמֵן רַב אִם סִכּוּם בְּהַסְמִים הַהִכְרָח הוּא שִׁיתְקַלְקֵל
עוֹר הַבָּשָׂר עַל הַמָּקוֹם הַהוּא, וְגַם כִּי הַנָּשִׁים בּוּמֵן הַזֶּה סִכּוּם תִּמְיֵד
בְּסֵם זֶה לְהַעֲבִיר הַשֶּׁעַר שֶׁל בֵּית הַשְּׁחִי יַעַן כִּי הֵם הוֹלְכִים בְּחִשּׁוּפֵי
זֶרֶע וְרוּצִים שֶׁלֹּא יִרְאוּ הַשֶּׁעַר שֶׁל בֵּית הַשְּׁחִי כִּי חִרְפָּה הִיא, אֲבָל
אֵינָם מְקַפִּידִים עַל זֶה שֶׁעוֹר הַבָּשָׂר מִשְׁתַּנָּה לְאִיזָה מִרְאָה אַחֵר, יַעַן כִּי
הוּא בְּמָקוֹם הַנִּסְתָּר וְהַמְכּוּסֶה, כֵּן אָמְרוּ לִי הַרְוּפָאִים. וְלִפִּי דְּבָרֵיהֶם
כֹּאשֶׁר בּוּמִנֵּינוּ הַנָּשִׁים עוֹשִׂים כֵּן מִשּׁוּם נוּי שְׁלָהֶם, א"כ בּוֹדֵאֵי אִסוּר
לְאִישׁ לַעֲשׂוֹת כֵּן מִשּׁוּם לֹא יִלְבֹּשׁ אִישׁ שְׁמֵלַת אִשָּׁה, שֶׁהוּא עוֹשָׂה
כֵּן ג"כ מִשּׁוּם נוּי וְגַם כֹּאשֶׁר מִזֶּה מִתְקַלְקֵל עוֹר הַבָּשָׂר וְכֹאשֶׁר הַחוּשׁ
מַעִיר בִּזֶּה שֶׁכֵּל הַמְּגַלְחִים בְּתַעֲרָה מְגַלְחִים וְלֹא בְּסֵם, וְאִילוּ הִיָּה טוֹב
וַיִּפְהַ בְּלֹא שׁוּם קְלָקוֹל הָעוֹר, הָלֵא כּוֹלָם הָיוּ סִכּוּם בְּסֵם שֶׁהוּא יוֹתֵר

קל ובזול יותר, ע"כ ברור הרבה, אף שיש איזה מועט אנשים שסכים בסם אבל רובם מהם מתגלחים בתער ואומרים שבסם הם סכים בכדי להחזיקם ביהדותם, ושקר הוא בפייהם, לזאת אפילו אם אילו היה היתר גמור בזה ע"י סם ג"כ מהראוי לאסור לכולם משום למיגדר מלתא ולא ליתן מקום לרמאים ובפרט כי איסור גמור הוא, ועיקרו מדאורייתא, וכחשכמת הפוסקים האוסרים, וכאשר פירשתי הראיה מהגמרא (נזיר מ.) שהביא הרב בית הלל איך שראיתי נכונה מהגמרא שאסור להעביר ע"י הסם.

ובכדי להשוות מעט מחלוקת הפוסקים בזה נלע"ד לומר דבר א' וקרוב לאמת הוא, שגם המתירין הן בתספורת והן בסם וראי לא התירו לכתחילה בכדי למלאות תאות הגוף ולא התירו כ"א בדיעבד או לעת ההכרח והצורך שגם לכתחילה הוי כדיעבד, ואף שהרב ב"י אמר גם לכתחילה זהו דוקא לעת ההכרח דהוי כדיעבד וכן מצינו בגמרא (כתובות דף ג'): שכתב שם מותר והוי דוקא בדיעבד, וזה לשון הגמרא ובשני לא יכנסו ואם מחמת האונס מותר, רש"י הכא מותר לא גרסינן לכתחילה, והכי קא מתמה הכא מותר קתני דמשמע אם ילך איש יחיד לב"ד יתירו לו אבל נהגו לו קתני עכ"ל, הרי דלשון מותר של הגמרא הוא דוקא לעת ההכרח והצורך וזה לא שייך לרבנים ולשוחטים ולכל העוסקים במלאכת הקודש, אדרבה הם מוכרחים להחזיק באמונתם, ששאר העם ילמדו מהם.

אחינו בני ישראל, אפילו ממחזיקי הדת, הסירו מעצמם הכושה מלומר איך אני יכול לילך עם פאת הראש והזקן, הלא אני הולך בין אנשים, ויחזור ויאמר דבריו אלו בפשימות, בין אנשים אני הולך ואי אפשר באופן אחר, ובאמת כל הלוכו ומשאו ומתנו הוא רק עם אחינו בני ישראל, כמו למשל מלמדים ושוחטים וכל העוסקים במלאכת הקודש, הרי מהאמתלא שלו שיאמר כן, ניכר שלא יחשוב לשום מה את עמו הישראלי ואת אחיו לא יכיר להשבם בסוג אנשים, רק את הפוקרים בתורה ועוברים יום יום על לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנד, ומן הסתם עוברים גם על שארי

שארי האזהרות שבתורה, כי פניהם יעירו עליהם, כמ"ש (ישעיה ג') הכרת פניהם ענתה בם וגו' את אלו הוא מחשיב לאנשים חשובים ונכבדים להדמות אליהם להיות מגולח כמוהם, אף כי אמר הכתוב (תהלים ל"ז) אל תתחר במרעים וגו', וברברי שטות והבל כאלה באמדם שצריך להיות איש בין אנשים, בזה איש את רעהו יעזור ויחזיקו לילך בהפקדות ער שיוודים מטה מטה ר"ל... ועליהם אמר הכתוב (ישעיה ה') הוי מושכי העין בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה, רש"י, מושכי העין, גורדים יצר הרע עליהם. בתחילה פחבלי שוא כחוט של קורי עכביש ומשנתגרה בהם מתגבר והולך עד שנעשה כעבות העגלה, עכ"ל.

וכן מפורש בגמרא (סנהדרין דף כ"ט, סוכה דף נ"ה) אמר רב אסי יצה"ר בתחילה רומה כחוט של פוכנא ולבסוף כעבות העגלה, ונלע"ד לומר שכוונה זו מרומות גם בתורה בפרשה של ק"ש שאנו אומרים פעמים בכל יום פן יפתה לבבכם וסרתם ועברתם אלקים אחרים, מה בא הכתוב לומר התיבה של וסרתם, רי היה לו לומר פן יפתה לבבכם ועברתם וגו' אלא שבא הכתוב להזהירנו בזה אזהרה גדולה, כמו למשל ההולך בדרך של סכנה, רק שבאותה הדרך יש גם כן דרך אחת שיוכל להמלט מהסכנה, אז מזהירין לכל אדם, ראה השמר לך כשתלך בדרך ההיא תבחר לך ללכת בדרך אחת, האמצעי שיש שם ותמלט מן הסכנה. אבל אם תסור לאיזה שביל מדרך האמצעי אז תהיה בחזקת סכנה, חלילה. וכן אמר הכתוב פן יפתה לבבכם וסרתם, לאיזה שום דבר עבירה קטנה ותזהרו מזה, כי אם לא תזהרו מהעבירה הקטנה אז יהיה וסרתם ועברתם אלקים אחרים, מקרא נדרש לפניו ולאחריו, והאי וסרתם קאי על פן יפתה לבבכם וסרתם בשום מה, וגם וסרתם ועברתם אלקים וגו', כי כך הוא דרכו של היצה"ר מאחר שנתגרה ברבר מועט אחרי כן הוא מתגבר להחטיאו בעבירה חמורה ר"ל.

אחרי כתיב זאת מצאתי כוונה זו גם בפירש"י ז"ל על מקומו וכן אמרה תורתנו הקדושה, והיה עקב תשמעון המשפטים האלה ושמרתם

ושמרתם ועשיתם וגו' הרי האזהרה של ושמרתם ועשיתם קאי על והיה עקב שלפניו, דהיינו המצות הקלות שאדם רש בעקבו כאשר פירשו חז"ל, אותם תשמרו, כי אם לא תשמרו המצות הקלות תוכלו לבוא לעבירות חמורות ר"ל, וכן הוא כהיום בזמנינו עם אחינו בני ישראל, תחילה היצ"ה מראה להם טעם של היתר לספר פאת הראש והזקן במספרים שלא כעין תערי, שהוא כמו עבירה קטנה, לפי דעתם, כי יש להם הרבה ראיות להתיר, הגם שהמתירים לא התירו כי אם לעת ההכרח והצורך כמו שנתבאר, אבל אחפ"י עושים כן לכתחילה, ואחרי כן היצ"ה מתיר להם לספר גם במספרים כעין תערי, ועל"ידי סם, ואחרי כן מתנברים מעצמם גם בלא שום טעם ומגלחים בתערי, באמרם- הלא על ידי סם מעבירין כל השער מעיקרו ממש כבתערי, ובסם היתר גמור הוא, כי גם הרבנים מגלחים בסם, אם כן גם בתערי מותר, כי מה בין זה לזה, ומה שכתוב בתורה לא יגלחו, בזה יש איזו כוונה אחרת שאין אנו יודעין באיזה אופן של גלוח אסרה, ואין לנו עסק בסתרי תורה, כן יפצה פיהם של המסיתים ר"ל, כי להקל בשום דבר כל אחר מקלו יגיד לו וטעמו יפה בעיניו ר"ל...

ואם כי האנשים שהם שוררים בביתם לעשות כרצונם בכל דבר הנהגה טובה, הם עושים הפקרות כאלו, אם כן מה הוא החידוש על הנשים שהולכות כחצופות מפורסמות פרועות ראש וערומות בשר מן הצואר עד יותר מחצי לבן. הלא נשים דרכן בזה, ובפרט שהן עושות בזה רצון בעליהן, ואין מי מוחה בהן, לא בעליהם ולא ראשי העם, עיני העדה, ובזה היא באה אל המלך (לכ"ב הכנסת) ומכנסת תבעורת רשפי אש בלב בחורי ישראל, ונעשה מקום קדוש למקום טומאה ר"ל, ואין שום איש מוחה בזה, ואדרבה, כי ההמון יתקבץ סביב לשים עיניהם עליה ונהנה מזה, או לעינים שכך רואות.

ולפעמים יבואו אחרים מראשי ביהכנ"ס העומדים אצל הרב שלהם ואומרים לו בשחוק, הלא אנו לא מהחסידיים אנו שלא נביט בנשים, ואפשר לנו להיות אנשי אמונה גם כשהנשים בביהכנ"ס וגם

וגם הרב ירכין ראשו להם כמצחק ושותק ואיננו אומר מאומה, לא איסור ולא היתר. אבל באמת שתיקה זו מה עושה? הלא זהו איסור גמור מן התורה, ולא רק מדרך חסידות שלפנים משורת הדין, הלא מדינא אסור לברך שום ברכה ולקרות בתורה ולהתפלל בזמן שהנשים עומדות שם ערומות בשר, מקום שצריך להיות מכוסה, משום הלאו המפורש בתורה (דברים כ"ג ט"ו) ולא יראה כך ערות דבר וגו', וכן הוא מפורש ברמב"ם הלכות קריאת שמע (פ"ג הלכה ט"ז) כשם שאסור לקרות כנגד צואה כך אסור לקרות כנגד ערוה וכו', וכל גוף האשה מקרי ערוה וכו', ומסיים שם דלא דוקא ק"ש אלא כל הפרכות וכל דבר שבקרושה אסור לומר, וכן הוא בש"ע (א"ח סו' ע"ה, ע"ו) ומקורו הוא בנמרא ברכות (דף כ"ד) א"ר יצחק טפח באשה ערוה, אמר רב ששת כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורה, וכן שער באשה ערוה, קול באשה ערוה וכו' ומצינו לענין דינא, שהאיסור לברך ברכה או שאר דברי קרושה כנגד הערוה, דהיינו גילוי בשרה קצת באיזה מקום שיהיה ממקומות המכוסים, איסור זה חמור מאיסור כנגד צואה, כי ערוה בעששית, דהיינו נגד מתיצה של זכויות המפסקת בינו לבינה מותר לקרות כנגדה, ושם בש"ע נתבארו הטעמים, גם לפעמים אפילו אין העינים רואות את הערוה רק לבו רואה הערוה גם כן אסור לקרות כמבואר שם בש"ע וזה לא שייך בענין צואה, הרי שדין ערוה חמור מאיסור צואה. ובנמרא (ברכות דף כ"ב) איתא היה מתפלל ומצא צואה במקומו אמר רבא הואיל וחטא אעפ"י שהתפלל תפלתו תועבה, ובתוספות מבואר שזהו מעוות לא יוכל לתקן, וד"י פירש שיתחזר ויתפלל. ואם כי הדין כן שתפלתו תועבה במקום צואה, מכל שכן במקום ערוה דחמירא מצואה, וגם כי נאמר כן על מקום שמצא צואה משמע דלא ידע מתחילה שיש שם צואה כש"כ וק"ו לעמוד לכתחילה להתפלל או לברך נגד הערוה דחמירא וראי הוי תועבה, ונהי ההמון עם הארץ אפשר שאינם יודעים מזה, אבל הרבנים היתכן שאינם יודעים דין מש"ע א"ח? אלא דק עושים עצמם כאינם יודעים

יורעים ושותקים, אם כן איה היא האזהרה-צדק צדק תרדוף, ברור
לך ריין יפה, וכי זהו היפה?

ועתה ראו נא והתבוננו בזה, מי הוא ואיזה הוא עם ולשון
ששינו והפכו הנהגתם מכל וכל כאשר אחינו בני ישראל הפכו
סדרם בכל הנהגתם. הלא פה באמריקה נמצאים כמה אנשים
מצרים ומצריות ולא שינו שמם ולא לשונם ולא מלבושיהם
ושערותיהם והולכם כהנהגתם בארץ מושבותיהם, וכן יש בארצנו
כמה אנשים כותים הנקראים (צייניע) גם הם לא שינו מאומה
ממנהגם, כנראה לכל הלזכר כפות מנעליהם של עץ, לבושו העליון
כמו חלק שחור עם בתי ידים רחבים, שערותיהם כמו קליעה מסולסלים
סביב הראש והמצח ולא יתבוששו מאנשי אמריקה, יען כי אמונתם
כן היא ואינם מהפכים מסדר מולדתם, ומחמת זה שהם אווזים
באמונתם, גם אנשי אמריקה מיחסים אותם לשבח כי אנשי אמונה
הם. אבל אחינו בני ישראל שינו שמם, שגם האב את בנו ואיש את
אחיו לא יקראו בשם הישראלי, כמו למדרכי יקרא מאקס, ליעקב
יקרא רושייק, רוזשאהן, וכן כולם, ואת שם ישראל מחרפים הם ולא
יזכר על פיהם. וכן שינו גם את לשונם, גם מלבושיהם, עד שאין
להכירם בין הנכרים אם ישראל הוא ואפילו לבוש הפנימי וזהו
השערות היוצאים מהגוף והנפש.

ובזה הזהירנו התורה שנהיה מובדלים מהעכו"ם, ואמרה לא
תקיפו וכו' לא תשחית וכו' לא יגלחו וכו', כי גם בזה שינו אמונתם,
ומחמת זה גם הנכרים חושבים אותנו לרמאים ולצבועים באמרם,
הלא לא אמונ בם, כי אנשים הפכפכים הם בלי אמונה, וכן הנשים
במקום שצריכות להיות מכוסות הן פרועות בגלוי חרפתן, אם כן
היכן היא שמירתנו את התורה הקדושה, שהזהירה לנו להיות
מובדלים מהעכו"ם כמ"ש ואבדיל אתכם מן העמים וגו', ויען כי
הפכו סדר היהדות מהתורה יש לנו לראונו אם יהי איזה דבר טוב לנו
גם מפנינו אחרינו, כי הלא התורה אמרה (דברים ל"ב) כי דור
תהפוכות המה בנים לא אמונ בם, ודברים כפשוטם, אם הדור הוא
דור

דור תהפוכות, הופך פניו מדרך היהדות, גם בבניהם לא אמון בם, לא יהיה בהם אנשי אמונה ר"ל. והאשמה בכל זה הוא רק על עיני העדה, המה המתחילים והמה הגומרים ברעה הזאת, וכרתי רשב"י כל פרצה שאינה מהגדולים אינה פרצה, כי כולם עושים כהגדולים, כי הגוף הולך אחר הראש ולא להיפך, כמבואר בזוהר שאביא דבריו לקמן. ויען כי ידוע לי שיש בארצנו כמה מלומדים, מטיפים ומשכילים, שבדאי יחרשו מתחת עפר הארץ לסתור דברי אלו ויביאו ראיות כמו ברורות להתיך בכל זה, יש מהם שיהיה מדעתם עליי דרך התורה, ויש מהם שיהיו רק כקופצים בחזקה בלא טעם ודעת, לזאת אומר אני בבקשה לאחינו בני ישראל החרדים לדבר ה' אל תאבו ואל תשמעו אל המקילים בזה, ראשית כאשר הזכרתי מזה לעיל, שאפילו אם היה באמת היתר גמור לזה מהראוי היה לאסור משום למגדר מלתא, כאשר עינינו רואות מפריצת הרור שנתרבה וכל אחד מקיל לעצמו, ועוד כי איסור גמור הוא, איסור וראי דרבנן וספיקא דאורייתא כנזכר לעיל, וגם כי ברור הוא בלא שום ספיקא שכל המתירין לא התירו לכתחילה, אם אין שום הכרח בזה, רק לעת הדחק והצורך אם אי אפשר בענין אחר, אז התירו מה שהתירו, וכל זה לא שייך להעוסקים במלאכת הקודש, כי להם אין שום הכרח להעביר פאת הראש והזקן, ואם הם יתחילו להיטיב מעשיהם כודאי יתוספו להם גם הרבה מההמון עם להיטיב. והא לכם ראיה. למשל, בנמרא ברכות (דף כ"ה) אמר רבא, צואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה אף שרואה אותה, וכן פסק הש"ע ("א"ח סי' ע"ו), היתכן שהכוונה הוא מותר לכתחילה בלא שום הכרח לקרות ק"ש כנגד הצואה הנראית לפניו, הלא דבר פשוט הוא, הרחק מן הכיעור והדומה לו, ואפילו לדבר עם שום אדם בעולם מגונה הוא לעמוד נגד צואה ולדבר, משכשכ"כ לדבר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, אלא ודאי הכונה היא בעת ההכרח והצורך שאי אפשר לילך למקום נקי, אז התירו לו בכדי שלא לבטל מצות ק"ש, כ"כ בזה לא התירו אלא בעת הכרחית ולשם איזה צורך גדול, שאז אפילו לכתחילה הוי כריעבר, אבל בלא זה וראי אסור. ויש כמה מקומות שכתבו מותר והכוונה

שאלה לרבים.

ה'תק"פ
ל' חשוון
כ"ה חשוון
כ"ה חשוון
כ"ה חשוון

גם זה נראה לענ"ד בכוונת הטור והט"ז שאומרים שלא לחפש
טעם במצוה זו ועשוה רק כמו חק וגזירת המלך, יען כי בן הוא
בסדר

מלוינים בתלמה, במה, בליל
 למסדה בן דוד פועל מה יורה לו מלוינים בן למה
 מלוינים בתלמה במה בליל מה בן למה בליל
 למסדה בן דוד פועל מה יורה לו מלוינים בן למה

בסדר הפסוקים : פסוק י"ט (ויקרא י"ט) נאמר את חקתי תשמרו וגו' ומונה והולך עד כי בפסוק כ"ז נאמר לא תקיפו פאת ראשכם וגו' הרי מצוה זו היא חקת המלך, ולמה נמנית מצוה זו בין החוקים דוקא, כי היא צריכה שמירה יתירה, מאחר שיש לה מהרסים, כי בויקרא (פרשה י"ח) נאמר את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו וגו' וכן בפסוק השני נאמר ושמרתם את חקתי ואת משפטי תעשו וגו' הרי שאצל משפט נאמר לשון תעשו ואצל חקים נאמר לשון תשמרו, הלא דבר הוא, לכן פירשו המפרשים וזה לשונם : והזכיר תמיד לשון שמירה בחקות כי כל דבר שיש לו מהרסים צריך שמירה יתירה, עכ"ל. ואיה היא שמירתנו ? (ב) הלא בפסוק אחד נאמר באזהרה אחת לא יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו, הרי נאמר ופאת ו' מוסיף על ענין ראשו, משמע מזה דהאיסורים שנאמרו בקרחה הם ג"כ בפאת הזקן, ובקרחה אמרינו בנמרא (מכות כ') שאם עשה הקרחה ע"י סם חייב, כמבואר שם הסך חמש אצבעותיו נשא והניח על הראש חייב חמש בבת אחת ומתראוי להיות כן גם בפאת הראש והזקן לאסור ע"י סם. מיהו בזה יש חילוק בין קרחה שבראש ששם אמרה הגמרא מפורש דע"י סם חייב מלקיות משאי"כ נבי פאות זקן לא אמרה חייב מלקיות על-ידי סם, היינו משום דבקרחה אין שום דעה אחרת שעל-ידי סם לא תהיה קרחה, כי כן הוא הדרך לעשות קרחה ביד או בכלי או בסם, וכן הוא ברמב"ם הלכות עכו"ם (פרק י"ב הלכה ט"ו), ועל זה קאי הלאו המפורש בתורה לא יקרחו קרחה, אבל בפאת הזקן יש מחלוקת בגמרא מה נקרא גלוח ובפלוגתא לא קמירי, כי בפאת הזקן בעינן תרתי גלוח והשחתה, ת"ק סבר אין זה אלא תער, שזהו דרך הגלוח, ור"א סבר שגם מלקט ורהיטני חייב, שגם זה מדרך הגלוח, כן פירש רש"י שם פלוגתתם (מכות כ"א:), מלקט זהו צוויינגעל, דהיטני זהו הובעל שמחליקין הנסרים, ואם כי לר"א גם זה מדרך הגלוח, אף שלא ראינו שום אדם עושה כן לעקור עם צוויינגעל פאת זקנו או בהובעל המחלקת נסרים, כש"כ שהוא סובר דסם הוא ג"כ מדרך הגלוח, כאשר עיינו רואות כמה וכמה מבני אדם הן מישראל והן מעכו"ם

מעכו"ם מגלחין עצמם ע"י סם, וא"כ לר"א חייב גם בסם שזהו מדרד הגלוח והשחתה יש כאן ממש כתער, ומה שהגמרא מפרשת פלוגתתם רק במלקט ורהיטני, זה יען שבמלקט ורהיטני יותר נראה וניכרת ההשחתה מבסם, כי בשעה שעוקר עם הצוויינגעל או ההובעל שערותיו מוקנו, מיר נראה כמו פצע וחבורה על הפנים, וזהו השחתה גמורה, ואשמעינן כחא דהתירא עדיפא לרבנן שאף ע"י השחתה גמורה כזאת שהיא בלי ספק הלא תשחית הנאמר בתורה אעפ"כ אינו חייב לרבנן משום רבעינן שיהיה ג"כ גלוח, אבל בהאיסור דר"א שהוא מחייב במלקט ורהיטני, כש"כ בסם רהוי טפי דרך גלוח, וא"כ מאין לנו להתיר לכתחילה ע"י סם בלי שום חשש איסור, כיון דלר"א גם חיוב מלקות איכא (ג') גם אפשר לומר מראיפלגי רבנן ור"א רק במלקט ורהיטני ולא בסם, משום דבסם אפילו רבנן מורים דחייב, משום רהוי ממש כתער הן בגלוח והן בהשחתה, ומה שהם אומרים תער היינו גם הרומה לתער, וכמו שהגמרא מפרשת כמה פעמים תער כעין תער, כן גם במשנתנו דאמרי רבנן תער היינו גם הרומה לתער, והיינו סם, ואפילו אי נימא דפליגי גם בסם, לא קמפלגי רק בחיוב מלקות, אבל באיסורא ודאי לא פליגי, דגם לרבנן אסור ע"י סם, דהרי השחתה ודאי יש כאן ע"י הסם, כנראה ששורף מהעיקר כמו התער, וא"כ למה נימא דמותר הוא רק מפני שאין זה מכלל הגלוח ואנן בעינן שיהיה ג"כ נקרא גלוח, וא"כ כשאמרה התורה בנוזר ובלוים וגלח את כל וגו' פוראי צריך ג"כ תער ולא סם דלא הוי גלוח א"כ למה ליה להתנא לומר שלשתן אלו תגלחתן מצוה ולאשמעינן בזה להוציא דע"י סם לאי הלא בלא"ה ע"י סם לא הוי כלל גלוח, והתורה אמרה וגלח, אלא ודאי דגם סם מכלל גלוח ואיסורא ודאי איכא אף לרבנן לכן אמר התנא שלשה אלו תגלחתן מצוה ודוקא בתער משום הידור המצוה ולא בסם אף שזה ג"כ גלוח לענין איסור, א"כ מנין לנו להתיר לכתחילה לגלח ע"י סם בלא שום חשש. (ד) גם כי מצד הסברא דבר רחוק הוא לומר שיהיה מחלוקת גדולה כזו בין חז"ל באיסור מאזהרה אחת יהיה רחוק בדעתם כל כך דלר"א יהיה חייב מלקות ולרבנן יהיה מותר גם

גם לכתחילה, דזה ודאי כשאמר ר"א במלקט ורהיטני חייב הרי חייב מלקות אמר וכמו כן גם ע"י סם חייב מלקות דזהו טפי מדרד גלוח והשחתה, ואיך נימא דרבנן סברי בזה מותר לכתחילה זהו רחוק מהשכל, א"ו דגם לרבנן עכ"פ איסורא איכא. (ה) עוד זאת כי ידוע שהאיסור של קרחה הוא רק משום ובחוקותיהם לא תלכו שעשו כן העכו"ם על המת ולא שום איסור אחר, ולכן אמרו חז"ל אם קרח קרחה עבור ביתו שנפל או טבעה ספינתו בים לא עשה כלום, וכן בשיעור קרחה אם קרח אפילו כל הראש בבת אחת אינו חייב אלא אחת, משא"כ בפאת הראש והזקן החמירו שחייב שתיים על הראש אפילו בבת אחת כשעשעו בשתי ידיו בשני תערים, וכן בפאת הזקן שבצעדיו שאפשר לעשות בבת אחת בשני תערים חיים ד' כבר מהסנטר שאי אפשר בבת אחת עם הצעדים כמבואר בריטב"א בשם מהר"ם הלוי. וכן איסורו לעולם שלא על המת, והיינו דפאת הראש והזקן חמירי משער הראש, משום שיש בה איסורים הרבה, משום חוקות העכו"ם כדעת הרמב"ם, ומשום להיות נברלים מן העכו"ם לרעת הטור והט"ז, שזה ניכר ביותר על הפנים שהוא תמיד בגלוי ונראה ההבדל, ולא בקרחה על הראש שהוא ביותר מכוסה ולא נראה, גם יש בפאת הזקן איסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה כדעת פוסקים אחרונים, גם יש בהם משום איסור קדושה, כמבואר בזוהר סדר תזריע (דף מ"ח:) והוכיח מקרא שנאמר קדוש יהיה, א"כ אי נימא דפאת הזקן מותר להעבירה ע"י סם לכתחילה הרי הקילו חז"ל במקום שהתורה החמירה ובשערי הראש שהתורה הקילה בכל הנ"ל החמירו גם ע"י סם בקרחה, ויהיה זה בתמיהא דברבי חז"ל, לכן מאחר דמצינו בגמרא שמתרצים דאפילו במקום שנאמר מפורש תער בתורה אומרים דלאו דוקא תער אלא כעין תער, א"כ למה לא נימא גם כאן במשנתנו הא דאמרי רבנן גלוח והשחתה זהו תער, לאו דוקא תער הוא אלא גם הרומה לתער בפעולה והיינו על-ידי סם, ואז לא יוקשו דברי חז"ל אהרדי, דודאי באיסורא חמירא פאת הזקן מן קרחה, ובסם ג"כ אסורא בכל שכן מקרחה, רק לענין חיוב מלקות יען דקרחה עיקר עשיתה הוא גם ע"י סם

באין

באין מחלוקת בי כן דרכה והוי לאו המפורש בתורה לא יקרוחו קרחה לכן אמרו רבנן חייב גם בסם, דזהו עיקרא מהתורה, אבל בענין הגלוח נפלה מחלוקת בין רבנן ובין ר"א ובפלוגתא לא קמיירי, רבנן סברי דעיקר הגלוח שאמרה תורה לא יגלחו זהו תער, והגם שאף סם עשה מעשה גלוח ואסור ג"כ, אבל הוא רק נוסף בכללי הגלוח לאיסור, ולא הוי לאו המפורש בתורה, ובמאמר חז"ל לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר, והוא כמו לאו שבכללות ועל לאו שבכללות אין לוקין, לכן אמרו אינו חייב מלקות אלא בתער, ור"א סבירא ליה דגם זה מלקט ורהיטני וסם דרך הגלוח הוא, וזהו מעיקר הלאו הנאמר בתורה לא יגלחו ולכן אמר חייב, דהוי לאו המפורש בתורה, כי כן מפורש במשנה שפלוגתתם היא אי הוי דרך גלוח בזה או לא, גם סם יותר דרך גלוח ממלקט ורהיטני בנראה בחוש. ובוהו יתישבו דברי חז"ל שלא יהיה בקרחה שום חומרה יתירה מפאת הזקן, כנלע"ד. (ו) פתשובת הרב בעל צ"צ סי' צ"ג אות א' הביא שם הפסקדין של השט"מ, וזה לשונו: כתוב בשט"מ אהא דאמר רב מיכל ארם כל גופו בתער, אפילו בית השחי ובית הערוה, ומשני דהיינו כעין תער, דהיינו במספרים סמוך לבשר אף כעין תער שרי רב, אבל לא תער ממש, ונראה דאף במלקט ורהיטני אסור, דמספרים דוקא נקט תלמודא, הר' עזריאל ז"ל עכ"ל השט"מ. ושם פאות ז' כתב וזה לשונו: ועתה נבוא לרין גלוח הזקן וכו' וא"ב לכאורה יש לרקק מכאן לענין פאת הזקן ג"כ אינו חייב אלא בתער, ומותר ללקט במספרים אף כעין תער, דמ"ש, מיהו במלקט ורהיטני וראי אסור מדרבנן, אע"ג דנקרא השחתה בלי גלוח (במכות כ"א.) וא"ב ה"ה בסך נשא דלא כתשובת נו"ב מהר"ת סי' פ"א, עכ"ל, הרי מפורש בדבריו ג"כ שמלקט ורהיטני וסך נשא דין אחר להם דאסור מדרבנן, ומזה ראייה לרברי שהבאתי לעיל דהמחלוקת דרבנן ור"א במשנה במלקט ורהיטני ה"ה בסך נשא ג"כ פליגי, ומחלוקתם רק בחיוב מלקות אבל איסורא לר"ה איבא, וא"כ מאין יצא לנו ההיתר לכתחילה בסם? (ז) ובוהו ג"ל לתרץ ג"כ דברי הריטב"א הובא בנו"ב (מהר"ת י"ד סי' פ') ששאלו מאתו בענין העכרת

העברת סם על פאת הזקן והשיב דמותר מדינא של תורה. וראיתי כן הריטב"א על מסכת מכות (דף כ') שכתב הא דלא תני וחייב על הזקן חמש כמו שתנו על הראש חייב שתיים, כתב הר"מ הלוי משום דעל הראש יכול להקיף שתיים בבת אחת בשתי ידיו ויתחייב שתיים אבל על הזקן אינו יכול להשחית חמש פאות בבת אחת. וכ"ת דסך נשא אצבעותיו, לא אמרו דמחייב בנשא אלא גבי קרחה, אבל בזקן רבעינו גלוח, ונשא לאו גלוח הוא, עכ"ל מדבריו אלו דאמר נשא לאו גלוח הוא הוכיח הנו"ב דמותר להעביר בסם, אבל ראיתו אינה מוכחת דשם מתרץ הריטב"א למה לא תני בזקן חייב חמש, והיינו מחיוב מלקות, ועל זה מסיים נשא לאו גלוח הוא לחיובו מלקות, אבל התירא לגמרי בודאי לא אמר, כי איסורא מיהא איכא מדרבנן, כי הוא מאיסור נוסף בכלל גלוח כמו שהזכרתי לעיל.

ואדרבה מדברי הריטב"א ג"כ ראיה דסם הוי בכלל גלוח, מדאמר וכ"ת לחייבו חמש כגון דסך בנשא ואי לא הוי בכלל גלוח האיד הוה אמינא לחייבו חמש דאין זה כלל גלוח, א"ו כדאמרן לעיל דסם ג"כ מכלל גלוח לאיסורא, ולא למלקות, משום דהוה לאו שאינו מפורש בתורה לכן אמר הריטב"א לא אמרו חייב בנשא היינו חיוב מלקות אלא גבי קרחה דשם הוי מעיקר הלאו בתורה, גם נלע"ד לומר שגם הנוב"י לא התיר לגמרי לכתחילה דס אמר מותר מדינא מהתורה, כן הוא בלשונו הצה, ואפשר כוונתו מדינא, היינו להלכה ולא למעשה חלילה.

וכן איתא במועד קטן (ד' כ"ד) בענין אבילות, אמר שמואל פח"ז חובה נת"ר רשות, היינו נעילת סנדל, תשמיש המטה, רחיצת ידים וזהו רק להלכה ולא למעשה (ועי' במדרש רבה סדר ויחי פ' ק') חד תלמיד מן דשמואל שמש מטתו בימי אבלו כרפס דביה שמואל, אמר ליה שמואל להלכה אמרתי לך שמא למעשה, אקפיד עליה ומית עכ"ל. הרי גורל החילוק בין הלכה למעשה ומה שכתב מהתורה היינו מדאורייתא שאין בה חיוב מלקות דתורה אבל מדרבנן וראי אסור והכל כדלעיל, כי אין שום

סברא בעולם שהגדולים כאלו לא ידעו מהוזהר נשא (דף קכ"ט) פתח ר"ש ואמר ווי מאן דאוישט ידיה לדיקנא יקירא עלאה, ובודאי לא יחלקו עליו, ושם לא נזכר חלוק בין בסם בין בתער, וע"ש באורד.

(ח) והנה מכל הני הפוסקים הנזכרים נראה דלא התירו לכתחילה להעביר פאת הזקן ע"י סם יש מהם אומרים איסור מפורש כמו הרב ב"ה והרב צ"צ והשט"מ, ומהריטב"א והנוב"י ג"כ אין ראייה להתיר, כי לא התירו לגמרי לכתחילה, גם הרב בדכי יוסף אמר מפורש אף שדעתי נוטה להתיר ע"י סם מ"מ אין זה רק להלכה אבל למעשה עפ"י סתרי תורה ודאי איסור גמור לעשותה בשום אופן. עכ"ל. אבל תמיהה גדולה לי על הרב תפארת ישראל שכתב במשנה מכות פרק ג' התירא לכתחילה ע"י סם, אבל כבודו במקומו מונח ואין דבריו נראין בזה הדיון כלל, כי ראיתו היא מנויר וזה לשונו: דהרי נזיר דחמיר, דלוקה אפילו רק על תלישת שעד א', אפ"ה בהסירו בסם לא ביטל רק מ"ע, מכות ד"מ עכ"ל.

ובאמת אין שום ראייה מנויר, כי כן מפורש ברמב"ם הלכות נזירות פרק ה' הלכה י"ב, וזה לשונו: המעביר על ראשו סם והשיר השער אינה לוקה אלא ביטל מ"ע, שנאמר גדל פרע שער ראשו, עכ"ל, הלא לא התיר רק אמר אינו לוקה, אבל איסורא ודאי איכא, כי הרמב"ם תמיד מדקדק בלשונו והכל מבינים שחלוק גדול הוא בין מותר ובין אינו לוקה. וגם הלחם משנה עמד בזה וכתב, וזה לשונו: איני יודע טעמו של הרמב"ם ז"ל, מאין לו להוציא דין זה, מאחר דרבינו כל מיילי שם בגמרא ודאי גם סם במשמע, והכי משמע פשטא דגמרא דאמר ומאחר שסופינו לרבות כל מיילי מה ת"ל תער לא יעבר על ראשו, ואי בסם אינו לוקה רק שאינו מקיים המצוה של גלוח הוה ליה לומר להכי נאמר תער להוציא סם שאינו לוקה עכ"ל. הרי לפי הלח"מ לוקה ג"כ ע"י העברת השער בסם ולהרמב"ם רק דאינו לוקה אבל אסור, ומאין הוציא התארי לומר מותר לכתחילה, ואפילו לפי דעתו שלומר מנויר דיו לבא מן הדיו להיות כנדרון שאינו לוקה אבל לא מותר לכתחילה. גם מה שאמר הרי

הרי נזיר רחמיה, מזה נראה דפשיטא לן דפאת הזקן קל מנזיר ולכן הוא לומד מהחמור על הקל, אבל באמת גם זה אינו, כמבואר בתשובת צ"צ אות י"ד, מאחר שהקפידה התורה שלא להשחית פאת הזקן, א"כ יש כאן קרושה בזה השער, ואדרבה חמור משער נזיר ע"ד שאמרו במשנה רפ"ז בה"ג ונזיר יטמא נזיר שאין קרושתו קרושת עולם ואל יטמא כהן שקרושתו קרושת עולם וה"נ איסור גלוח פאת הזקן היא לעולם, משא"כ בנזיר שאחר הנזירות יש היתר, וגם אינו לאו השוה בכל, וגם קל יותר מפאות משום שישנו בשאלה כמ"ש בגמרא פ"ק דיבמות (ד"ה ע"א) עכ"ל, הרי רנזיר קיל מפאות הזקן ואיך רוצה ללמוד מן הקל על החמור, ובפרט שגם בנזיר לא נזכר שום היתר על-ידי סם לכתחילה, ומה שרשם בסופו (מכות ד"ב.) משם גופא הביא הרב פ"ה ראה לאסור וראיתו נכונה לאסור כדפירשתי לעיל.

גם שם בגמרא, אמר רב חסדא ללקות באחת, לעכב בשתיים, לסתור ברוב ראשו ובתער, ומסיק הגמרא דהאי ובתער הוא כעין תער, רש"י כעין תער, היינו כל המעבירין שמעבירין סמוד לעקרו, עכ"ל. מלשון זה של רש"י ז"ל כל המעבירין, גם סם במשמע, שמעביר פירו עם סם, לכן נלע"ד שיש איסור דרבנן להעביר בסם, ולא אדע מאין מצא ההיתר לעיני הערה.

ט) מאיזה מקום נשאר לנו להוציא בזה קולא, אין כאן רק משום דנימא דסיכא אינה בשם גלוח, ואולי אין זה בכוונת התורה שאסרה גלוח, הלא בשאר איסורין אם עיקרן מהתורה אנו מחמירין מסברתנו בכל הרומה לו, אף אם הוא משם אחר אם הפעולה נדמה קצת להאיסור, וכמו ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה, וכמו איסור מלאכה בשבת נאמרה בתורה לא תעשה מלאכה, והוצאה מרשות לרשות בעצמה היא מלאכה גרועה ולא היתה כדאי ליחשב בכלל מלאכות האסורות כדמפורש בתוספות בגמרא שבת (דף צ"ו) ולכן הוצרכה הגמרא למצוא רמז בתורה מקרא לחשבה למלאכה ואמרה שם הוצאה היכי כתיב, וילפינן מויצו משה ויעבירו קול במחנה

במחנה וגו' אל יצא איש ממקומו ואמרו חז"ל רוחו הוצאה, ופריך הגמרא אשכחן הוצאה הכנסה מנלן ומשני סברא הוא, מה לי אפוקי מה לי עיולי עכ"ל, הרי שמסברא יען שהם דומים זה לזה אסרינו אפילו אם הוא שם אחר שלא נכתב בתורה, ולכן אמר התנא יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ, ותני אבות ותולדות, ופריך שם הא תמני הוין תרתי סרי הוין שית סרי הוין וכו'. הלא יען שעיקרו דאורייתא אסרינו מסברא כל דרמי ליה, וכן ודבר דבר למדו חז"ל שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול, בכדי שלא לבוא לרעיון של מלאכה אסרו לקרות שמרי הדיוטות וחשבונות, ואפילו אגרות של שאלות שלום, וגם אסרו אפילו לגע בהן, כמבואר בש"ע (א"ח סי' ש"ז) ובגמרא שבת (דף קט"ז:) א"ר נחמיה מפני מה אמרו כתבי הקודש אין קורין בהם. כדי שיאמרו כתבי הקודש אין קורין בהם, וכש"כ בשמרי הדיוטות, עכ"ל. הרי מסברא אסרינו אפילו איסור נגיעה במלתא דרמי לדרמי, ובאמת כי כן ראוי לעשות משום ושמרתם את משמרת עשו סייג לתורה, וכאן שאמרה התורה מפורש פאת זקנם לא יגלחו, והטעם כדי להיות מובדלים מהעכו"ם כמ"ש ואבדיל אתכם מהעמים להיות לי, איה היכן היא ניכר בפנים הברלתנו מהעכו"ם אם אנו מגלחים ע"י סם מה לי סם מה לי תער, הלא זה משחית ומעביר השער מעיקרו ממש כמו התער, גם הלא בלא שום הוכחות ולימוד מגמרא ופוסקים, מסברא לבר היה לנו לאסור, כמו שאנו אומרים מה לי אפוקי מה לי עיולי, כן מסברא מה לי סם מה לי תער מאחר שאנו רואים בעינינו שנעשה מהורר ומתוקן בפנים כמו הנכרי, זוהי ראייה שפלשון הגמרא אין אנו מקפידים שיהיה דוקא האיסורים משם א' דק גם בדרמי ליה אסרו חז"ל.

ועוד ראייה, אפילו במקום שחז"ל מדרקקים לילך אחר לשון בני אדם כמו בנדרים שהולכים אחר הלשון, ולכן הנודר מן הבשר מותר בדרגים (משנת חולין פרק כל הבשר) משום דשם אחר הוא, ואע"ג דלענין איסורא נחשבים לשם אחר כרמצינו בגמרא (פנהרין ג"מ:) אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון לא הותר לו לאכול בשר

בשר דכתיב לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ, ולא חית הארץ לכם מתיבי והכתיב ודרו ברגת הים מאי לאו לאכילה, לא למלאכה, ומאי פריך הלא רב אמר לא הותר לו בשר אבל דגים מותר לו, אלא ש"מ דגים בכלל בשר לענין איסורא ולכן פריך שפיר והלא הותר לו דגים שזהו ג"כ בשר אף שהוא שם אחר, וכן בגמרא (ע"ז ל"ט:) אמר רב חבי"ת אסורין בחותם א' לשלח ע"י עכו"ם, ח' ב' ית' היינו חתיכת דג, בשר, יין, תכלת, ושמואל אמר ב' ית' אסור, ולא חשיב חתיכת דג כי דגים בכלל בשר, וכיון דבשר אסור לשלח דגים גם כן אסור, ולא פליגי בזה רב ושמואל, רק כי בנתינת הסימן הם מוחלקים, הרי דלענין איסורא אף שמחולקים בשמם מ"מ חר הוא נחשב, אבל בנדרים חשבינן שני שמות לשני דברים מחולקים, ואעפ"כ אפילו בנדרים תנו (משנה נדרים דף נ"ד) הנודר מן הירק מותר בדלועין ור' עקיבא אסור. אמרו לו לר' עקיבא והלא אומר אדם לשלוחו קח לי ירק והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין, רש"י, מכלל דלאו מיניה הוא עכ"ל, אמר להם כן הדבר אי שמא אומר לו לא מצאתי אלא קטנית, אלא שהדלועין בכלל ירק, וקטנית אינה בכלל ירק, ומסיק הגמרא דר' עקיבא ס"ל כל מלתא דממליך שלית עלה מיניה הוא, וכמו כן הכא נמי נימא דהעברת השער ע"י סם מיניה דגלוח הוא והוא בכלל שאסרה התורה, אף שהוא משם אחר, כי זה ברור אם יאמר אדם לשלוחו צא וגלח לי את עברי, ישאל השליח אם לא אמצא תער האגלחו ע"י סם? והמשלח ודאי יענה, אני רוצה ליפותו, מה לי בתער מה לי בסם. אבל לא ישאלוהו אם לא אמצא תער האוכל לעקור שערות זקנו בצוויינגעל, כי סם יותר מדרך הגלוח ממלקט ורהיטני, אם כן אפילו בלשון בני אדם ג"כ חר הוא סם כמו תער, כי גם מלשון התנא גופיה ג"כ ניכר שסם הוא ג"כ גלוח, כי אמר שלשה תגלחתן מצוה ומוציא את הסם משום מצוה, ואי לא הוי בכלל גלוח למה לו להוציאו, וזוהי ראייתו של הרב ב"ה לאסור כדפירשתי לעיל, לכן מכל הלין נראה דעיקר הגלוח הוא בתער ועל זה חייב מלקות, והעברת השער ע"י סם הוא נוסף ג"כ מכללי הגלוח, לכן לרבנן פטור ממלקות

ממלכות, כי לאו זה לא מפורש בתורה לרבנן, ולר"א גם זה מדרך הגלוח והוי מן הגלוח שמפורש בתורה ע"כ אמר חייב במלקט ורהיטני וכש"כ בסם חייב שהוא יותר מדרך הגלוח ומחלקתם רק לענין מלקות, אבל איסורא לכ"ע איכא, הן במלקט ורהיטני הן בסם, שבכולם יש השחתה גמורה, וכפסק השט"מ והרב פ"ה, והצ"צ שכולם אומרים מפורש לאסור.

(י) גם את זה לא אוכל להבין ואצרף גם את זה בשאלתי לרבים, באיזה כח ורשות ניתן לנו לא לציית ולא לשמור דברי הוזהר הקדוש, הלא הם חמיה התנאים בעצמם הנמצאים בש"ס בבלי שלנו, ומפיהם אנו למדים כל התורה שבעל פה, ואסור לנו לזוז מירייתם הנוערים כגחלי אש, ואם כי יש רבים מחמון העם שאומרים אין לנו עסק בקבלה ודי לנו אם נשמור דברי הגמרא, ואפשר שכן ראוי לפסוק כבעלי הגמרא כנגד בעלי הקבלה במחלקתם כמבואר בש"ע שכן הלכה (אף כי שמעתי בשם החסיד ר' זוסמן האניפאליר שכן אומרים בעלי הגמרא אבל בעלי הקבלה אומרים שחלכה כבעלי הקבלה), אבל כל זה במקום שיש מחלוקת ביניהם אבל בנידן גלוח הזקן ע"י סם אין שום מחלוקת ביניהם, כי לא מצינו שום תנא בגמרא בשום מקום שיאמר מותר לכתחילה ע"י סם לעשות כן להנאת היצחק"ר והגוף החמרי שיום מחר יכוסה בעפר ותאכלנו רימה ר"ל, ולמה אנו משליכין מאתנו מאמרי הזוה"ק, ולכן ארשום איזה מאמרים מדברי הזוה"ק מענין פאת הזקן, אולי יועילו הדברים וישמעו ויראו.

ויען שכאשר דברתי עם רב אחד מענין הזה משמירת נגיעת שער פאת הזקן ואמר מפורש שדברי הוזהר לא הוי הלכה לפסוק כדבריהם, לכן הוכרחתי לסתור דבריו, ששום אדם לא יקבלם ולא ישמע לו בזה, והא לך מפורש דברי מהר"מ האגוז ז"ל שכתב בספר אלה המצות, וחובא גם כן במספר מנין המצות על התורה בחומש פרשת שופטים (מנין תצ"ו, לאו רצ"ב) וזה לשונו שם, שלא לחלוק על בעלי הקבלה, ולא לשנות את דבריהם בכל עניני התורה, שנאמר
לא

לא תסור מן הרבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, עכ"ל. הרי מפורש שהעובר על דבריהם עובר על לאו שבתורה.

פרשה תזריע (דף מ"ח) כתב הזוהר וזה לשונו: דקדושה בשערא תלי דכתיב קדש יהיה גרל פרע שער ראשו וגו', ובספר במדבר (דף קכ"ו) ת"ח כמה ברכורא שערא היא חומרא דכלא הכי נמי לנוקבא עכ"ל, הרי שבשערות יש חומרא יתירא מכל ואין זה רק בפאת הראש והזקן.

שם (דף קכ"ו) אמר רב יהודה בר רב בשערו ממש אשתמודע דאיהו קדישא וכו' הרי שבשערות ניכר קדושת כל הגוף. (דף קכ"ט) פתח ר"ש ואמר ווי מאן דאשיט ידוי בדיקנא יקירא עלאה וכו' והיינו כי בצלם אלקים עשה את האדם ואף שאין לו דמות הגוף אבל ניתן לנו לאזהרה שהפונם למטה פונם למעלה, כמ"ש עמו אנכי בצרה וגו' וד"ל.

(דף קל"ה) מכאן אוליפנא כל רישא דעמא דלא אתתקן הוא בקרמיתא, לית עמא מתתקנא, ואי איהו מתתקן כולו מתתקניו, ואי איהו לא מתתקן בקרמיתא, לא יכלין עמא לאתתקנא עכ"ל, הרי כפל דבריו כמה פעמים להזהיר יותר ראשי העם לתקן פניהם כי הכל הוא בפאת הראש והזקן (דף קל"ט) וא"ת דיקנא לא אשתכח ולא אמר שלמה אלא לחייו (ולא קרי דיקנא) אלא הכי תאנא כל מה דאטמר וגניז ולא אתגליא, הוי עלאה ויקירא מכלא, ובג"ד הוא סתום וגנוז, ודיקנא משום שהוא שבהא דכלא ושליומא ויקירותא מכל פרצופא גנוזיה קרא ולא אתגליא עכ"ל. מזה נראה השבח והשלמות מן הפרצוף רק מפאת הזקן, ולמה אנו מחבלין אותה חנם רק בכדי להדמות להעכו"ם ר"ל.

(שם בזוהר) ובשליומא תיקנא דדיקנא דא אתקרי בר נש לתתא גיבר תקיף, דכל מאן דחמי דיקנא קיימא בקיומיה, תליא ביה גבורתא תקיפא עכ"ל. הרי הזוהר מדבר מאדם התחתון שלא יעשה פנים בזקנו שלא יפגם בעליונים.

(שם עמוד ב') גופא אויל בתר דיקנא, דיקנא לא אויל בתר גופא,
דרדיקנא איהו עיקרא גופא, וכולה בדיקנא תליא.

(דף קמ"א) תקונא שתיתאה פאת הזקן ואיהו חר מחמש פאין
רתליין בחסר וברחמי ולא אבעי לחבלא האי חסר כמה דאתמר,
ובגין כך כתיב לא תשחית פאת זקנך עכ"ל. הרי האזהרה נתנה
לנו לארם התחתון שלא לחבל החסר והרחמים מהמקום ברוך הוא
ע"י שמירת פאת הזקן.

(דף קמ"ג) אמר ר"ש חמינא עלאין לתתא ותתאין לעילא
עילאין לתתא' זהו דיוקנא דארם, רהוי תקוני עילאה כללא רכולהו,
ותאנא בצניעותא דספרא, בארם אתכלילו כתרין עילאין בכלל ופרט,
ובארם אתכלילו כתרין תתאין בפרט וכלל, עכ"ל.

ובזה אסיים ואומר ברכה טובה ינוח על ראשי המקיימים,
ויאר ד' פניו אתנו לקרים קרן ישראל בזה ובכא בילאו"א.

קיצור.

מכל הלין נראה הן כתספורת הזקן אפילו שלא כעין תעה, והן להעביר ע"י סם, יש כזה איסור דרבנן ודאי, כי הלא מחלוקת דרבנן היא, וגם להרבה דעות הוא ספק דאורייתא, וכיותר משום לא ילבש נכר שמלת אשה, והמתירים כולם נובעים רק מדברי הנופ"י, המביאים דבריו, והנופ"י לא התיר לעשות כן לכתחילה, רק השיב על שאלה ששאלו אותו שבאיזה מקום עשו כן בדיעבד, והשיב שלפי דין התורה לחייבו מלקות, משום לא יגלהו, אין כאן. והפרכי יוסף הביא דבריו ואמר להסכים לדבריו, אבל אין זה רק להלכה ולא למעשה חלילה, כי למעשה הוא איסור גמור, עכ"ל. ע"כ כיון שעיקרו של האיסור הוא בראורייתא, והמתמירים הם אתרונים, הרב ב"ה והשט"מ והפרכי יוסף והצ"צ, וחכם שהתיר חבירו רשאי לאסור, אבל חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר, על כן אין לזוז מדבריהם, כפסק הגמרא (ע"ז ז', והתוספות שם).

מה שנזכר בהרא"ש סוף מסכת ר"ה שישראל מגלחים זקנם קודם ד"ה.

וכן הדר"ק הוכיח משום צער ואכל רשאי לגלח זקנו, שם איירי על המקום שמותר לגלח, היינו לבר מהפאות, ע' בצ"צ תשובה הנ"ל (אות י"ט).

הלכות למשה מסיני.

הלכות למשה מסיני.

ראשונה אקרים לכתוב מה שכתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים מספר ההלכות שנאמרו למשה מסיני, וזה לשונו:

חצי לוג שמן לתורה. רביעית יין לנזיר. י"א ימים שבין נרה לנדה — הלכה למשה מסיני.

גור ולבור ורופן עקומה — הלכה למשה מסיני.

שיעורין, חציצין ומחיצין — הלכה למשה מסיני.

תפילין על קלה, מזוזה על דוכסוסטות, ספר תורה על הגויל, שין של תפילין, קשר של תפילין, רצועות שחורות, תפילין מרובעות, מעברת לתפילין — הלכה למשה מסיני.

נכרכות בשערין ונתפרות בגירן — הלכה למשה מסיני.

כותבין ס"ת בריו ומסורגל — הלכה למשה מסיני.

העושה שרהו שני מיני חיטין, עשאן גורן אחת נותן פאה אחת, שני גורנות נותן שתי פאות — הלכה למשה מסיני.

זרעיני גינה שאין נאכלין מצטרפין אחר מעשרים וארבעה בנופל לתוך בית סאה — הלכה למשה מסיני.

עשר נטיות מפורות לבית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן — הלכה למשה מסיני.

עגול של רביעיה שננטמא מקצתו תורמין מן הטהור שיש בו, — הלכה למשה מסיני.

החזן רואה היכן התינוקות קוראין — הלכה למשה מסיני.

האשה

האשה חוגרת בפסגה בין מלפניה בין מאחריה — הלכה למשה מסיני.

בין התירו לערב קשה בדרך — הלכה למשה מסיני.

עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית — הלכה למשה מסיני.

ואחרי כתבי ההלכות שכתב הרמב"ם ז"ל, הנני באתי לקבץ מיד ליד כמלקט בעמרים להביא רוב המקומות המובאים בש"ס שהם הלכה למשה מסיני וכן כמה שהקשה לו למשה רבינו ז"ל לחבין והראו לו מסיני, וכן מה שקבלו חז"ל מהנביאים ומהזקנים למען נשמר לעשות התורה ופירושיה מהז"ל, ומה שתלמיד ותיק מחדש בתורה לאמתה, כי את הכל הראו לו למשה מסיני, והבדוא יתפרך יראה לנו אור מפנימיות תורתו בב"א ויקוים בנו מה שכתוב והיה ביום ההוא וראו כל בני ישראל יחדיו כי פי ה' דבר.

ברכות.

ואמר ר' לוי בר חמא אמר ר' שמעון בן לקיש מאי דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, לוחות אלו עשרת הדברות, תורה זה מקרא, והמצוה זו משנה, אשר כתבתי אלו גביאים, להורותם זה גמרא, מלמד שכולם נתנו למשה מסיני. (ברכות דף ה'. וע' בריתות דף י"ג. יבמות ב"א).

אמר רבא דבבלי תורה הלכה למשה מסיני, אהל כל שיש בו חלל טפה חוצץ בפני המומאה ושאינו בו חלל אינו חוצץ בפני המומאה (שם דף י"ט).

אמר רב חנן כל הפסוק לשיעורין נאמר, ארץ חטה ושעורה וכו', חטה רתנו וכו', שעורה רתנו עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל, ופירש רש"י ז"ל, שהלכה למשה מסיני הוא. (שם דף מ"א).

ת"ר הרואה מקום שנעשו נסים לישראל, אומר ברוך זכו, וקחשיב שם הרואה אבן שבקש עוג מלך הבשן לזרוק על ישראל, ומפרשת הגמרא על זה, שהוא גמרא גמורי לחו. (שם דף ג"ד).

שבת

שבת.

אמר אפיי שין של תפילין הלכה למשה מסיני. תפילין מרפעות
הלכה למשה מסיני. אמר רב יצחק רצועות שהורות הלכה למשה
מסיני. (שבת דף כ"ח:).

ואמר אפוי ר' של תפילין הלכה למשה מסיני. יור של תפילין
הלכה למשה מסיני. (שם דף ס"ב).

הלכה למשה מסיני תפילין על הקלה, ומזוזה על דוכסוסמות.
(שם דף ע"ט:).

הלכה למשה מסיני שחתפילין נכרכות בשערין ונתפרות בגירין.
(שם דף ק"ח).

מילה דברי הכל דוחה שבת, מנלן, אמר עולא הלכה, וכן אמר
רב יצחק הלכה, וברש"י ז"ל שם (ד"ה ביום כו') מובא שם שאף
ר' אליעזר ס"ל שהיא הלכה למשה מסיני. (שם דף קל"ב).

שם מובא ג"כ עצם כשעורה מטמא הלכה למשה מסיני.

עירובין.

אמר רב הווא בר אשי אמר רב שיעורין חציצין ומחיצין הלכה
למשה מסיני, ומסקנא דגמרא שם, דענין חציצין היא לחציצת
חשער, כדאמר רב יצחק דבר תורה (פורש רש"י ז"ל הלכה למשה
מסיני בתורה שבעל פה) רובו ומקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד
עליו אינו חוצץ, ולענין מחיצין חיינו הלכתא לגד, ולקבור, ורופן
עקומה. (עירובין דף ד' עמוד א' וב').

לענין פרוץ כעומד רב פפא אמר מותר, רב הונא בריה דרב
יהושע אמר אסור. רב פפא אמר מותר הכי אנמרית דחמנא למשה
לא תפרוץ רובא, ורב הונא בריה דרב יהושע אמר אסור. הכי אנמרית
דחמנא למשה גרור רובא. (שם דף ט"ו:).

תנן

תנן (אהלות פ"ז מ"ג) המת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאים. שאין אנו יורעים באיזה פתח יוציאנו וכו', וטעמא ליכא אלא הלכות טומאה הכי נמירי לה. (שם דף ס"ח).

פסחים.

אמר רב פפא אפילו למאן דאמר טומאת משקין דאורייתא, משקי בית מטבחיא הלכתא נמירי לה, פירש רש"י ז"ל נמירי לה מסיני דלא מטמא, ושם ברש"י (ד"ה בקרקע טהורין) איתא שם לענין מים שבקרקע פחות מרכיעית טהורין וכו', ובציר מרכיעית נמרא נמירי לה דלא חשיב למהוי מקוה. (פסחים דף י"ז:).

לענין כל איסורין שבתורה האסורין באכילה גם בהנאה אסורין, ר' יוחנן מיייתי לה מהאי קרא, ואם יותר מבשר המילואים ומן הלחם עד הבקר וגו' שאין תלמוד לומר לא יאכל, אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לשאר איסורין ולענין הנאה וכו', רש"י ז"ל (ד"ה ואם אינו ענין) זו מרה בתורה, דבר שלא הוצרך לגופו תנהו ענין לענין אחר וכל המדות הלכה למשה מסיני. (שם כ"ד).

תניא אמר ר' אילעא שאילתי את ר"א מהו שיצא ארם בחלת תורה ורקיפי נזיר וכו' ושאלתי לפני ר' יהושע אמר לי הרי אמרו עשאן לעצמו אין יוצא בהן חובת מצוה, למכור בשוק יוצא בהן ואמר ר"א ברית (היינו לשון שבועה) הן הן הרברים שנאמרו למשה מסיני ולא טעמא בעיא. (שם דף ל"ח).

לענין שאין היתר מצטרף לאיסור לשיעור כזית, אמר ליה אבוי לרב דימי וכו', ופריך שם הנמרא וכזית בכרי אכילת פרס דאורייתא היא, ופירש רש"י ז"ל בתמיהא מי הוי דאורייתא, היינו הלכה למשה מסיני, אמר ליה אין, וברש"י ז"ל (ד"ה פרס) היא חצי ככר וכו' ומסיק שם והלכה למשה מסיני רחצי ככר של ח' ביצים הוא שיעור סעודה. (שם דף מ"ד).

נטמא טומאת התהום הציץ מרצה, פירש רש"י ז"ל, בטומאת התהום שהוא טומאת ספק הרי זה מרצה דהלכה למשה מסיני דהותרה טומאת התהום. (שם דף פ').

ולקמן

ולקמן מסקנת הגמרא טומאת התהום הלכתא גמירי לה.

וברש"י ז"ל (ר"ה טומאת התהום) שהותרה בניזיר ועושה פסח וכו' ומסיק בזה הלשון וטומאת התהום גמרא גמירי לה עכ"ל. (שם דף פ"א:).

אלא כל פסולי בקרש בשריפה לא שנא קרשים קלים ולא שנא קרשי קרשים גמרא גמירי לה. וברש"י ז"ל הגרסא הלכתא גמירי לה מסיני עכ"ל. (שם דף פ"ב:).

כי אתא רב דימי אמר שתי ביצים ושתי אגוזים ושתי קישואין ודבר אחר הלכה למשה מסיני, ופירש רש"י ז"ל וכן הרשב"ם ז"ל (ר"ה ודבר אחר) עריון יש פרי אחר שמקפידין בזוגותיו, הלכה למשה מסיני רמזקי. עכ"ל. (שם דף ק"י:).

תענית

אלא ר' יהושע הוא וניסוך המים כל שבעה הלכתא גמירי לה, דאמר ר' אמי אמר ר' יוחנן וכו' עשר נטיעות, ערבה, ניסוך המים הלכה למשה מסיני. (תענית דף ג').

ואלו שהן במיתה שתויי יין ופרועי ראש וכו' והראיה מרדכיב וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו וכתוב בתריה ויין לא ישתו, ואתקש פרועי ראש לשתויי יין וביין מפורש בתורה יין ושכר אל תשת וגו' ולא ימותו וכו', ומסקנא דגמרא דזהו רק גמרא גמירי לה, ורש"י ז"ל כתב הלכתא גמירי לה מסיני, ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא. (שם דף ו"ז:).

מגילה

ואמר ר' ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא, תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו, מפי ר' אליעזר ור' יהושע, ושל נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה מלאכי (ועיין שם במהר"ש) (מגילה דף ב': עיין חולין דף קל"ז).

והלכתא

והלכתא תפילין אין צריכין שרטוט, מזוזות צריכין שרטוט, אידי ואידי נכתבות שלא מן הכתב (והלכתא) פירש רש"י ז"ל כך הלכה למשה מסיני. (שם דף י"ח: ע' מנחות ל"ב:).
ת"ר תפילין מרובעות הלכה למשה מסיני ואמר רבא בתפרין ובאלכסון. (שם דף כ"ד:).

מועד קטן.

עד מתי חורשין בשרה האילן וכו' מחלוקת ב"ש וב"ה, בשרה הלבן עד הפסח, ובשרה האילן עד עצרת, ור"ג ובית דינו בטלו ב' הזמנים וחורשים עד ר"ה. ופריך הגמרא והא הלכה למשה מסיני הוא ואיך יכול ר"ג וב"ד לבטלה? ומסיק הגמרא דכי גמירי הלכתא בזמן שבית המקדש קיים אבל בזמן שאין קיים לא. (מועד קטן דף ג'.).

מציינין את הקברות רמז לציון קברות. מן התורה מניין, ת"ל וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון. אמר ליה רבינא לרב אשי, הא מקמי דאתא יחזקאל מאן אמרה, אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא, ורש"י ז"ל פירש גמרא גמירי מסיני. (שם דף ה'.).
כי נח נפשיא דרב הונא וכו' אמרו מאן מעייל ליה וכו', וידע פעובדיה יומא חד איתהפיד ליה רצועה של תפילין ויטיב עלה ארבעין תעניתא, ופירש רש"י ז"ל דרצועה שחורה נראה מפתוח הלכה למשה מסיני. (שם דף כ"ה:).

חגיגה.

אמר ר' אלעזר, לך אמור להם כך מקובלני מרבי יוחנן בן זכאי ששמע מרבו ורבו מרבו הלכתא למשה מסיני דעמו. ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית וכו'. (חגיגה דף ג'.).
היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיוסמכו. פירש רש"י ז"ל התרת נדרים שאמרו חכמים להתיר אין על מה לסמוך אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבעל פה. (שם דף י').

יומא.

אמר רב חסדא גמירי (פירש רש"י ז"ל הלכה למשה מסיני) חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום. (יומא דף ל"ב).

מיתבי, ולכשו בגדים אחרים ולא יקדשו את העם בבגדיהם (יחזקאל מ"ד) ואיתא שם ברש"י וזה לשונו, כשיחזור ויכנס שם בין הערכים ילפש בגדי בד אחרים ולא את הראשונים, משום דלא רמזה משה באורייתא והלכתא הוי גמירי לה אתא יחזקאל ואסמכיה אקרא וכו'. (יומא דף ל"ה).

אמר רב אחא (ויש גורסין רב אדא) בר אבהו שמע מינה מעלות דאורייתא, רש"י ז"ל פירש והכי גמירי להו וכו' מעלות שמנו חכמים במשנה מסכת כלים, הר הפית מקודש מירושלים, והחיל מהר הפית, ועזרת נשים מן החיל, ועזרת ישראל משל נשים וכו' דאורייתא ננהו הלכה למשה מסיני והכי גמירי להו. (יומא דף מ"ד).

לענין בגדי כהונה, ומאי משמע דהאי שש כתנא הוא וכו', רבינא אמר מהכא פארי פשתים יהיו על ראשם ומכנסים פשתים וגו' (יחזקאל מ"ד) ופריד הגמרא עד דאתא יחזקאל מאן אמרה, ומתרץ שם גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא וכו'. (שם דף ע"ח:).

אמר ר' יוחנן שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני, עונשין מכתב כתיב, אלא הכי קאמר שיעורים של עונשין הלכה למשה מסיני. (שם ב').

ראש השנה.

תקיעת שופר, דוקא בשופר ופשוטה לפניה נלמד מהקישא של בחרש השביעי, שיהיה כל חודש שביעי שוים ויהכ"פ ור"ה. ומניין לשלש של שלש שלש וכו' גמר שביעי שביעי לגזירה שוה, ופריך הנמרא האי תנא מעיקרא מייתי לה מהקישא והשתא מייתי לה מגז"ש, הכי קאמר אי לאו גז"ש הייתי מביא בהקישא השתא דאתיא גז"ש

גז"ש הקישא לא צריך. (רש"י ז"ל פירש אי לא נאמרה גז"ש זו למשה מסיני, לדינא הייתי מביא בהקישא). (ר"ה דף ל"ד).

סוכה.

בית שמלאוהו תכן או צרורות ובטלו מבוטל, פירש רש"י ז"ל דכן הוא הלכה למשה מסיני לענין טומאה, כשיש בבית חלל טפח למעלה מהטומאה הבית טהורה, ואם אין חלל טפח, הטומאה בוקעת ועולה. (סוכה דף ד').

אם היתה גבוהה מעשרים אמה ובנה בה איצטבא מן הצד אם יש משפת איצטבא לכותל ד' אמות פסולה, פחות מד' אמות כשירה, מטעם דהוי כרופן עקומה, וכן הדין ג"כ אם בנה האיצטבא באמצע, אם ממנה ולרופן יש ד' אמות פסולה, פחות מד"א כשרה, ג"כ מטעם רופן עקומה. סוכה פחותה מעשרה טפחים וחלק בה להשלימה לעשרה, אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה, פחות מג' טפחים כשירה, זהו מטעם לבור, וכן נעץ ד' קונדיסין בארץ וסיכך על גבו, ר' יעקב מכשיר, וזהו מטעם גור אסיק, וכל אלו השלש הלכות הלכה למשה מסיני כמסקנת הגמרא, כי אתאי הלכתא לגור, ולבוד ורופן עקומה, ורש"י ז"ל פירש שכך היא ההלכה למשה מסיני בלבוד, פחות מג' טפחים, וברופן עקומה פחות מד' אמות. (סוכה דף ד').

וחכמים אומרים שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, פירש רש"י ז"ל דהכי אנגמריה רחמנא למשה מסיני דבשלישית סגי ליה בטפח. (שם דף ד').

לענין גובה חללה של סוכה לא פחות מעשר. בגמרא יליף לה מקראי, ולר' יהודה ראפיק להו להנהו קראי לדרשא אחדינא, סבירא ליה דהלכתא גמירי לה גובה עשר דאמר ד' חייא בר אשי אמר רב שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני. (שם ה' סע"ב). ולרבי יצחק דבר תורה (פירש רש"י ז"ל הלכה למשה מסיני) רובו ומקפיד עליו חוצץ, ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ וכו'. (שם ו':).

נשים פטורות מסוכה, מה"מ דתנו רבנן וכו'. ואמר רבה הלכתא ננהו ואסמכינהו רבנן אקראי (פירש רש"י ז"ל שנאמרה הלכה למשה מסיני על פי) וכן אמר ג"כ אביו לעולם סוכה הלכתא ואצטריך וכו' היינו ההוכחות דקראי אצטריכא לדרשות אחריני. (שם דף כ"ח:).

לענין ערבה ללולב וערבה למקדש, למקדש מנלן, הגמרא יליף לה מקראי. אבא שאול אומר מדכתיב ערבי היינו שתים, אחת ללולב ואחת למקדש וכו', ורבנן למקדש מנא להו, הלכתא נמידי לה מסיני, דא"ר אסי א"ר יוחנן, עשר נטיעות, ערבה, ניסוך המים, הלכה למשה מסיני, עשר נטיעות לענין שמותר לחרוש עד ערב ר"ה, של שביעית משא"כ בשארי שדות עד שלשים יום לפני ר"ה, ערבה למקדש, ניסוך המים לתמידין של שאר שבעת ימי החג וכו'. (סוכה דף ל"ד).

קטן היודע לשאול (פירש רש"י ז"ל היינו ששואלין אותו אי נגע בטומאה אי לא והוא משיב הן או לא איני יודע) ברשות היחיד ספיקו טמא, ברשות הרבים ספקו טהור. רש"י ז"ל רחבי הלכתא נמירי לה מסוטה. (שם דף מ"ב. עי' חולין ט':).

קטן יכול לאכול כזית דגן מרחיקין מצואתו ומן מימי רגליו ר' אמות. אמר רב חסדא והוא שיכל לאוכלן בכרי אכילה פרס. (פירש רש"י ז"ל שכן הלכה למשה מסיני שאין אכילה מצטרפת לשחייה ארוכה מזו. (שם מ"ב).

ביצה.

תנן התם דרסה או שטרפה בכותל וכו' אמר ר' אלעזר בר ינאי צריכה בדיקה (רש"י ז"ל אם שהתה מעל"ע בידוע שלא נתרסקו אבריה דקים להו לרבנן מסיני דרסקו אברים אינה חיה מעל"ע, אבל שאר מיני טריפות חיה כל שנים עשר חודש. (ביצה ל"ד).

וכי לית ליה לר' אושעיא ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה. (רש"י ז"ל, בדאורייתא, כגון טומאת מת לית ליה ברירה, ודרך

ודרך יציאתה הלכה למשה מסיני כראמרינן בסוכה דף ו' דהלכות
טומאה הכי גמירי להו. (שם ל"ח.).

נדרים.

אמר ר' יצחק מקרא סופרים ועיטור סופרים, קריין ולא כתבין,
כתבין ולא קריין, הלכה למשה מסיני דנקראין הכי. מקרא סופרים
היינו ארץ, שמים, מצרים, דמשתנין בקריאתן באתנחתא, וזקף קטן,
עיטור סופרים, כדכתיב אחר תעבירו ולא כתיב תעבירו אחר, זהו
עיטור הקרא, קריין ולא כתבין, היינו שלא נכתב כלל התיבה ונקרא,
וכן הוא כתבין ולא קריין. (עי' מנחות כ"ט: נדרים ל"ו:).

נזיר.

האיש מדיר את בנו בנזיר וכו', איש אין אבל אשה לא. מ"ט?
ר' יוחנן אמר הלכה היא בנזיר ופירש רש"י ותוספות שהלכה
למשה מסיני הוא ור"ל אמר כרי לחנכו במצות וכו'. בשלמא לר' יוחנן
דאמר הלכה היא משום הכי מגלח ועבד הקפה, דהלכה למשה מסיני
דחי הלאו דלא תקיפו, אלא לר"ל הא קעבד הקפה דהוי איסור
דאורייתא, קסבר הקפת כל הראש רבנן. (נזיר דף כ"ט.).

האיש מגלח על נזירות אביו ואין האשה מגלחת על נזירות
אביה. מ"ט? אמר ר' יוחנן הלכה היא בנזיר. (שם ל:).

בעיא רבה יש לו שני בנים נזירים מהו הלכתא גמירי לה כל
דקדים קדים, או ירושה גמירי לה. בעי רבא יש לו בכור ופשיט
שניהם נזירים, איזה מהן מגלח על נזירות אביו, ועוד יש שם שני
בעיות מענין זה וכולם תיקו. (שם ל:).

לענין הטומאות שהנזיר מגלח עליהן, בעא מיניה אביו מרבה
יש נצל לבהמה או אין נצל לבהמה, מי אמרינן גמירי נצל דאתי
האדם אבל מבהמה לא או דלמא לא שניא וכו'. (שם נ:).

ת"ר איזהו מת שיש לו דקב (לענין מלא תרווד רקב) מת
שנקבר ערום בארון של שיש, ופירש רש"י ז"ל ואנו אין לנו הלכה
למשה

למשה מסיני שיהא רקב מטמא אלא רקב הבא מן המת עצמו בלא תערוכות. (שם דף נ"א).

תני עולא בר חנינא מת שחסר אין לו רקב ולא תפוסה ולא שכונת קברות. תוספות (ר"ה ולא שכונות). וצ"ע למה אם טעם שכונות קברות משום חששא דלמא היה שם בית הקברות אף כי א' חסר נמי ניחוש ואם הוא הלכה למשה מסיני מוטב. (שם דף נ"א).

באמת אמרו ימי הזב והזבה, וימי הסגירו של מצורע הרי אלו עולין לו, פירש רש"י ז"ל באמת אמרו היינו הלכה למשה מסיני. (שם דף נ"ד).

אמר נחום הלבלר כך מקובלני מר' מישא שקפל מאבא, שקפל מן הזוגות, שקפלו מן הנביאים הלכה למשה מסיני דזורע שבת וחדרל וכו' בשנים וג' מקומות שנותן פאה מכל אחת. (שם נ"ו:). נזיר שנלת ונודע לו שהוא טמא, אם טומאה ידועה סותר, ואם טומאת תהום אינה סותרת, ומסיק שם הגמרא דטומאת תהום גמרא גמירי לה. (שם דף כ"ג).

היו לו לנזיר מעות סתומים שהפריש לנזירות יפלו לנרבה, ופריך שם הגמרא והלא דמי חטאת מעורבין בהן, אמר ר' יוחנן הלכה היא בנזיר. ופירש התוספות שהלכה למשה מסיני. (שם כ"ה). סוטה.

ת"ש דאמר ר' יוחנן משום ר' ישמעאל בשלשה מקומות הלכה עוקבת מקרא. רש"י ר"ה עוקבת מקפחת את עקבו מעמדו ועוקרת. בג' מקומות הלכה למשה מסיני פאה ועוקרת את הפסוק, התורה אמרה לענין כסוי הדם וכסהו בעפר, והלכה שמכסין בכל דבר. התורה אמרה לענין גט, ספר כריתות, והלכה שכותבין הגט על כל דבר (סוטה דף ט"ג). התורה אמרה בתער (במדבר ו') לענין נזיר והלכה בכל דבר, וע"ש פרש"י ז"ל.

כתבה איגרת פסולה, בספר אמר רחמנא, ופירש רש"י ז"ל בספר וכו' והלכה למשה מסיני שהספרים צריכין שרטוט. (שם י"ז: ע' מסכת סופרים פ' י"ג).

קידושין.

ת"ר בשטר כיצר? כתב לו על הנייר או על החרס וכו' לענין שהאשה נקנית בשטר, ושרה נקנית בשטר, ומסיק הגמרא שם, אלא אמר רבא הלכתא ננהו ואסמכינהו רבנן אקראי, ופירש רש"י ז"ל הלכתא ננהו הלכה למשה מסיני. והתוספות מביא שם אע"ג דקאמר הלכתא ננהו לשון רבים לא אתרווייהו קאי, כי אם על מכירת שרה בשטר הוא רהוי הלכה למשה מסיני, ולבסוף מסיק אי נמי יש לפרש הלכות מדינה, כלומר, מנהג היה כך. (קידושין דף מ'.).

תנן התם (ערלה ב"ט מ"ט) החדש אסור מן התורה בכל מקום, ערלה הלכה, והכלאים מדברי סופרים. מאי הלכה? רב יהודה אמר שמואל הלכות מדינה. עולא א"ר יוחנן הלכה למשה מסיני. (שם דף ל"ח:).

א"ר אסי א"ר יוחנן ערלה בח"ל הלכה למשה מסיני. ופריך שם הגמרא והתניא ספיקא מותר. א"ל אימא כך נאמר ספיקא מותר ודאא אסור. (שם ל"ט).

גיטין.

אלא אמר מר זוטרא, הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא. ופירש רש"י כאילו קבלה משה הלכה מסיני שאין צריך לתת בה טעם, ואילו הן אם אמר במעמד שלשתן תנו לפלוני קנה. והכותב נכסיו לאשתו לא עשה אלא אפיטרופיא, והמשיא אשה לבנו גדול בביתו קנאה. וע"ש תוספות ר"ה כהלכתא בלא טעם. (גיטין י"ד).

לימא בהא קמיפלגי, דמר סבר הקישא עדיפא ומר סבר גזירה שוה עדיפא, לא רכ"ע גו"ש עריף, פירש רש"י ז"ל הטעם יען שגז"ש היא מסיני ואין אדם דן גו"ש מעצמו לכך עדיפא מהקישא. וזה דוקא גו"ש דלא מופנה, על זה קאי שנתנה מסיני אבל גזירה שוה המופנה, כיון דקרא יתירא הוא וניתן לדרש הוי ליה כאילו הוא נכתב באורייתא ממש ולא שניתן למשה על פי, וכן הוא

הוא ג"כ לקמן (גימין ט'): בפלוגתא דר' אלעזר ור' יוחנן אי הוי תורה רוב בכתב ומעוט על פה, או רוב בעל פה ומעוט בכתב. שם ג"כ מבואר ברש"י שגז"ש מופנה נחשב מתורה שבכתב ולא שבעל פה. (שם דף מ"א:)

בבא קמא.

חצי נזק צרורות, הלכתא נמירי לה למשה מסיני, דממונא הוא ולא קנס. (דף ג': ודף ט"ו:).

הלא אמרו חטאת שמתו בעליה הלכתא נמירי לה דלמיתה אזלא אשם נמי הלכתא נמירי לה כל שבחטאת מיתה באשם רועה. (שם דף ק"י:).

מענין עשרה דברים שנאמרו בירושלים וקחשיב שם ג"כ אחת מהם שאין מלינין בה את המת, ועל כל ט' הדברים יש ראייה בנמרא מן המקרא ועל שאין מלינין בה המת אין ראייה מקרא רק שמסיק שם שזהו נמרא. ובזהר פ' נשא דף קמ"ד מבואר הטעם, שלכך אין מלינין בה את המת, משום רכתיב צדק ילין בה. (בבא קמא, דף פ"ב:).

נקטינן, היינו מסורת מאבותינו מנהג מדבותינו. כן פירש רש"י עירובין דף ה'.

בבא מציעא.

אמר רב נחמן אמר לי הונא וכו' דאפילו ריבית דעכו"ם לא תקחו. איתיבה דבא לרב נחמן, לנכרי תשיך, מאי לאו תשיך, שמותר אתה לקח הימנו נשך, לא, תשיך דוקא קאמר, אתה רשאי לתן לו רבית, לאפוקי אחיד דלא שאסור לתן לו רבית, אבל לקח רבית אפילו מעכו"ם לא תקח. (ב"מ דף ע':).

בבא בתרא.

מקום שנהגו לבנות הכותל גויל או גזית או כפיסן בונין הכל כמנהג המדינה, כותל של גויל הוא ששה טפחים רוחב, ושל גזית המשה

חמשה טפחים, מנלן. ומסיק שם הגמרא דהכי גמרא גמירי להו. (בבא בתרא ג').

כתיב אפתח דקפיטקיא, אנפיק, אנבג, אנטל (ופירש הרשב"ם ז"ל אלו השלשה שמות הן של מדות ונ"מ למקח וממכר וכו') וקאמר הגמרא איהו אנטל זהו רביעית של תורה, ופירש רשב"ם לענין כל מקום שנוכר רביעית וכו' וכן לענין רביעית יין של נזיר שהוא הלכה למשה מסיני. (שם נ"א. עי' מנחות פ"ה, פ"ט.).

אמר אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה. אמר ליה רב אשי לאמימר גמרא אי סברא. א"ל גמרא. (שם ע"ז.).

סנהדרין.

לענין באיזה כתב ולשון נתנה התורה לישראל. מר עוקבא וכן ר' יוסי אומרים שבתחילה נתנה בכתב עברי ולשון הקודש, וחזרה ונשתנה בימי עזרא בכתב אשורית ולשון ארמית. רבי ור' אלעזר המודעי אומרים, שבתחילה נתנה בכתב אשורית ולשון הקודש ולא נשתנה כל עיקר. וכתב שם רבינו חננאל ואין הלכה כמר עוקבא ולא כר' יוסי, אלא כר' אלעזר המודעי, וקי"ל כך שכתב זה נתן למשה מסיני, כדאמרינן מ"ם וסמ"ד שבלוחות בנס היו עומדין, ולא נשתנה הכתב מעולם, כד' אלעזר המודעי שהוא רב לגבי הני תנאי, ולית הלכתא כתלמיד במקום רב. עכ"ל. ועין שם באריכות. (סנהדרין כ"א: וכ"ב.).

ואלו שבמיתה פרועי ראש ושתויי יין וכו'. מנא לן? דאתקש שתויי יין לפרועי ראש דכתיב (יחזקאל מ"ד) וראשם לא יגלחו וכו' ויין לא ישתו, מה שתויי יין במיתה אף פרועי ראש במיתה. א"ל רבינא לרב אשי, ער דלא אתי יחזקאל מאן אמרה, ולטעמך הא דאמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל ולמדנו כל פן נכר ערל לב וערל וכו' הא ער דלא אתי יחזקאל מאן אמרה, אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא, הכא נמי גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא. (שם כ"ב:).

משנה

(משנה דף מ"ו). ולא היו קוברין אותו בקברות אבותיו, אלא שתי בתי קברות היו מתוקנין לבית דין, אחת לנהרגין ולנחנקין ואחת לנסקלין ולנשרפין. ומפרשת הגמרא וכל כך למה, לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק וכו', וכשם שאין קוברין רשע אצל צדיק כך אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל. ופריך הגמרא אם כן ולתקין ארבעה קברות, דהא כל ארבע מיתות בית דין קלין זו מזו. ומשני שתי קברות גמרא גמירי לה הלכה למשה מסיני. (שם דף מ"ז.).

לענין מיתת חנק איתא בגמרא שני טעמים. ע"ש. ופריך הגמרא בשלמא לר' יונתן כרקא מפרש רבי טעמא, אלא לר' יאשיה ממאי דאיכא חנק בעולם, אימא סייף ולא חנק. אמר רבא ארבע מיתות גמרא גמירי להו. ופירש רש"י ז"ל ארבע מיתות בשמן הנקוב להן. (שם דף נ"ג:).

עבר עבירה שיש בה מלקות פעם ראשונה ושניה מלקין אותו, ושלישית כונסין אותו לכיפה וכו'. מאי כיפה? אמר רב יהודה מלא קומתו. והיכא רמיזא וכו'. פירש רש"י שם ודאי הלכה למשה מסיני היא הך עונש דכיפה ומיהו היכא רמיזא במקצת. (שם דף נ"א:).

הבועל ארמית קנאין פוגעין בו. פירש רש"י, קנאין—בני אדם המתקנאין קנאתו של מקום פוגעין בו בשעה שרואין את המעשה אבל לאחר מכאן אין מיתתו מסורה לבית דין. והלכה למשה מסיני הוא. (שם פ"א:).

וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן. מה ראה? ראה מעשה ונוכח הלכה. אמר לו למשה כך למדתני ברדתך מהר סיני, הבועל כותית קנאין פוגעין בו, וכו'. (שם פ"ב:).

ת"ר נביא שהרית בסקילה. רבי שמעון אומר בחנק וכו'. טעמא דר"ש גמר הרחה הרחה מנביא. ופירש רש"י ז"ל, רכך אגמריה רביה שגזירה שוה זו נאמרה הלכה למשה מסיני. (שם פ"ט:).

ערל ששימש אינו באזהרה ולא לקי ועבודתו פסולה. כראיתא בזבחים (דף כ"ב:). מנלן? אמר רב חסדא, דבר זה מתורת משה רבנו לא למדנו עד שבא יחזקאל ולמדנו כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי. בן נכר היינו כהן מומר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, ערל בשר שמתו אחיו מחמת מילה. (סנהדרין דף כ"ג:).

שבועות.

נטמא בעזרה ונעלמה ממנו טומאה וזכור את המקדש וכו', או ששהה בכרי השתחואה וכו' חייב. ופירש רש"י ז"ל הטעם דשיעורין הללו לשהוי במקדש בטומאתה חייב, כולן הן הלכה למשה מסיני. (שבועות י"ד:).

שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב וכו'. איבעיא להו ר"ע בכל התורה כולה כר"ש ס"ל דמחייב במשהו, דתניא ר"ש אומר כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן, ופירש רש"י דר"ש ס"ל דכל האיסורין שבתורה נאמרה הלכה למשה מסיני דבכל שהוא האיסור, ולא נאמרה בכזית שיעור אלא לענין קרבן. כך נאמרה הלכה למשה מסיני. (שם דף כ"א:).

פלוגתא זו דר"ש ורבנן לענין חצי שיעור הובא ג"כ במסכת נזיר ד"י, מכות י"ז, מעילה י"ח.

מכות.

ספר שתפרו בפשתן פליגי בה ר' יהודה ור"מ. חד אמר כשר וחד אמר פסול. למ"ד פסול דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיר, ואתקש כל התורה כולה לתפילין, מה תפילין הלכה למשה מסיני לתופרן בגידן אף כל לתופרן בגידן. ואירך כי אתקש למותר בפיר, שאין נכתבין על עור בהמה טמאה, אבל להלכותיו לא איתקש. פירש רש"י ז"ל, להלכותיהן, לרבר שאינו כתוב בתורה, ובתפילין גופיהו לא גמדינן ליה אלא מהלכה למשה מסיני, לא ילפינן לה בהקישא, עכ"ל. (מכות, דף י"א).

עבודה זרה.

אמר בא"י אמר אבימי ניתאה משמיה דרב, פיתן ושמנו, יינן ובנותיהן, כולן משמונה עשר רבר הן (שב"ש וב"ה יחר נמנו וגורו עליהן). ופריך שם הנמרא בנותיהן הוא מגזירת ב"ש וב"ה הא הלכה למשה מסיני הוא רישאל הפא על הכותית קנאין פוגעין בו, ומשני שגזירתן הוא שגורו אפילו על היחוד רכותית וכו'. (ע"ז דף ל"ה:).

א"ר אבהו א"ר יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו, וזהו כזית בכרי אכילת פרס, טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו. פירש רש"י ז"ל ועל כגון זה נאמר שיעור כזית בכרי אכילת פרס הלכה למשה מסיני וכו'. (שם ס"ז:).

אם נשאלה שאלה בפני שני ת"ח אחר אסור ואחר מתיר, אמר ר' יהושע בן קרחה בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים אחר המקל. א"ר יוסף וכן הלכתא. תוספות בשל תורה לחומרא ובשל סופרים אחר אחרון. וריב"א פוסק כלישנא קמא, ור"ת פוסק בראורייתא לחומרא ובדרבנן לקולא כר' יהושע בן קרחה כאן. (שם, דף ז').

(ע' חולין דף נ"ג, רש"י ד"ה כי פליגי דאקשתא).

הוריות.

תניא ר"ש אומר חמש חטאות מתות, ולר חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה, וחטאת שנתכפרו בעליה, וחטאת שעברה שנתה, והני שלש חטאות הראשונות שנחשבו כאן אי אפשר להיות בציבור, רק ביחיד כראיתא שם הטעם בגמרא, רק הני שנתכפרו בעליה ושעברה שנתה לא שמענו, יכול ימיתו (אפילו בציבור) אמרת ילמר סתם מן המפורש דווקא דיחיד ולא בציבור, וכי דנין אפשר משאי אפשר, ר"ש בחר מקום גמיר, ופירש רש"י רכולם הלכה למשה מסיני. (דף ו').

(ע' תמורת מ"ז).

עדות.

פרק שמיני משנה ז'. אמר ר' יהושע מקובל אני מר' יוחנן בן זכאי ששמע מרבו ורבו מרבו הלכה למשה מסיני שאין אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב אלא לרחק המקורבין בורעו ולקרב המרוחקין בורעו.

אבות דר' נתן.

פרק כ"ה. כשחלה ר' אליעזר יום ערב שבת היה נכנס ר' עקיבא וחבריו לבקרו וכו', כיון שראו שרעתו מיושבת עליו, אמרי לו ר' כסת עגולה, והאימום, והבירור, והקמיע, והתפילין שנקרעו מהו מקבלין טומאה? אמר להן מקבלין טומאה והזהרו בהן שהן מהלכות גדולות שנאמרו למשה מסיני. וע' במסכת ררד ארץ פרק ג' הובא כל המאמר הזה.

מסכת סופרים.

פרק א', הלכה א'. אין כותבין סת"מ וכו' והלכה למשה מסיני שכותבין על עורות בהמה טהורה, ועל עורות חיה טהורה, ותופרין בגדין וכורכין בשערן.

הלכה ר'. כותבין על הקלף במקום בשר, ועל הגויל במקום שער ואינו רשאי לשנות, הלכה למשה מסיני שאם שינה בזה ובזה אין קורין בו, והלכה למשה מסיני שמסרגלין בקנה וכותבין בדיו.

פרק ב' הלכה י"א. הלכה למשה מסיני ספר תורה שנקרעה מטלה עליו מטלית בחוץ.

פרק י"ג הלכה ב'. מגלת אסתר צריכה שרטוט כאמתה של תורה ספר נקרא והוי הלכה למשה מסיני ככל הספרים.

ע' מסכת מכות דף כ"ג לענין מקרא מגילה עשו ב"ד של מטה והסכימו ב"ד של מעלה, קימו וקבלו, קימו למעלה מה שקבלו למטה. זבחים

זבחים.

לענין מכנסים כהונה. ת"ר בד שיהיו של בוג, ממאי דהאי בד כתנא הוא וכו'. רבינא אמר מהכא פארי פשתים ומכנסים פשתים יהיו על מתניהם וכו', ובעלמא הוא אומר ומכנסים בד שמע מינה בד היינו פשתים. אמר ליה רב אשי לרבינא, והא עד דאתא יחזקאל מנלן. ולטעמיה דא דאמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבנו לא למדנו מדברי יחזקאל למדנו כל פן נכד וכו' עד שבא יחזקאל מנלן אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא. ה"נ גמרא גמירי לה. (זבחים דף י"ח:).

ת"ר: אשר עשה לפי זה פד יום הכפורים וכו', וברך מ"א: איתא לענין מה למדין פד יוהכ"פ מפר העלם דבר, תנאי היא תנא רבי רב מרבי חכי, ותנא רבי ר' ישמעאל מרבי חכי, ואיתא ברש"י ז"ל, תנאי היא. כל ת"ר קרי תנא רבי רב, וע"ש ההיא מתניתא קמייא דת"ר היא רבי רב לפי גירסא זו דרש"י.

ומתניתא בתרייתא היא מתנא רבי ר' ישמעאל שנשנית בבית מדרשו של ר' ישמעאל, והצאן קדשים חגיה על רש"י זו כל ת"ר צ"ל כל תורת כהנים היא רבי רב וע"ש. וכל מקום שנאמר תנא רבי ר' ישמעאל היא הלכה למשה מסיני. כן איתא במבוא התלמוד. (שם ל"ט.).

מנחות.

והתנן המפריש מעות לנזירותו לא נהנין ולא מעלין וכו', מת והיו לו מעות סתומין יפלו לנרבה וכו', סתומין דלא פירש אלו לחטאת ואלו לעולה יפלו לנרבה לשופרות דהלכה היא בנזיר למשה מסיני, וע"ש ברש"י. (מנחות דף ד').

שלשה דברים היו קשים לו למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו: מנורה, וראש חורש, ושרצים. מנורה דכתיב וזה מעשי המנורה. ראש חורש דכתיב החורש הזה לכם. שרצים דכתיב וזה לכם הטמא. ויש אומרים אף הלכות שחיטה, שנאמר וזה אשר תעשה

תעשה על המזבח, ופירש רש"י ז"ל הלכות שחיטה לא היה יודע מהיכן הן מוגרמת וזה אשר תעשה על המזבח, ותחילת עשייתה זביחה. וכתוב וזה אלמא הראהו באצבע. (שם כ"ט).

ע' חולין דף מ"ב תוספות ד"ה וזאת החיה מלמד שתפס הקב"ה כל מין והראה למשה.

אמר רב חננאל אמר רב תיתורא דתפילין הלכה למשה מסיני. (שם ל"ה).

אמר אבוי מעברתא דתפילין הלכה למשה מסיני.

אמר רב יהודה משמיה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב קשר של תפילין הלכה למשה מסיני.

והסירתי את כפי וראית את אחורי, אמר רב חנא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא מלמד שהראה לו הקב"ה קשר של תפילין. (שם ל"ה:).

ואמר רבה שמע מינה קשר עליון (רציצית) ראורייתא, דאי דרבנן מאי איצטריך למישרי סדין בציצית פשיטא התוכה תכיפה אחת אינו חבור, אלא שמע מינה ראורייתא, ופירש רש"י ז"ל ראורייתא היינו הלכה למשה מסיני, וכן כתוב ג"כ בשיטה מקובצת דהוי הלכה למשה מסיני. (שם דף ל"ט).

אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות. פירש רש"י כתרים כגון התנים דספר תורה. אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ירך. פירש רש"י ז"ל מעכב על ירך מה שכתבת שאתה צריך להוסיף עליהם תנין, היינו כתרים. אמר ליה אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תלי תילין של הלכות וכו' וכששאלו תלמידי ר"ע מה טעם של דרשה זו, אמר להם כך היא הלכה למשה מסיני, הרי שהתנין דספר תורה הלכה למשה מסיני. (שם דף כ"ט:).

ויהיו זבחי שלמי צבור טעונים סמיכה מקל וחומר, משלמי יחיד שטעון סמיכה וכו'. אמר רבינא גמירי שתי סמיכות בציפור וכו' ופירש רש"י ז"ל שם גמירי מסיני ב' סמיכות בצפור פר העלם דבר וכו' ושעיר המשתלח וכו' ותו ליכא שום סמיכה בצפור. (שם ס"ב).

מרחשת יש לה כיסוי מחבת אין לה כיסוי. ופריך הגמרא מנא לן זה? ומסיק שם הגמרא אלא גמרא גמירי לה, וכאן לא פירש רש"י שמסיני הוא, רק מביא ב' תיבות האלו, אלא גמרא, דזו מכוסה וזו מגולה. עכ"ל. ותיבת גמירי לה דאיתא בגמרא לא נזכר שם פרש"י. גם בשיטה מקובצת הגיה תיבת גמירי לה נמחק עכ"ל, על כן מסופק אני לאיזו כונה היא זה שנמחקה התיבה של גמירי, אפשר שיש חילוק בהקבלה של גמרא שהוא רק מפני רבותיהם, והיכא דגמרא גמירי היא קבלה מסיני, או איזו כונה אחרת בזה. (שם דף ס"ג).

העומר היה מנופה בשלש עשרה נפה, פירש רש"י ז"ל שלש עשרה נפה הלכה למשה מסיני. (שם דף ע"ו:).

שבע מדות של לח היו במקדש, ומסיק הגמרא שם כדאמר רבינא גמירי שתי סמיכות בצפור, הכא נמי גמירי דשבע מדות של לח היו במקדש.

ר' יהודה מחשבם ממטה למעלה, מרביעית עד הין, ור' מאיר מחשב ממעלה למטה, מן הין עד דביעית. מאי ביניהו וכו' בירוצי מדות איכא ביניהו, ורביעית יחייב ליה רחמנא למשה ואמר ליה שער בהא, ולר' מאיר דחשיב ממעלה למטה וכו' הין יחייב ליה רחמנא למשה ואמר ליה שער בהא.

חצי לוג מה היה משמש, חצי לוג מים לסוטה. ופירש רש"י ז"ל דהכי הלכתא גמירי לה. (שם פ"ח).

לענין חצי לוג שמן לתורה. דפי עקיבא יליף ליה מבשמן תרי זמני בקרא. אמר ליה ר' אלעזר בן עזריה, עקיבא אם אתה מרבה כל

כל היום כולו בשמן בשמן איני שמוע לך, אלא חצי לוג שמן לתורה, ורביעית יין לנזיר ואחר עשר יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני. (שם ב"מ.).

חולין.

בא זאב ונטל בני מעים והחזירן כשהן נקובין אין חוששין שמא במקום נקב נקב. איתביה ראה צפור וכו' ועכבר המנקר באבטיחים, חוששין שמא במקום נקב נקב. אמר ליה מי קמרמית איסורא לסכנתא סכנה שאני. אמר ליה רבא מאי שנא וכו' ספק לחומרא וכו'. אמר ליה אבבי וכו' והא אילו ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור, ואילו ספק מים מגולין אסורין. אמר ליה התם הלכתא גמירי לה מסוטה. (חולין דף ט'.).

מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל פתר רובא. ויש שם הרבה ראיות. רב אשי אמר ראייה משחיטה דאמר רחמנא שחוט ואכול ולחוש שמא במקום נקב קא שחיט, אלא משום דסמכין ארובא. ופריך הגמרא דלמא היכא דאפשר לברר על ידי בדיקה לא נסמך ארובא, והיכא דאי אפשר לברר כמו במקום השחיטה סמכין ארובא וכו', וכתב שם רש"י ז"ל אלא ודאי הלכה למשה מסיני הוא דסמכין ארובא אפילו היכא דאפשר לברר וכו' ואהא מלתא סמכין ולא בדקין כל י"ח טריפות לברר מנקיבת הריאה דשכיחא רעותא בדקין וכו'. (שם י"א: וי"ב.).

השוחט במגל קציר דרך הליכתה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין. אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, אף כשהכשירו ב"ה לא הכשירו אלא לטהרו מדי נבילה, אבל באכילה אסורה. והא ראייה דלא קתני בית הלל מתירין דמשמע אכילה רק קתני מכשירין, ומסיק הגמרא דמזה אין ראייה לר' יוחנן דפוסלין ומכשירין ואוסרין ומתירין, חדא מילתא היא. וכתב רש"י על זה ומיהו דר' יוחנן איתא דגמרא גמיר ליה מרבו עב"ס. (שם י"ח.).

אמר רב כהנא, מנין לשחיטה שהיא מן הצואר שנאמר ושחט ממקום ששח חטיו. רב יימר אמר מהכא, אמר קרא וזבחת ממקום

שוב חתיהו. ועל שניהם פריך הגמרא דאי אפשר למילף מהני קראי, ומסיק הגמרא, ותו שהייה דרסה חלדה הגרמא ועיקור מנלו, אלא גמרא, שחיטה מן הצואר נמי גמרא, רהלכות שחיטה הלכה למשה מסיני. (שם כ"ו.).

וע' מנחות (כ"ט) שהגרמה מן הלכות שחיטה היה קשה לו למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבע וע"ש...

תניא רפי אומר וזכחת כאשר צויתך, מלמד שנצטוו משה רפינו על הושט ועל הקנה ועל דוב אחד בעוף ועל רוב שנים פבהמה, רש"י פירש כאשר צויתך, ולא מצינו בתורה היכן צוהו בכתב, מלמד שנצטוו הלכות שחיטה על פה, וע"ש בתוספות שתיבת כאשר ראשי תיבות למפרע רובו של אחר כמוהו. (שם כ"ח.).

במשנה פרק אלו טרפות נחשב י"ח מיני טריפות ואלו הן: נקיבת הושט, פסוקת הגרגרת, ניקב קרום של מוח, ניקב הלב לבית חללו (נשברה השררה) ונפסק החוט, ניטל הכבד, דיאה שנקבה או שחסרה, נקבה הקיבה, נקבה המרה, נקבו הדקין, כרס הפנימי שנקבה או שנקרע רוב החיצונה, המסס ובית הכוסת שנקבו, נפלה מן הגג, נשתברו רוב צלעותיה, דרוסת הזאת וכל אלו הח"י טרפות הן הלכה למשה מסיני כמסקנת הגמרא. תנא דבי ר' ישמעאל אמר קרא בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל, אלו שמונה עשר טריפות שנאמרו למשה מסיני.

ועוד תנא דבי ר' ישמעאל זאת החיה אשר תאכלו מלמד שתפס הקב"ה מכל מין ומין והראה לו למשה ואמר לו זאת אכל וזאת לא תאכל.

ועיין תוספות ר"ה זאת החיה שתירץ שם למה לא חשיב ליה (במנחות כ"ט) בהרי שלשה דברים שנתקשה לו למשה והראה לו הקב"ה באצבעו. (שם דף מ"ב.).

אמר עולא ח' מיני טרפות נאמרו לו למשה מסיני: נקובה, פסוקה, נטולה, חסורה, קרועה, ודרוסה, נפולה, שבורה, וכל הח"י טריפות שנמנו בתנא דבי ישמעאל, ועוד בסג"ר ושב שמעתתא כולם נכללו באלו ח' מיני טריפות דחשיב עולא שנאמרו למשה מסיני, והרמב"ם

והרמב"ם ז"ל חשיב ע' מיני טריפות בפרטן, מכלל של אלו הח' מיני טרפות. (שם מ"ג).

רחם זו שרקק א"ר יוחנן למה נקרא שמו רחם כיון שבא רחם באו רחמים לעולם וכו' (רש"י פירש בא רחמים לעולם היינו מטר). וגמירי דאי יתיב אארעא ושריק אתא משיחא (רש"י פירש שאין דרכו כן), שנאמר אשרקה להם ואקבצם. (שם ס"ג).

לענין סימנים של ביצה לקנותם מן העכו"ם, ראשה כר, וראשה אחר חר טהורה. ב' ראשיה כדיון או ב' ראשיה חרין טמאין. חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים טהורה, חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים טמאה. חלבון וחלמון מעורבין זה בזה, היא ביצת השרץ וכו'. ומסקנא דגמרא דסימנים אלו לאו דאורייתא. רש"י פירש לאו הלכה למשה מסיני הוא לסמוך עליהם לבר, אלא שיהיו הסימנים האלו וגם שיאמר שמעוף פלוני טהור הוא אז סמכינו עליהו לקנותם ולאכלם. דתניא (שם ס"ח). וכל אשר יגע על פני השרה, להוציא עובר במעי אמו שאינו מטמא, דברי ר' ישמעאל, ר' עקיבא אומר לרבות גולל ודופק, ור' ישמעאל גולל ודופק הלכתא גמירי לה. (שם ע"ב).

יך שנתבשל בה גיד הנשה אם יש בה בנותן טעם הרי זו אסורה. כיצר משערין אותה כבשר בלפת, רש"י כבשר בלפת, דואין כאילו הירך לפתות, והגיד בשר ואילו היה נותן טעם הבשר כשיעור הגיד, בלפתות כשיעור הירך הזה אסור, דשיעורין הלכה למשה מסיני וגמירי דכהכי משערין, דאעפ"י שאילו היה כרוב או קפלוט היה צריך פחות או יותר. עכ"ל. (שם צ"ו:).

דתניא ר' יוסי אומר מלא תרודו רקב מטמא במגע ובמשא ובאהל, ופירש רש"י ז"ל תרודו כה רקב מן עפדוריתו של מת מטמא, ושיעור תרודו הוא הלכה למשה מסיני. (שם קכ"ה:).

תניא ר"ש אומר מלא תרודו רקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא במגע, עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל, גולל

נולל ורופק מטמא במגע ובאהל ואינו מטמא במשא, וכל טומאתו הלכה למשה מסיני. (שם קכ"ו:).

לענין כמה צאן חייבין פראשית הגז, תניא רבי ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו ארבע. שנאמר, וארבע צאן תחת השם (הרי סתם צאן הוא ארבע), ומסיק שם הגמרא אמר ר' יוחנן מפי שמועה אמרה ר' יוסי, מפי חגי זכריה מלאכי, וזהו הנקרא בכל מקום רברי קבלה, שהנביאים קבלו מרובה"ק כל נבואה ונבואה, כן פירש רש"י, ר"ה תורת משה וכו'. (שם קל"ז:).

בכורות.

מנין לחמש חטאות מתות תלמוד לומר ממפריסי הפרסה טמא וכו', ופריך הגמרא חמש חטאות מתות הלכתא גמירי לה, אלא כי אתא קרא לתמורת אשם, תמורת אשם נמי הלכתא היא כל שבחטאת מתה באשם רועה וכו', ואיתא שם בתוספות אומר ר"ת דרעייה דרבנן היא, ולפי שתקנו חכמים רעייה נקט בכל דוכתא באשם רועה, אבל הלכתא הכא איתא מראורייתא רכל שבחטאת מתה באשם קרב עולה וכו'. (שם ד ט"ז:).

ר' מאיר אומר באחד באלול ר"ה למעשר בהמה. ר' אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי ר"ה למעשר בהמה. תניא אמר בן עזאי, הואיל והללו אומרים כך, והללו אומרים כך, האלוין מתעשרין לעצמן, וליחזי טעמיה רמאן מסתבר וכו'. אמר ר' יוחנן מפי השמועה אמרוה, מפי חגי זכריה ומלאכי. פירש"י ז"ל ר"מ ור"א ור"ש כולהו מפי חגי זכריה ומלאכי וכדבר נבואה היא ולא ניכר טעם הגלוי. (וובכורות ג"ה:).

ועיין חולין דף קל"ז. שם ג"כ כהאי גונא בקבלה מפי חגי זכריה ומלאכי. וכן ג"כ במקטת נזיר דף נ"ג. אמר ר' אלעזר זקנים הראשונים היו אומרים חצי קב עצמות וחצי קב דם לכל מטמא, רובע עצמות ורביעית דם לא לכל, ומקצתן אומרים שגם רובע עצמות ורביעית דם לכל. בית דין של אחריהם אמרו חצי קב עצמות וחצי קב

קב דם לכל (היינו אפילו לנזיר ועושה פסח) רובע עצמות ורביעית דם לא לכל (היינו מטמא לתרומה וקרשים ולא לנזיר ועושה פסח), והכי הלכתא. אמר ר' יעקב בר אידי מפני השמועה אמרו מפני חגי זכריה ומלאכי.

וכעין זה איתא במסכת עירובין דף ל"ה. אמר ר' יוסי אבטולמוס העיר משום חמשה זקנים על ספק עירוב שכשר.

ערכין.

לענין האומר משקל ידי עלי משערינן כן יכנים ידו בחבית מלאה מים ויצאו ממנה מעט מים, ואחר כן יקח בשר חמור וישקל במשקל כמה יהיה ויתן לתוך החבית עד שתתמלא מים כבתחילה וכפי המשקל שהוא יתן להקדש אם כסף כסף ואם זהב זהב, ואמרה שם הגמרא וקידוש ידים ורגלים במקדש הלכתא גמירי לה ברגל עד הארכובה. (ערכין דף י"ט).

כריתות.

ת"ר פיטום הקטורת וכו' משקל שבעים שבעים מנה, ועיין על זה בחידושי הרש"ש אות כ"א כתב שם דהכי הוי גמירי. (כריתות ו').
אמר ר' יוחנן י"א סממנין נאמרו לו למשה מסיני. ורפנן אסמכוהו אקרא או מכלל ופרט. אבל עיקרה נאמרה למשה מסיני. וכן הוא בחידושי רש"ש.

ת"ר ולהבדיל בין הקודש ובין החול וכו', ולהרות זו הוראה, את כל החוקים אלו מדרשות, אשר דבר ה' זו הלכה למשה מסיני, פיר משה זה תלמוד. (שם דף י"ג:).

מעילה.

נזיר שמת והניח מעות סתומים יפלו לנדרבה. פירש רש"י ז"ל דהלכה היא בנזיר, היינו מסיני. (מעילה דף י"א).

נדה.

בעא מיניה מרב נחמן וסתות דאורייתא או דרבנן. פירש רש"י
הא דקיימא לן רבעי בדיקה בשעת וסתה דאורייתא היא דאם לא
ברקה טמאה, או דרבנן הוא דאצרכוהא לכרוק ואם לא ברקה טהורה,
ומסיק הגמרא דפלוגתא דתנאי היא דאורייתא או דרבנן, והאי
דאורייתא היינו הלכה למשה מסיני. (שם דף ט"ז).

תינוקת בת יום אחד לנדה מנין, תלמוד לומר ואשה וכו',
תינוקת בת ג' שנים ויום אחד לביאה מנין, תלמוד לומר ואשה וכו',
אמר רבא הלכתא ננהו ואסמכינהו רבנן אקראי וכו', פירש רש"י,
הלכתא ננהו, לענין נדה בת יום אחד, ולענין ביאה בת שלש, רבדים
הללו הלכה למשה מסיני הם כדמפרש ואזיל דהרא מנייהו הלכתא.
(שם ל"ב).

וכן לענין זכרים. רש"י מרבי בן יום אחד לזיבה, דתניא איש
איש לרבות תינוק בן יום אחד שהוא מטמא בזיבה וכו' אלמא כי
מרבי קרא בן יום אחד מרבי ורמינהו איש אין לי אלא איש בן
תשע שנים ויום אחד מנין, ת"ל ואיש. אמר רבא הלכתא ננהו
ואסמכינהו רבנן אקראי וחבל כרלעיל. (שם ל"ב:).

ת"ר מעשה באשה אחת שבאת לפני רבי עקיבא, אמרה ליה
רבי נבעלתי בתוך שלש שנים, מה אני לכהונה? אמר לה כשרה
את לכהונה. אמרה ליה רבי אמשול כך משל למה הרבר דומה
לתינוק שטמנו לו אצבעו ברבש פעם ראשונה ושניה גוער בה
שלישית מצצה. (פירש רש"י, כלומר, אף אני טעמתי טעם זנות).
אמר לה, אם כן פסולה את לכהונה. ראה התלמידים מסתכלים
זה בזה. אמר להם, למה הרבר קשה בעיניכם? אמרו ליה כשם
שכל התורה הלכה למשה מסיני כך פחותה מבת שלש שנים כשרה
לכהונה הלכה למשה מסיני. ואף ר"ע לא אמרה אלא לחדר בה
את התלמידים. (שם מ"ה).

(עיון ברכות דף ה', כריתות י"ג, יבמות כ"א).

אמר רב אסי שונין. פירש רש"י ז"ל הלכה למשה מסיני, עב"ל. כלי חרס שעזרו בכונס משקה. ולא אמרו מוציא משקה אלא לענין ניסטרא בלבר. מאי טעמא, אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן לפי שאין אומרים הבא ניסטרא לגיטרא, ניסטרא היינו שברי כלי חרס הראוין למלאכה ואם נעשה בהם נקב אפילו קטן במוציא משקה תו לא חס עליה בי לא שוה כלום, על כן הוא בטל מתורת כלי וטהור, אבל כלי שלם ונעשה בו נקב קטן במוציא משקה, ערייו הוא חס עליו מלהשליכו כי אפשר להעמיד ניסטרא, היינו איזה שבר של כלי ולהעמיד תחת הנקב הקטן של הכלי וראוי עריין למלאכה, ע"כ תורת כלי עליו וטמא, אבל אם נעשה בו נקב גדול של כונס משקה אז הבעה"כ לא חס עליו יותר ובטלו מתורת כלי וטהור. (שם מ"ב).

אמר רבה בר רב הונא נימא אחת קשורה חוצצת, שלש אינן חוצצות, שתיים אינן יודע. ור' יוחנן אמר אנו אין לנו אלא אחת. אמר ר' יצחק דבר תורה הלכה למשה מסיני, רובו המקפיד עליו חוצץ, רובו ואינו מקפיד עליו אינו חוצץ. רש"י פירש רובו, רוב שערו קשור אחת אחת. (שם ס"ז).

שם בתוספי הרא"ש איתא מרש"י משמע דזהו דוקא בשערו, אבל בגופו אפילו מיעוט ואינו מקפיד חוצץ. וקשה וכו', ומסיק דר' יצחק שאמר הלכה אבל הגוף קאי, והלכך איצטריך את בשרו לרבות שערו. וע"ש.

אמר ליה ר' אלעזר בן עזריה לר' עקיבא אפילו אתה מרבה בשמן בשמן כל היום איני שומע לך אלא חצי לוג שמן לתורה ורביעית יין לנויר ואחר עשר יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני וכו', ומסקנת הגמרא שם לרבי עקיבא למד זה מקראי, ופירש רש"י ז"ל שם דלא גמר הך הלכתא הלכה למשה מסיני דקאמר ר' אלעזר בן עזריה ויליף להו מקראי ולר' אלעזר בן עזריה הוי הלכתא הלכה למשה מסיני. (שם ע"ב: וע"ג).

יָדִים.

יָדִים פָּרַק נ' מִשְׁנָה ה'. אָמַר ר' שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי, מְקוּבֵּל אֲנִי מִפִּי ע"ב זָקֵן וְכוּ', שֶׁשִּׁיר הַשִּׁירִים וְקִהַלְתָּ מִטְמְאִין אֶת הַיָּדִים.
 שֶׁם פ"ד מ"ב. אָמַר ר' שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי, מְקוּבֵּלִי מִפִּי ע"ב זָקֵן
 כָּל הַזֹּבְחִים הַנֶּאֱכָלִין שֶׁנִּזְבַּחוּ שְׁלֹא לְשֶׁמֶן כְּשֵׁרִים וְכוּ' וְלֹא הוֹדּוּ
 לוֹ חֲכָמִים, כִּי לִפִּי דִּבְרֵיו הָעוֹלָה שְׂאִינָה נֹאכֶלֶת אִם נִזְבַּחַהּ שְׁלֹא
 לְשֶׁמֶת פְּסוּלָה, וְלִדְבָרֵי חֲכָמִים כְּשֶׁרָה, כִּי אָמְרוּ סֵתָם כָּל הַזֹּבְחִים
 שְׁלֹא לְשֶׁמֶן כְּשֵׁרִים.
 עֲמוֹן וּמוֹאָב מַעֲשֵׂרִין מַעֲשֵׂר עֲנִי בִשְׁבִיעִית, הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינִי.
 (שֶׁם מ"ד).

ע"ב זָקִים הִלְלוּ הֵם הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁהָיוּ אַחֵר עֲזָרָא.

מענין גמילות חסדים.

וידבר ד' אל משה לאמר צו את אהרן, זאת תורת העולה. פירש רש"י אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות. ובגמרא ילפינן לה אמר ר"ש ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כים עכ"ל. דזה ידוע, שהקרבנות באין לכפר על החטא, כמ"ש ואם נפש אחת תחטא, והביא קרבנו וגו' ויש קרבן עולה לדורון וחטאת לכפרה, ויען כי שכל האדם ימעט להבין הטעם למה יתכפר החטא בשריפת הפרה לאפר, ומחמת חסרון שכלם יאמרו חלילה שאין זה כי אם אבוד ממון, לזה פירש רש"י ז"ל אין צו אלא לשון זירוז, והיינו לזרז ולהתחזק בזה אף אם לא ישינו טעם הדבר, וכמו זאת חוקת התורה וגו' שאין לך לשאול טעמים על זה, גם לא יחוסו לחסרון כים בשריפת הפרה, כי לא יהיה לך מזה כל חסרון, רק אדרבה, השלמה למעלת השלמות. ומה שכתב רש"י ז"ל מיד ולדורות, נלע"ד לומר שרש"י ז"ל כיון בזה לומר לנו שמעלת הקרבנות יש אתנו ג"כ לדורי דורותינו על-ידי נתינת הצדקה וגמילות חסדים, וכמו דאיתא בגמרא (תענית כ"ו, מנילה ל"ח.) על פסוק ויאמר במה אדע כי אירשנה, ויאמר אליו קחה לי עגלה משולשת וגו'. אמר אברהם להקב"ה במה אדע, באיזה זכות אירשנה, והשיב לו הקב"ה בזכות הקרבנות. ויאמר אברהם להקב"ה התינה בזמן שבית המקדש קיים שמקריבין הקרבנות, מה יהיה לאחר הבית? והשיב לו הקב"ה בזמן שהן קורין פרשת הקרבנות מעלה אני עליהן כאילו הן מקריבין.

ומעתה לפי שאלתו של אברהם אבינו עדיין נשאר לנו לשאול התינה בזמן שקורין פרשה הקרבנות, אבל במה יתקיימו אם לא יקראו חלילה פרשת הקרבנות? וכאשר אנו רואין כעת בעוה"ד שנחמטו

שנתמעטו בעלי האמונה ונתרבו ההיפוך ר"ל, לזאת אמר לנו שלמה המלך עה"ש במשלי (קפיטל כ"א) „עשה צדקה ומשפט נבחר מזבח“, וכן אמר ר' אלעזר בן עזריה במסכת בבא בתרא, בזמן הבית היו מביאין שקליהן לקנין הקרבנות להתכפר בהן, ובזמן הזה נותנין שקליהן לצדקה ומתכפרין. הרי מפורש מה שעושין הקרבנות, זה גם כן עושה מעשה הצדקה ביתר שאת, כמאמר הכתוב עשה צדקה נבחר מזבח, ועל כן כמו שבמעשה הקרבנות שייך לשון צד, זירור, שצריך להתחזק בזרירות ולעשות ברצון הטוב, ולא יחשוב שום מחשבה רעה חלילה, שזהו אבוד ממונו, כן ממש צריך להתחזק בזרירות יתירה בנתינת הצדקה לעשותה בלב שלם ונפש חפצה, ולא יעלה על רעיונו חלילה שזהו אצלו חסרון כים או אבוד ממונו, כי באמת הצדקה היא קיום העולם, כמו שנאמר והיה מעשה הצדקה שלם, וכן אמרו חז"ל גם כן בלשון חידה, מלך ממון חסר, והפירוש הוא כמו מי שרוצה, אם יש לו בשר או דגים יותר מהצטרכותו ליום או יומים, וירא שלא יתקלקלו ויתעפשו, מה הוא צריך לעשות להחזיקם? תקנתו היא שיפזר עליהם הרבה מלח וימלחם, על ידי זה יתקיימו לזמן מרובה. כן הוא מי שיש לו מעות ורוצה שיתקיימו בידו צריך גם כן למלחם ויתקיימו אצלו, ומה הוא המלח של המעות היינו שיתן מהם לצדקה, וזה מלח ממון, מה הוא המלח של הממון חסר, היינו, שיחסרם מעט על ידי נתינת הצדקה, ע"י חסרון זה יתקיימו אצלו ואם כי ידענו שהצדקה היא כגולה ותרופה לקיום טובו ומאורו שיש אצלו, כל שכן ויותר מזה היא הפעולה על-ידי גמילות חסדים שהאדם עושה, כי הרבה גדולה מעלתה של גמילות חסדים יותר מהצדקה, וכדאיתא בגמרא (ר"ה דף י"ז:) רב הונא רמי כתיב צדיק ה' בכל דרכיו, וכתיב וחסיד בכל מעשיו, ומשני תחילה בא במדת צדיק ולבסוף בא במדת חסיד. והפירוש הוא כן, כי ידוע שמלכותא ראעא כעין מלכותא דרקיעא, וזה אנו רואים, כשיש אצל אחר איזה משפט בעשותו שום דבר מה שהוא נגד חוק המדינה, תחילה הוא בא למשפט לפני השופט שבעירו, ואם טענותיו מקובלים אצל השופט הוא מצדיקו, ואם אין ממש בטענותיו

או השופט מחייבו, ואין לו שום תקנה כי אם לבוא לפני מי שגדול מהשופט שבעירו, או לפני המלך ולבקש רק חסר ורחמים, ואז לפעמים יפעל טוב, כי בידם לעשות חסר מה שלמעלה מהרין והמשפט. וכן הוא ממש במלכותא דרקיעא. תחילה הוא בא עם האדם במרת הרין אולי יצדק בדינו לפי מעשיו, וכשרואה שאי אפשר להתקיים על פי הרין או הוא נכנס עמרו לפני משורת הרין. והיינו במרת החסר למחול עונותיו, וזה תחילה צדיק בכל דרכיו ולבסוף חסיד בכל מעשיו. וזהו גם כן החילוק בין צדקה לגמילות חסד, הגם שג"ח היא גם כן צדקה, אבל על כל פנים הצדקה היא ההצטרפות של האדם על פי הרין, וגמילות חסד יצריק את האדם לפני משורת הרין רק ע"י רחמים וחסד, והיינו כי (בש"ע י"ד סי' רמ"ז) הלכות צדקה מכואר שהצדקה חובה על האדם מ"ע ומצות ל"ת, מצוה עשה היא כרתיב נתן תתן לענייך, וכן פתח תפתח את ירך לאחריך. ומצות לא תעשה כמ"ש לא תקפוץ ירך ובהרמב"ם מהלכות צדקה מכואר שהיא מצוה מן התורה, מפרשת שקלים, זה יתנו כל וגו' מחצית השקל, ונתנו איש כופר נפשו, שמצוה זו נשארה לדרורות, כמו שמאז נתנו שקליהם לקרפנות כן עתה יתנו שקליהם לצדקה, וכמאמר ר' אלעזר בן עזריה במסכת בבא בתרא. הרי מכואר שהצדקה היא חוב גמור עלינו, כרי להצטרק על ידה כרין של מעלה, ולכן נקראת פשם צדקה, כי צדקה היא לשון זכות, כמו שתרגם אונקלוס, ויחשביה לו לצדקה, מתרגם ואחשביה ליה לזכו, וכן בפ' ואתחנן וצדקה תהיה לנו, מתרגם וזכותא תהי לנא, שהרי שהצדקה היא זכותנו המוכה אותנו מן הרין. ובגמרא (ב"ב דף ח':) א"ר יוחנן בן זכאי, כשם שהחטאת מכפרת לישראל, כך הצדקה מכפרת לעכו"ם, ובצדקתם שנותנים מאריכים עלינו את הגלות ר"ל, ולכן מן הרין אסור לקבל מהם צדקה בפרהסיא, וכראיתא בגמרא איפרא הורמיו אמיה רשבור מלכא שלחה ד' מאה זוזי לר' אמי ולא קביל לצדקה, שלחה לרבא וקבלי. א"ל ר' אמי לרבא ולית ליה למר פיבוש קצירה תשברנה, היינו כשתייבש הלחלוחית של הצדקה שנותנים אז חשברנה

תשברנה, והשיב לו רבא אמת כן הוא, אך משום שלום מלכות אני מקבל, ואם שהצדקה מכפרת אפילו לעכו"ם כל שכן וק"ו לישראל, ולכן נאמר וצדקה תציל ממות, ויען שהצדקה עומדת לנו בקו הדיון לכן יש לפעמים שנופלת גם כן בדיון שלא להצטרק על ידה, וכמו שאמר ירמיה הנביא ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם, ופירשו חז"ל אפילו בשעה שנותנים צדקה הכשילם בב"א שאינם מהוגנים שלא יקבלו זכות על ידם, וכן כשמביישים העני בנתינת הצדקה גם כן אינה נחשבת, וכראייתא בגמרא שאמר ליה התנא יותר טוב היה שלא נתת לו, וזהו רק בצדקה שהיא הולכת על פי הדיון, לכן מדרקין בה אם היתה כרינא, אבל גמילות חסדים עומדת במדת החסד שלמעלה מן הדיון והיא מצלת את האדם אפילו לאחר הגזר דין, כראייתא בגמרא (ב"ב דף י') א"ר יוחנן גדולה תשובה שמקדעת הגזרדין ומסיק שם בגמרא שתורה עם גמילות חסדים מקדעת הגזר דין אפילו שיש עמו שבועה כרכתיב לכן נשבעתי אם יכופר עון בית עלי בזבח ומנחה וכל מרבית ביתך ימותו אנשים, וכן היה שכל משפחתו מתו בני ח"י שנה. ואמר רבא בזבח ומנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר הוא בתורה וגמ"ח, וכן היה רבה ואבוי מרבית עלי קאתו, רבה שעסק בתורה חיה ארבעין שנין, אבוי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שתין שנין, הרי שזכות גמ"ח למעלה מהדיון.

וזה שהנביא מיכה (קפיטל ו') אומר, הניר לך אדם מה טוב ומה ר' דורש ממך כי אם לעשות משפט ואהבת חסד, ודרשינן בגמרא ואהבת חסד זו גמילות חסדים, ויען שכתוב כאן מה ר' דורש ממך וזה ידוע שהלשון דורש הוא תמידי כמ"ש ארץ אשר ר' אלקיד דורש אותה תמיד, כן גם כאן דורש אהבת חסד הוא ג"כ תמיד, ממש בכל יום ויום דורש מאתנו לעשות גמילות חסדים, כי היא המצלת אותנו מכל גזירות ר"ל.

וזהו שאמר הנביא (הושע קפיטל י') זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד ודרש הגמרא על זה שאין הצדקה משתלמת אלא לפי החסד שבה

שבה, כי הנביא מרמה נתינת הצדקה לזריעה, ועיקר הזריעה היא עבור הריוח שיגרל ויתרבה בה והוא מה שקוצרין ממנה וזהו וקצרו לפי חסר והיינו שיהיה נכלל בהצדקה, העיקר שהיא הגמילות חסד ובזכות זאת יבוא גואלנו במהרה בימינו אמן.

הזכרה.

יען כי זכור אזכור כשהייתי ילד בן שש שנים לא יכלתי לילך לבית חרדי ללמוד בחורש מרחשון מפני הרפש והטיט שנתהווה ברחובות מרבוי הגשמים, אז אמי הצדקת נטלה אותי על כתפיה ונשאתני לחרדי ללמוד, לכן אתפלל עבורה בהזכרה טובה, אב הרחמים שוכן מדומים יצור בצרור החיים את נשמת אמי מודתי שאסי בת דבורה ז"ל שהלכה לעולמה, בגן ערן תהי מנוחתה ותנוח על משכבה בשלום, אמן.